

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Ina Ekholm

Liittymisperiaate arvonlisäverotuksessa

Laskentatoimen ja rahoituksen
akateeminen yksikkö
Pro gradu -tutkielma
Talousoikeus

Vaasa 2023

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Ina Ekholm		
Tutkielman nimi:	Liittymisperiaate arvonlisäverotuksessa		
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri		
Oppiaine:	Talousoikeus		
Työn ohjaaja:	Kalle Määttä		
Valmistumisvuosi:	2023	Sivumäärä:	94

TIIVISTELMÄ:

Liittymisperiaatetta on kuvailtu arvonlisäverotuksen mystisimmäksi käsitteeksi. Haasteellisen siitä tekee se, ettei käsitettä ole määritelty laissa, vaikka se onkin oikeuskäytäntöön vakiintunut. Tämän pro -gradu tutkimuksen tarkoitus on liittymisperiaatteen soveltamisalan selkeyttäminen, sillä periaatetta on pidetty arvonlisäverotuksessa yleisesti haastavana alueena. Koska liittymisperiaatteesta ei ole säädetty laissa, on Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö ollut merkittävässä roolissa suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotuksen viitekehysten muodostamisessa. Tutkimusmetodi on oikeusdogmaattinen, eli tutkimuksen tarkoituksena on systematisoida ja tulkita voimassa olevaa oikeutta. Lähdemateriaalina tutkielmassa on käytetty erityisesti Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä kansallisen oikeuskäytännön lisäksi, vero-oikeudellista kirjallisuutta, Verohallinnon syventäviä vero-ohjeita sekä asiantuntija-artikkeleita ja muuta tieteellistä tutkimusta.

Suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotuksessa voidaan nähdä olevan kolme vaihtoehtoa, jotka ovat jakamisperiaate, pääasiallinen suorite ja liitännäinen suorite sekä objektiivisesti tarkasteltuna yksi jakamaton taloudellinen suorite. Arvonlisäverotuksessa jokaista suoritetta on lähtökohtaisesti pidettävä erillisenä ja itsenäisenä, mikä tarkoittaa sitä, että jokaisen suoritteen verokohtelun tulisi määräytyä itsenäisesti. Tämä tarkoittaa jakamisperiaatteen soveltamista. Yksinkertaistetusti liittymisperiaatteen soveltaminen tarkoittaa, että pääsuorite määrää sivusuoritteen verokohtelun. Tietyissä olosuhteissa suoritekokonaisuuden on katsottava kuitenkin muodostavan objektiivisesti tarkasteltuna yhden jakamattoman taloudellisen suoritteen, jonka jakaminen osiin olisi keinotekoista. Tulkintaongelmia suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotuksessa muodostuu nimenomaan silloin, kun suoritekokonaisuus muodostuu eri verokannan alaisista suoritteista.

Tutkimuksessa todetaan, että olennaista on suoritekokonaisuuden osasuoritteiden suhteiden selvittäminen. Liittymisperiaatetta sovelletaan, mikäli suoritekokonaisuus voidaan jakaa pää- ja sivusuoritteisiin ja sivusuorite on epäitsenäinen. Sivusuorite on pääasialliselle suoritteelle liitännäinen silloin, kun se ei ole keskivertokuluttajan näkökulmasta tavoite itsessään, vaan keino nauttia pääsuoritteesta parhaalla mahdollisella tavalla. Liittymisperiaatetta voidaan soveltaa myös tilanteissa, joissa osasuoritteet liittyvät niin läheisesti yhteen, että ne muodostavat objektiivisesti tarkasteltuna yhden jakamattoman suorituksen, jonka paloittelu osiin olisi keinotekoista. Tällöin arvonlisäverosta vapautusta täytyy kuitenkin tulkita suppean tulkinnan periaatteen mukaisesti. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella arviointi on kuitenkin tapauskohtaista, sillä suoritekokonaisuudet ovat erilaisia. Sen selvittämiseksi, voidaanko liittymisperiaatetta soveltaa, on huomioitava kaikki ne olosuhteet, joissa kyseinen liiketoimi suoritetaan. Tämän vuoksi tyhjentävää vastausta liittymisperiaatteen soveltamisesta ei voida antaa, mutta Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö on muodostanut tutkimuksessa kuvatun viitekehikon liittymisperiaatteen soveltamisen arvioimiseksi.

AVAINSANAT: vero-oikeus, arvonlisävero, arvonlisäverolaki, liittymisperiaate

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Tutkielman tausta ja aiheen ajankohtaisuus	6
1.2	Tutkimusongelma ja aiheen rajaus	8
1.3	Tutkimusmetodi ja lähdemateriaali	10
1.4	Tutkimuksen rakenne	13
2	Suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotus	15
2.1	Periaatteellisia lähtökohtia	15
2.2	Pää- ja sivusuorite	18
2.3	Jakamisperiaate	20
2.4	Pääsuorite ja liitännäinen suorite	23
2.5	Objektiivisesti tarkasteltuna yksi jakamaton taloudellinen kokonaisuus	26
3	EU-oikeuden muodostama viitekehys	31
3.1	EU-oikeuden vaikutukset kansalliseen arvonlisäverotukseen	31
3.2	Erillinen ja itsenäinen suorite	33
3.3	Keskivertokuluttajan käsite	35
3.4	Laskutuksen ja sopimuksen merkitys	40
4	Liittymisperiaate eri toimialoilla	47
4.1	Rahoitus- ja vakuutuspalvelut	47
4.1.1	Rahoituspalvelut	47
4.1.2	Vakuutuspalvelut	51
4.2	Majoitus- ja ravintolapalvelut	55
4.2.1	Majoituspalvelujen arvonlisäverotus	55
4.2.2	Majoituksen oheispalvelujen arvonlisäverotus	57
4.2.3	Ravintolapalvelujen arvonlisäverotus	59
4.3	Kiinteistöpalvelut	63
4.3.1	Kiinteistöpalvelujen arvonlisäverotus	63
4.3.2	Kiinteistön käyttöoikeuden luovutus	64
4.3.3	Pysäköintitoiminnan arvonlisäverotus	67

4.4	Viihde- ja muut palvelut	70
4.4.1	Liikuntapalvelut	70
4.4.2	Viihdetilaisuudet	75
4.4.3	Muut palvelut	77
5	Johtopäätökset	80
	Lähteet	86
	Oikeustapaukset	93

Kuviot

Kuvio 1. Suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotus.

82

Lyhenteet

AVL	Arvonlisäverolaki (30.12.1993/1501)
EU	Euroopan unioni
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin
HE	Hallituksen esitys
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KVL	Keskusverolautakunta
Oy	Osakeyhtiö
SEUT	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta
T	Taltio

1 Johdanto

1.1 Tutkielman tausta ja aiheen ajankohtaisuus

Arvonlisävero on kaikkeen tavaroiden ja palvelujen kulutukseen liittyvä yleinen kulutusvero, joka määräytyy prosentuaalisena osana hyödykkeen hinnasta. Veronmaksuvelvollisuudesta on säädetty arvonlisäverolaissa, ja velvollisuus maksaa arvonlisäveroa syntyy tavaran ja palvelun myynnistä, tavaran maahantuonnista ja yhteisöhankinnasta sekä varastointimenettelyn siirrosta Suomessa.¹ Verovelvollisia ovat myyjät tavaroiden tai palvelujen kaikissa vaihdannan vaiheissa, mutta lopullisen verorasituksen kantavat hyödykkeiden kuluttajat, sillä arvonlisävero sisältyy tavaroiden ja palvelujen myyntihintoihin.² Transaktioverona arvonlisäveron tarkoituksena ei siis ole verottaa voittoja³. Arvonlisäverotuksen tavoitteena on verottaa kutakin hyödykettä sen verokannan mukaisesti, joka kyseiselle tavaralle tai palvelulle on säädetty. Suoritekokonaisuudessa, joka sisältää eri verokantoihin kuuluvia tavaroita tai palveluita, voi ongelmalliseksi nousta kysymys siitä, minkä verokannan mukaan tämä kokonaisuus verotetaan.⁴

Arvonlisäverotus on harmonisoitu Euroopan unionissa (EU) arvonlisäverodirektiivillä 2006/112/EY. Direktiivillä on selkeytetty Euroopan unionin voimassa olevaa arvonlisäverolainsäädäntöä. Lähtökohtana suoritteiden verotuksessa arvonlisäverodirektiivin 1 artiklan pohjalta on jakamisperiaate, eli jokaista suoritetta on pidettävä erillisenä ja itsenäisenä. Usein jäsenvaltioiden sovellettavaksi tulee direktiivin tulkintavaikutus, eli tuomioistuimet ovat velvollisia tulkitsemaan kansallista oikeutta direktiivin sanamuodon ja tavoitteen perusteella jäsenmaiden lojaliteettivelvollisuuden nojalla.⁵ Liittymisperiaatteesta ei ole säädetty arvonlisäverodirektiivissä, johon

¹ Wikström ja muut, 2015, s. 370.

² Anttila ja muut, 2022, luku 1.

³ Kaney, 2015, s. 1.

⁴ Määttä, 2015, s. 527.

⁵ Anttila ja muut, 2022, luku 3.

kansallinen arvonlisäverolaki perustuu. Sen soveltamisalan voidaankin nähdä muodostuneen erityisesti Euroopan Unionin Tuomioistuimen (EUT) oikeuskäytännön kautta.⁶

Liittymisperiaatetta on kuvailtu arvonlisäverotuksen mysteerisimmäksi käsitteeksi.⁷ Sitä ei ole myöskään mainittu kansallisessa arvonlisäverolaissa, vaikka periaate onkin oikeuskäytännössä vakiintunut keskeiseen asemaan arvonlisäverotuksessa. Liittymisperiaate on ollut osa arvonlisäverojärjestelmää jo liikevaihtoverojärjestelmän ajoilta⁸. Soveltamisongelman voidaan nähdä tietyissä määrin siis olevan rakenteellinen. Liittymisperiaatteen rajojen määrittelyssä sekä tulkinnassa on kansallisessakin lainsäädännössä nojaututtu vahvasti oikeuskäytäntöön, ja käsite on näin ollen vakiintunut kansalliseen arvonlisäveron soveltamiseen. Esimerkiksi korkein hallinto-oikeus (KHO) on useissa tapauksissa soveltanut ratkaisuihin liittymisperiaatetta.⁹

Useampia suoritteita sisältävät suoritekokonaisuudet tuovat esiin ongelman niiden arvonlisäverokohtelun määrittämisessä. Perinteinen määritelmä liittymisperiaatteen määräytymiselle on se, että pääsuorite määrää sivusuoritteiden verokohtelun. Tulkintaongelmia syntyy silloin, kun suoritekokonaisuus koostuu useampaan eri verokantaan kuuluvista osasuoritteista.¹⁰ Liittymisperiaatteen ongelmat aktualisoituvat erityisesti muun muassa rahoitusallalla, sillä rahoituspalveluiden myynnistä ei suoriteta arvonlisäveroa AVL 41 §:n mukaan.¹¹ Käytännössä liittymisperiaate kuitenkin yksinkertaistaa tilanteita, jossa myytävä tavara tai palvelu on useamman verokannan alaisista suoritteista muodostuva suoritekokonaisuus.¹²

⁶ Jääskeläinen & Ruohola, 2021, s. 195.

⁷ Jääskeläinen & Ruohola, 2021, s. 195.

⁸ Niskala, 2015, s. 30.

⁹ Määttä, 2015, s. 529.

¹⁰ Määttä, 2015, s. 527.

¹¹ Verohallinto, 2021a, luku 3.

¹² Jääskeläinen & Ruohola, 2021, s. 195.

Koska liittymisperiaatteen soveltamistilanteista ei ole säädetty laissa, soveltamisehtoja etsitään oikeuskäytännöstä. Liittymisperiaatteesta tulee jatkuvasti uutta kansallista oikeuskäytäntöä, ja vuonna 2022 siitä tuli peräti kolme Hallinto-oikeuden ratkaisua sekä yksi Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätös. Ratkaisuissa on käsitelty liittymisperiaatetta muun muassa kiinteistöjen sekä rahoitus- ja ravintolapalvelujen yhteydessä. Aiheesta ei ole tehty ratkaisusta huolimatta kovinkaan paljon tutkimusta. Arvonlisäverojärjestelmän toimivuuden takaamiseksi on tärkeää, ettei suoritekokonaisuutta jaettaisi keinotekoisesti osiin. Verovelvollisen aseman ja oikeusvarmuuden kannalta tärkeää olisi, että liittymisperiaatteen soveltamisala olisi rajattu.

Se, että liittymisperiaatteen soveltamisesta tulee jatkuvasti uutta oikeuskäytäntöä, kertoo siitä, ettei sen soveltamisala ole täysin selkeä. Eri verokantoja sisältävien suoritekokonaisuuksien myyminen on hyvinkin yleistä, mutta liittymisperiaatteen soveltaminen on koettu hankalaksi ja tulkinnanvaraiseksi. Verovelvollisen kannalta merkitystä voi olla suoritettavan veron lisäksi esimerkiksi hinnoittelun osalta. Soveltamisalan selkeyttäminen ja erityisesti se, milloin ja millä perustein liittymisperiaatetta sovelletaan, on näin ollen yhteiskunnallisestikin merkityksellistä, sillä liittymisperiaatteen väärin soveltaminen taikka soveltamatta jättäminen voi aiheuttaa merkittävänkin riskin verovelvolliselle. Jotta yhdenmukainen ja oikea verokohtelu saavutettaisiin, tulee verovelvollisen ymmärtää mistä liittymisperiaatteessa ja sen soveltamisessa on kyse.

1.2 Tutkimusongelma ja aiheen rajaus

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää liittymisperiaatteen soveltamisalaa arvonlisäverotuksessa sekä selvittää rajanvetoa liittymis- ja jakamisperiaatteen soveltamisessa. Tutkimusongelmaa lähestytään seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

- Milloin ja millä perustein liittymisperiaatetta sovelletaan arvonlisäverotuksessa?

- Miten oikeuskäytännössä on määritelty pääasialliselle suoritteelle liitännäinen suorite?
- Milloin suoritteiden välinen suhde on sellainen, että suoritekokonaisuuden verokohtelu määräytyy itsenäisesti, jolloin liittymisperiaatteen sijasta sovelletaan jakamisperiaatetta?

Tutkielmassa tarkastellaan, miten liittymisperiaatetta sovelletaan neljällä eri toimialalla: rahoituspalveluissa, majoitus- ja ravintolapalveluissa, kiinteistöpalveluissa sekä viihde- ja muissa palveluissa. Tutkimusongelmaa lähestytään erityisesti Euroopan Unionin Tuomioistuimen oikeuskäytäntöä tarkastelemalla.

Myös suoritteiden välisiä suhteita on tutkittava ja selvitettävä, milloin suoritteiden välinen suhde on sellainen, että yksi osasuorite jakaa toisen osasuoritteen verokohtelun, jolloin liittymisperiaatteen sijasta sovelletaan jakamisperiaatetta. Suoritteiden välisten suhteiden, sekä erillisen ja itsenäisen suoritteen määritelmän selvittäminen on tutkimusongelman kannalta välttämätöntä, sillä olennaista liittymisperiaatteen soveltamisessa on sen määrittäminen, milloin suoritteiden jakaminen osiin olisi keinotekoisista. Lisäksi tutkimusongelman selvittämiseksi on syytä tarkastella keskivertokuluttajan käsitettä sekä laskutuksen merkitystä liittymisperiaatteen soveltamisessa.

Tutkimus on rajattu verolakien osalta arvonlisäverolakiin ja arvonlisäveroon. Muut verolajit ovat rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkimus on rajattu koskemaan myynnin arvonlisäverotusta, minkä lisäksi lain tarkoituksen vastaisen veroedun saaminen on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Veron kiertämisen riski voi olla esimerkiksi silloin, jos arvonlisäverosta vapautettuun suoritteeseen pyritään liittämään keinotekoisesti arvonlisäveron alainen suorite.

1.3 Tutkimusmetodi ja lähdemateriaali

Perinteisesti lainopin tehtävänä on pidetty oikeussääntöjen tulkintaa, oikeusperiaatteiden punnintaa sekä oikeussäännösten systematisointia.¹³ Tästä syystä tutkimusongelmaa lähestytään oikeusdogmaattisesta, eli lainopillisesta näkökulmasta. Oikeusdogmaattisen tutkielman kohteena on voimassa oleva oikeus, ja perinteisesti oikeusdogmaattisilla tutkimuksilla on ollut tehtävänä tulkinta sekä systematisointi. Oikeusdogmaattinen tutkimus selvittää voimassa olevien oikeusnormien sisältöä sekä normi- että tulkintakannanottoina.¹⁴ Tutkimus on oikeusdogmaattinen, sillä sen tavoitteena on selvittää voimassa olevaa lainsäädäntöä sekä systematisoida liittymisperiaatteen soveltamiseen liittyviä tulkintaongelmia.

Oikeusdogmaattisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohteena ovat oikeusnormit, joita voivat olla esimerkiksi lakikielen ilmaisu, ilmaisun sisältö tai sekä sisällön että ilmaisun yhdistelmä.¹⁵ Oikeusnormit voivat olla sääntelytarkkuudeltaan hyvinkin vaihtelevia, sillä säännöksen sanamuoto ei välttämättä kerro sitä, miten oikeusnormia tulisi tulkita. Vaikka oikeusnormit voivatkin olla joustavia, voi oikeustila laajan oikeuskäytännön kautta muodostua tarkkarajaiseksi.¹⁶

Oikeusjärjestyksen tulkinnassa on tärkeää tunnistaa eri oikeuslähteiden etusijajärjestys. Etusijajärjestys määrittää sen, missä järjestyksessä oikeuslähteitä on tulkittava.¹⁷ Aulis Aarnion oikeuslähdeopin mukaan oikeuslähteet voidaan jakaa vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin sekä sallittuihin oikeuslähteisiin sen mukaan, kuinka velvoittavia oikeuslähteet ovat.¹⁸ Arvonlisäverolain ja perinteisen oikeuslähdeopin tulkinnassa tulee kuitenkin huomioida myös vahva Euroopan Unionin oikeuden vaikutus, erityisesti kansallisen arvonlisäverolain taustalla olevasta arvonlisäverodirektiivistä johtuen.

¹³ Kolehmainen, 2016, s. 114.

¹⁴ Hirvonen, 2011, s. 22–23.

¹⁵ Hirvonen, 2011, s. 22–23.

¹⁶ Määttä, 2014, s. 44–46.

¹⁷ Määttä, 2015, s. 34.

¹⁸ Hirvonen, 2011, s. 42.

Jäsenvaltioiden lojaliteettivelvollisuudesta on säädetty SEUT 4.3. artiklassa ja se koskee myös verolainsäädäntöä. EU-oikeus muodostaa itsenäisen oikeuslähteen, jolloin lojaliteettivelvoitteen mukaisesti ei perinteistä pohjoismaista oikeuslähdeoppia voida täysin suoraviivaisesti soveltaa. Erityisesti arvonlisäverolain tulkintaongelmissa nimenomaan EU-oikeus nousee keskeiseen asemaan.¹⁹

Aarnion oikeuslähdeopissa vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä ovat kansallisen oikeuden ulkopuoliset normistot, muun muassa Euroopan Unionin oikeus. Lisäksi kansallisen oikeuden normistot, kuten perustuslain perusoikeudet, lait ja lain nojalla annetut alemman asteiset normit, kansainväliset sopimukset sekä systeemiperusteet ja maan tapa ovat vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä. Heikosti velvoittavat oikeuslähteet Aarnio jakaa lainsäätäjän tarkoitukseen ja ennakkoratkaisuihin. Sallittuja oikeuslähteitä ovat muun muassa käytännölliset ja vertailevat argumentit, eettiset ja moraaliset perusteet, yleiset oikeusperiaatteet, sekä oikeustiede.²⁰ Sallitut oikeuslähteet kilpailevat keskenään, eli niitä ei ole syytä asettaa keskenään etusijajärjestykseen. Sallittuja oikeuslähteitä ovat myös esimerkiksi Verohallinnon ohjeet, oikeuskirjallisuus sekä seuraamusargumentit. Oikeusperiaatteet ovat sallittuja oikeuslähteitä, vaikka niiden merkitys onkin enimmäkseen suuntaa antava.²¹ Oikeuskirjallisuus voi olla verolakien tulkinnassa merkittävässä asemassa. Koska liittymisperiaatteesta ei ole laissa säädetty, nojaututaan tässä tutkimuksessa merkittävässä määrin myös oikeuskirjallisuuteen.

Lain ja asetusten ohella myös Verohallinnon päätökset ja ohjeet sisältävät merkittäviä verotusnormeja,²² vaikka ne ovatkin ainoastaan sallittuja oikeuslähteitä. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi lain sanamuoto tai Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisut menevät Verohallinnon ohjeiden edelle. Nämä ohjeet kuitenkin pääsääntöisesti rakentuvat sekä heikosti että vahvasti velvoittavien oikeuslähteiden perustalta.²³

¹⁹ Määttä, 2015, s. 35–36 ja 47–48.

²⁰ Aarnio, 2011, s. 68–69.

²¹ Määttä, 2015, s. 58.

²² Niskakangas ja muut, 2020, s. 19.

²³ Määttä, 2015, s. 13.

Verohallinnon ohjeilla on kuitenkin merkittävä asema vero-oikeudellisen tutkimuksen lähteenä, sillä ne kertovat vallitsevasta verotuskäytännöstä ja veroviranomaisen kannasta tulkintakysymykseen liittyen²⁴. Tutkimuksen lähdemateriaalina on käytetty Verohallinnon syventäviä vero-ohjeita, sillä ne ovat osittain rakentuneet Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön pohjalta.

Euroopan Unionin oikeuden vaikutus on merkittävää välillisen verotuksen alueella, johon arvonlisäverotus luetaan. Arvonlisäverotus on harmonisoitu EU:n alueella markkinahäiriöiden ehkäisemiseksi, vaikka arvonlisäverokannat voivatkin vaihdella jäsenvaltioittain.²⁵ EU:n jäsenvaltioiden arvonlisäverojärjestelmissä on yhteinen veropohja sekä verokantarakenne.²⁶ Arvonlisäverodirektiivissä on säädetty, että yleisen arvonlisäverokannan on oltava vähintään 15 prosenttia, mutta maksimista ei ole säädetty.²⁷ Erityisiin tavaroihin ja palveluihin jäsenvaltiot voivat soveltaa yhtä tai kahta alennettua veroprosenttia, joiden kuitenkin täytyy olla vähintään viisi prosenttia. Direktiivillä on lisäksi säädetty arvonlisäverovapautuksista, kuten esimerkiksi rahoitus- ja vakuutuspalveluista.²⁸ Koska liittymisperiaatteen soveltamisesta tulee jatkuvasti lisää oikeuskäytäntöä myös kansainvälisellä tasolla, ei ainoastaan kansallisen lainsäädännön tarkastelu ole riittävää. Tämän vuoksi tutkielmassa tarkastellaan myös EU-oikeutta ja erityisesti Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisuja. Liittymisperiaatteen soveltamisalan voidaan katsoa syntyneen EUT:n ratkaisujen perusteella, joten ratkaisut ovat myös siltä osin merkittäviä tutkimuksen kannalta.

Liittymisperiaatetta ei ole määritelty arvonlisäverolaissa, joten tutkielman lähdemateriaali koostuu pääosin vero-oikeutta käsittelevästä kirjallisuudesta, kansallisesta ja kansainvälisestä oikeuskäytännöstä sekä Verohallinnon syventävistä vero-ohjeista. Lähdemateriaalina käytetään lisäksi asiantuntija-artikkeleita sekä muuta

²⁴ Nykänen, 2020, s. 627–629.

²⁵ Niskakangas ja muut, 2020, s. 21.

²⁶ Määttä, 2015, s. 47.

²⁷ Euroopan komissio, 2023.

²⁸ Neuvoston direktiivi 2006/112/EY.

tieteellistä tutkimusta, sillä liittymisperiaatteesta ei ole säädetty kansallisessa lainsäädännössä eikä arvonlisäverodirektiivissä.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus koostuu viidestä pääluvusta, joissa kussakin perehdytään tutkimuskysymyksiin eri näkökulmista. Ensimmäinen luku johdattaa lukijan aiheeseen sekä kertoo tutkimusongelman taustoista, tutkimusongelmasta, aiheen rajauksesta ja tutkimusmetodista sekä lähdeaineistosta. Toinen luku kattaa suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotuksen teoreettisen viitekehyksen ja käsittelee arvonlisäverotuksen lähtökohtia liittymisperiaatteeseen liittyen. Luvussa käsitellään periaatteellisia lähtökohtia, koska niillä on merkittävä rooli liittymisperiaatteen soveltamisessa, sillä siitä ei ole laissa säädetty. Luvussa esitellään kolme ratkaisumallia suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotukselle sekä tehdään vertailua niiden kesken. Yhtenä osakysymyksenä tutkimuksessa on pääsuoritteen ja liitännäisen suoritteen määrittäminen, minkä vuoksi myös suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotusta käsitellään tässä luvussa.

Euroopan Unionin oikeus on merkityksellisessä asemassa tutkimuksessa, joten luvussa 3 käsitellään EU-oikeuden vaikutuksia arvonlisäverotukseen oikeuskäytännön kautta. Alaluvuissa käsitellään erillistä sekä itsenäistä suoritetta, keskivertokuluttajan käsitettä sekä laskutuksen merkitystä liittymisperiaatteen soveltamisessa. Luvussa 4 selvitetään liittymisperiaatteen soveltamista rahoitus- ja vakuutuspalveluissa, majoitus- ja ravintolapalveluissa, kiinteistöpalveluissa sekä viihde- ja muissa palveluissa tarkastelemalla oikeuskäytäntöä sekä voimassa olevaa oikeutta. Neljännessä luvussa tarkastellaan liittymisperiaatteen soveltamista myös muun muassa pysäköinnin ja liikuntapalvelujen arvonlisäverotukseen.

Viimeisessä luvussa vastataan päätutkimuskysymykseen, eli siihen, milloin ja millä perustein liittymisperiaatetta sovelletaan arvonlisäverotuksessa. Luvussa vastataan myös siihen, miten oikeuskäytännössä on määritelty pääasialliselle suoritteelle liitännäinen suorite ja milloin suoritekokonaisuuden osasuoritteiden välinen suhde on

sellainen, että liittymisperiaatteen sijasta sovelletaan jakamisperiaatetta. Viimeisessä luvussa kootaan yhteen tutkimuksen sisältö ja perustellaan, miten johtopäätöksiin on päädytty.

2 Suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotus

2.1 Periaatteellisia lähtökohtia

Oikeusperiaatteet ovat yleisesti tunnustettuja periaatteita, mutta niiden määrittely ei ole yksiselitteistä. Ne voidaan nähdä yhtäältä moraalisten arvojen juridisinä konkretisointeina, mutta toisaalta myös argumentteina ilman normatiivista statusta. Oikeusperiaatteisiin voidaan turvautua oikeudellisessa toiminnassa ja ne ovatkin saaneet juridisessa argumentoinnissa huomattavaa merkitystä.²⁹ Oikeusperiaatteille tyypillistä on, että ne antavat suuntaa ratkaisun perustana olevan säännön hakemisessa, eli ne eivät sovellu normityyppinä välttämättä ollenkaan ratkaisun välittömäksi perustaksi.³⁰ Ne eivät menetä voimassaoloaan, vaikka ne soveltamistilanteissa syrjäytettäisiinkin. Monet oikeusperiaatteet ovat arvojen, tavoitteiden ja oikeuden leikkauskohdassa, sillä niillä pyritään luomaan arvojen, yhteiskunnallisten tavoitteiden sekä oikeuden välistä yhteyttä. Toisin sanoen ne saavat velvoittavuuttaan monesta yhteydestä ja luovat näitä yhteyksiä. Oikeusperiaatteiden funktioina ovat jäsenyys, hallinta ja pysyvyys. Ne on nähty osana oikeusjärjestyksen kokonaisuuden luomista, mutta niiden välillä vallitsee myös etusijajärjestys.³¹ Oikeusperiaatteilla voidaan nähdä olevan korostunut merkitys liittymisperiaatteen soveltamisessa, koska oikeuden sisältö ei ole suoraan laissa eikä direktiivissä tyhjentyvästi.

Perustuslaissa on säädetty verotuksen legaliteettiperiaatteesta³², joka tarkoittaa sitä, että verotuksesta on säädettävä lailla. Periaatetta on pidetty vero-oikeuden tärkeimpänä oikeusperiaatteena³³. Legaliteettiperiaate sisältää säännökset verovelvollisuuden sekä veron suuruuden perusteista ja verovelvollisen oikeusturvasta. On legaliteettiperiaatteen vastaista asettaa verovelvolliselle lakiin perustumattomia velvoitteita tai käyttää verotusmenettelyssä lakiin perustumattomia käytäntöjä.

²⁹ Kavonius, 2001, s. 19–20.

³⁰ Kavonius, 2001, s. 201.

³¹ Kavonius, 2001, s. 33–42.

³² Myös termejä laillisuusperiaate ja lakisidonnaisuuden periaate on käytetty legaliteettiperiaatteesta.

³³ Knuutinen, 2015, s. 813.

Legaliteettiperiaatteen on nähty tarkoittavan sitä, että verolakien pitäisi olla niin tarkkarajaisia ja täsmällisiä, että verotukselliset ratkaisut olisi mahdollista perustaa lähtökohtaisesti suoraan lakiin. Tämä antaa verovelvollisille mahdollisuuden ennakoita verotusta. Harkintavaltaa antavia verosäännöksiä tulee tulkita suppeasti ja verovelvollisen eduksi, mikäli kyseessä on epäselvä tilanne. Legaliteettiperiaate on siis yhtäältä itsenäinen oikeusperiaate, jonka mukaan verotuksen on perustuttava lakiin, sekä toisaalta laintulkintaa ohjaava periaate, joka kieltää verolain laajentavan tulkinnan.³⁴

Hyvän verojärjestelmän piirteinä voidaan pitää oikeudenmukaisuutta, tehokkuutta ja oikeusvarmuutta³⁵. Lisäksi verojärjestelmän hallinnollista toimivuutta on pidetty yhtenä hyvän verojärjestelmän piirteistä. Hyvä verojärjestelmä tukee talouskasvua, työllisyyttä sekä kilpailukykyä, samalla kuitenkin verotuloja tuottaen. Verotuksen tulee olla ennustettavaa sekä vakaata, koska muun muassa julkiset palvelut rahoitetaan verotuloilla. Verotuksessa tulisi pyrkiä neutraaliuteen, jolloin se ei vaikuta verovelvollisen päätöksentekoon. Neutraliteettiperiaate onkin nähty arvonlisäverotuksen osalta keskeisessä asemassa ja siten sitä tulkitaan heikosti velvoittavana oikeuslähteenä³⁶. Verotuksen neutraalius on arvonlisäverotuksessa merkittävää, koska se mahdollistaa yhteiskunnan kokonaisresurssien optimaalisen allokoinnin, jolloin yhteiskunnan hyvinvointi maksimoituu. Arvonlisäverotuksessa verotuksen neutraalius sekä tehokkuus ovat vahvasti sidoksissa keskenään.³⁷

Verotus on neutraalia silloin, kun se ei vaikuta yksityiseen sektoriin muutoin kuin veron kantamiseen liittyen. Koska arvonlisäverotus sisältyy suoritteiden hintoihin, nostaa se niiden hintaa. Pääsääntönä siis on, että neutraalikin verotus vaikuttaa hintoihin. Kuitenkin suhteellisesti tarkasteltuna neutraali verotus vaikuttaa koko hintatasoon

³⁴ Juusela, 2018, s. 449–450.

³⁵ Knuutinen, 2015, s. 816.

³⁶ Määttä, 2015, s. 30.

³⁷ Myrsky, 2013, s. 77–81.

samalla tavalla, jolloin suoritteiden hintojen väliset suhteet jäävät ennalleen.³⁸ Neutraliteettiperiaate voidaan nähdä johtavana oikeusperiaatteena arvonlisäverotuksen taustalla.³⁹ Arvonlisäverotuksen neutraaliutta pyritään toteuttamaan ketjuttamisella – arvonlisävero tulee viime kädessä tuotteen loppukuluttajan maksettavaksi. Tällöin lopullinen verorasitus on kuluttajalla, eikä arvonlisävero jää verollista liiketoimintaa harjoittavan rasitukseksi. Neutraliteettiperiaate arvonlisäverotuksessa sisältää siis kilpailuneutraliteetin, eli kilpailevia elinkeinoharjoittajia ei voi asettaa suhteessa toisiinsa epäneutraaliin asemaan verotuksellisesti.⁴⁰

Neutraliteettiperiaatteen merkitys arvonlisäverotuksessa ilmenee myös Euroopan Unionin tuomioistuimen ratkaisussa, ja Unionin tuomioistuin onkin tuomioissaan siihen vedonnut.⁴¹ Pääasiallisesti vaikuttavia neutraaliuden muotoja ovat kuluttajan valintaneutraliteetti sekä jakelutieneutraliteetti. Kulutusneutraliteetilla viitataan siihen, ettei arvonlisäverotuksella tule olla vaikutusta kuluttajan valintoihin.⁴² Liittymisperiaatetta koskevissa tuomioissa usein kysymyksessä on verottomuuden taikka alennetun verokannan soveltamisesta myytyyn kokonaisuuteen, jolloin kantaa otetaan jakamisperiaatteen ja liittymisperiaatteen soveltamiseen. Edellä mainituissa tilanteissa sekä neutraliteettiperiaate että vapautusten suppean tulkinnan periaate tukevat jakamisperiaatteen soveltamista, mutta hallinnollisesti tehokkaan verojärjestelmän periaate tukee liittymisperiaatteen soveltamista.⁴³

Neutraliteettiperiaatteen toteutumista voidaan tarkastella sekä staattisesta, että dynaamisesta näkökulmasta. Esimerkiksi Korkein hallinto-oikeus on ratkaisussaan⁴⁴ todennut, että niin sanottuja multituotteita, jotka sisältävät eri arvonlisäverokannan

³⁸ Wikström, 2006, s. 70–71.

³⁹ Määttä, 2013, s. 372.

⁴⁰ Määttä, 2015, s. 30.

⁴¹ Asia C-283/95, Fischer v. Finanzamt Donaueschingen, kohta 22, jossa todettiin, että verotuksen neutraaliuden periaate estää sen, että eri liiketoimia kohdeltaisiin arvonlisäverotuksessa eri tavalla. Asia C-110/94, Inzo v. Belgische Staat, kohta 16, jossa todettiin, että periaatteena on, että arvonlisäverotuksen on kohdeltava yrityksiä neutraalisti verorasituksen suhteen.

⁴² Määttä, 2015, s. 30.

⁴³ Laitinen & Pokkinen, 2013, s. 258–259.

⁴⁴ KHO 31.8.1995.

alaisia tuotteita, ei voida arvonlisäverotuksessa kohdella yhtenä kokonaisuutena. Kyseisessä tapauksessa liittymisperiaatteen soveltaminen johtaisi staattiseen neutraliteettihäiriöön. Koska suoritekokonaisuus voi sisältää eri verokantojen alaisia tuotteita, voisi normaaliverokannan alaiset tavarat ja palvelut tulla alennetun verokannan piiriin kuuluvan hyödykkeen myynnin yhteydessä verotettua alemman verokannan mukaan, mikä johtaisi perusteettomiin veroetuihin ja siten aiheuttaisi dynaamisen neutraliteettihäiriön.⁴⁵ Neutraliteettihäiriöiden estämisen vuoksi ei sivusuoritteiden verokohtelun tulisi määräytyä pääsuoritteiden mukaan, myös silloin kun sivusuoritetta myydään kilpailuolosuhteissa. Tällöin jakamisperiaatteen soveltaminen on perusteltua.⁴⁶ Neutraliteettiperiaate siis rajaa liittymisperiaatteen soveltamisalaa.

Poikkeussäännöksiä tulee tulkita suppean tulkinnan mukaisesti. Suppean tulkinnan on yhtäältä katsottu tarkoittavan normaalia tiukempaa tulkintaa sanamuodon puitteissa. Toisaalta se on myös ymmärretty sanamuodon puitteisiin mahtuvan laajentavan tulkinnan kielloksi. Poikkeussäännösten suppea tulkinta on myös vakiintunut Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä,⁴⁷ ja sitä kautta myös kansallisessa oikeuskäytännössä. Koska liittymisperiaate on poikkeussäännös, tulee myös sitä tulkita suppean tulkinnan periaatteen mukaisesti. Tämä ilmenee myös Unionin oikeuskäytännöstä. Ratkaisuissa on todettu muun muassa, että arvonlisäverosta vapautuksia on tulkittava suppeasti, sillä ne poikkeavat periaatteesta, jonka mukaan jokaisesta verovelvollisen suorittamasta vastikkeellisesta suorituksesta tulee kantaa arvonlisäveroa⁴⁸.

2.2 Pää- ja sivusuorite

Suoritekokonaisuuksien verokohtelun arvioinnissa tulee ensinnäkin arvioida, ovatko suoritekokonaisuuden suoritteet eri verokannan alaisia ja ovatko ne erillisiä toisiinsa

⁴⁵ Määttä, 2013, s. 372.

⁴⁶ Määttä, 2022, s.7.

⁴⁷ Kulla, 2015, s. 155–156 & 163.

⁴⁸ C-451/06, Walderdorff, kohta 18.

nähdessä, vai voidaanko ne jakaa pää- ja sivusuoritteisiin. Tämän jälkeen arvioidaan ja erotetaan toisistaan pää- ja sivusuoritteet, jonka jälkeen määritetään, onko sivusuorite itsenäinen vai epäitsenäinen. Viimeinen arvioinnin vaihe määrittelee lopulta sen, sovelletaanko suoritekokonaisuuteen liittymis- vai jakamisperiaatetta.⁴⁹ Liiketoimi- tai suoritekokonaisuuksien arvioinnissa tarkastellaan sitä, katsotaanko joku suoritteista pääasialliseksi suoritteeksi, jonka suhteen muut suoritettut palvelut ovat vain liitännäisiä palveluja. Verotuksellisesti näitä liitännäisiä palveluja kohdellaan samoin, kuin pääasiallista suoritetta.⁵⁰

Haasteeksi voi kuitenkin joskus osoittautua se, kumpi suoritteista tulisi katsoa pääsuoritteeksi ja kumpi sivusuoritteeksi.⁵¹ Tulkintaongelma voi olla esimerkiksi siinä, millä suoritteella painoarvo katsotaan olevan⁵². Aina kuitenkin suoritekokonaisuudessa ei ole mahdollista määrittellä, mikä on pääsuorite ja mitkä suoritteet ovat sille liitännäisiä. Tällöin suoritteiden katsotaan muodostavan yhden taloudellisen kokonaisuuden, jonka jakaminen osiin olisi keinotekoista.

Tarkasteltaessa pää- ja sivusuoritetta tarkastelun kohteena ovat suoritteiden väliset suhteet ja se, milloin yksi osasuorite jakaa toisen osasuoritteen verokohtelun. Sivusuorite voidaan nähdä valmistavana taikka täydentävänä suorituksena, kun se on välttämätön pääsuoritteen tuottamiseksi tai käyttöönotoksi. Kuitenkaan ainoastaan sillä perusteella, että välttämätön osasuorite on nollaverokannan alainen, ei voida päätellä toisen osasuorituksen olevan vastaavasti arvonlisäverosta vapautettu. Valmistavan tai täydentävän suoritteen verokohtelu ei näin ollen ole aina sama kuin pääsuoritteen.⁵³

Koska valmistavan tai täydentävän suoritteen verokohtelu ei ole aina sama kuin pääsuoritteen, voidaan ne jakaa edelleen epäitsenäisiin ja itsenäisiin sivusuoritteisiin.

⁴⁹ Määttä, 2013, s. 369.

⁵⁰ Laitinen & Pokkinen, 2013, s. 258.

⁵¹ Määttä, 2022, s.4.

⁵² Ks. esim. KHO 19.1.2012, jota käsitellään tarkemmin luvussa 3.3.

⁵³ Määttä, 2022, s. 5.

Liittymisperiaatetta sovelletaan epäitsenäisiin sivusuoritteisiin, kun taas itsenäisiin osasuoritteisiin sovelletaan jakamisperiaatetta. Pääsuorite siis määrää sivusuoritteen verokohtelun tapauksissa, joissa sivusuoritteena on epäitsenäinen suorite.⁵⁴ Epäitsenäiseen suoritteeseen on viitattu esimerkiksi asiassa KHO 2000:9, jossa kyseessä oli reaaliaikaisia uutis-, finanssi- ja yritystietopalveluja myyvä yhtiö, joka lisäksi julkaisi lehteä. Lehti oli valtakunnallinen taloussanomalehti, jonka olennaisena osana olivat sähköisesti tarjottavat taloustietopalvelut. Painetun lehden tilaajille oli tarkoitettu myös sähköisessä muodossa julkaistu verkkolehti. Korkein hallinto-oikeus katsoi ratkaisussa pääsuoritteen olleen painetun lehden vuosikerran ja sähköiset tuotteet sen epäitsenäisiksi sivusuoritteiksi.⁵⁵

Liittymisperiaatteen soveltamisongelman on kuvattu etenevän siten, että ensimmäisenä tarkastelun kohteena on se, ovatko suoritetekokonaisuuden osasuoritteet eri verokannan alaisia. Ongelmaa ei luonnollisesti muodostu, mikäli suoritteet ovat saman verokannan alaisia. Seuraavaksi tarkastellaan sitä, voidaanko suoritteet jakaa pää- ja sivusuoritteisiin, vai ovatko ne täysin erillisiä toisiinsa nähden. Mikäli suoritteet voidaan jakaa pää- ja sivusuoritteisiin, tulee tämän jälkeen määrittellä, kumpi on pää- ja kumpi sivusuorite. Kun tämä jaottelu on tehty, tulee vielä sivusuoritteen luonnetta tarkastella sen epäitsenäisyyden tai vaihtoehtoisesti itsenäisyyden kannalta.⁵⁶

2.3 Jakamisperiaate

Lähtökohtana arvonlisäverotuksessa on jakamisperiaate. Jakamisperiaatteen soveltamisessa suoritetekokonaisuuden osien verokohtelu määräytyy itsenäisesti.⁵⁷ Sen mukaan jokaista suoritusta on tavallisesti pidettävä erillisenä ja itsenäisenä, mikä ilmenee arvonlisäverodirektiivistä. Jakamisperiaatetta ei kuitenkaan voi soveltaa silloin, kun suoritetekokonaisuuden sisältämien tavaroiden ja palvelujen verokohtelu eroaa

⁵⁴ Määttä, 2022, s. 5.

⁵⁵ KHO:2000:9. Ks. myös esim. asia KHO 3.5.2010/997, jossa viitattiin epäitsenäiseen sivusuoritteeseen.

⁵⁶ Määttä, 2022, s. 5.

⁵⁷ Määttä, 2022, s. 2.

toisistaan.⁵⁸ Sitä voidaan erityisesti soveltaa tilanteissa, joissa suoritteet ovat taloudellisesti yhteen kuulumattomia. Jakamisperiaatteen soveltaminen tarkoittaa sitä, että suoritteiden arvonlisäverotus määräytyy erikseen kunkin verokannan mukaisesti.

Jakamisperiaate voidaan nähdä vaihtoehtoisena sääntönä liittymisperiaatteelle. Tapauksissa, joissa pää- ja sivusuoritteita on vaikea erottaa toisistaan sekä tapauksissa, joissa suoritteiden liittymä on niin pieni, että myytävien suoritteiden verokohtelu määräytyy itsenäisesti, sovelletaan jakamisperiaatetta. Myös kansallisesta oikeuskäytännöstä on nähtävissä, että jakamisperiaatetta sovelletaan, kun eri suoritteiden välinen liittymä on löyhä tai sivu- ja pääsuoritetta on vaikea määrittellä tai erottaa.⁵⁹ Jakamis- ja liittymisperiaatteen soveltamisella on merkitystä silloin, kun suoritekokonaisuus sisältää eri verokantojen alaisia hyödykkeitä tai verottomia sekä verollisia hyödykkeitä tai molempia.⁶⁰

Jakamisperiaatetta on sovellettu esimerkiksi asiassa C-224/11 BGŻ Leasing, jossa yhtiön liiketoimintaan kuului leasingpalveluiden tarjoaminen. Asiassa tarkastelun kohteena oli se, onko kyseessä kaksi erillistä suoritetta vai yksi ainoa kokonaissuoritus. BGŻ Leasingin ja sen asiakkaiden välisiin sopimuksiin sovellettavien yleisten ehtojen mukaan vuokralleantajan leasingvuokraamat kohteet pysyivät vuokralleantajan omistuksessa koko leasingin ajan. Vuokralleottaja maksoi vuokralleantajalle vuokraa ja vastasi leasingkohteeseen liittyvistä muista kustannuksista. Yleisten ehtojen mukaan ainoastaan vuokralleottaja oli vastuussa vahinkotapauksissa, kuten esimerkiksi leasingkohteen menettämisestä tai arvon vähenemisestä. Arvon väheneminen ei kuitenkaan kattanut tilanteita, joissa arvo väheni tavanomaisessa käytössä. Yhtiö edellytti, että sen leasingvuokraamat kohteet vakuutetaan, ja se tarjosi asiakkailleen mahdollisuutta ottaa vakuutus yhtiön välityksellä. Mikäli asiakas halusi käyttää vakuutusmahdollisuutta, otti yhtiö vastaavan vakuutuksen vakuutusenantajaltaan ja veloitti vakuutuskustannukset

⁵⁸ Määttä, 2015, s. 536.

⁵⁹ KHO:2015:50 8.4.2015.

⁶⁰ Hyttinen ja muut, 2015, s. 196.

asiakkaalta.⁶¹ Asiassa ratkaistavana oli siis se, voidaanko leasingvuokrattua kohdetta sekä yhtiön leasingkohteeseen ottamaa vakuutusta pitää yhtenä kokonaissuorituksena (leasingkokonaispalveluna), vai katsotaanko ne kahdeksi osasuoritteeksi eli erillisiksi palveluiksi.

Unionin tuomioistuin huomautti, että arvonlisäverotuksesta jokaista suoritetta on tavallisesti pidettävä erillisenä ja itsenäisenä.⁶² Oikeuskäytännöstä on kuitenkin katsottavissa, että muodollisesti erillisiä suorituksia on tietyissä olosuhteissa pidettävä yhtenä ainoana liiketoimena silloin, kun ne eivät ole itsenäisiä.⁶³ Yhdestä ainoasta liiketoimesta on kysymys esimerkiksi silloin, kun osatekijät taikka toiminnot liittyvät niin läheisesti yhteen, että objektiivisesti tarkasteltuna ne muodostavat yhden taloudellisen suorituksen, jonka jaottelu osiin olisi keinotekoista. Tämä koskee myös tapauksia, joissa yhden tai useamman osatekijän katsotaan muodostavan pääasiallisen suorituksen. Yhden tai useamman osasuoritteen on taas katsottava olevan liitännäinen suorite tai liitännäisiä suoritteita, joita kohdellaan samoin kuin pääasiallista suoritetta.⁶⁴ Jokaista suoritetta on siis lähtökohtaisesti pidettävä erillisenä ja itsenäisenä, mutta taloudellisesta näkökulmasta katsottuna yhdestä suoritteesta koostuvaa liiketoimea ei pidä jakaa keinotekoisesti osiin.

Huomioitavaa kuitenkin on, että sen selvittämiseksi, koostuvatko suoritukset itsenäisistä suoritteista vai yhdestä suoritteesta, tulee selvittää liiketoimen luonteenomaiset osatekijät. Ehdotonta sääntöä laajuuden määrittelemiseksi ei kuitenkaan ole, joten on huomioitava kaikki ne olosuhteet, joissa liiketoimi suoritetaan. Asiassa kyseessä olevassa liiketoimessa Unionin tuomioistuin katsoi olevan kaksi osatekijää, eli leasingsuoritus sekä leasingkohteen vakuuttamista koskeva suoritus. Ratkaisussaan tuomioistuin totesi, että kyseiset osasuoritteet voidaan suorittaa yhdessä, sillä leasingpalvelun sekä leasingkohteen vakuuttamista koskevan palvelun suorittamisen välillä on olemassa

⁶¹ C-224/11, BGŻ Leasing, kohdat 16–19.

⁶² C-224/11, BGŻ Leasing, kohta 29 & C-392/11, kohta 14.

⁶³ C-425/06, Part Service Srl, kohta 51.

⁶⁴ C-224/11, BGŻ Leasing, kohdat 29–30.

yhteys, sillä vakuutuksesta on hyötyä vain leasingkohteeseen. Ratkaisussa kuitenkin korostettiin, ettei edellä mainittu yhteys voi olla riittävä sen ratkaisemiseksi, onko arvonalisäverotuksen näkökulmasta kyseessä vain yksi monitahoinen suorite.⁶⁵

Leasingsuorituksia, joissa omistusoikeus ei siirry eikä kyseessä ole tavaroiden luovutus, on pidettävä lähtökohtaisesti palvelujen suorittamisena.⁶⁶ Vakuutusasuoritukset taas ovat pääsääntöisesti arvonalisäverosta vapautettuja.⁶⁷ Ratkaisussaan tuomioistuim lisäksi katsoo, että vakuutuspalvelu on asiakkaan kannalta tavoite, eikä vain keino nauttia palvelusta parhaissa mahdollisissa olosuhteissa. Asiakkaalla oli mahdollisuus ottaa vakuutus valitsemaltaan taholta, joten vakuuttamisedellytys ei voinut merkitä sitä, että vakuutuspalvelu olisi liitännäinen suhteessa pääsuoritteeseen.⁶⁸ Yhtiön kautta otettu vakuutus voi siis helpottaa asiakasta, muttei ole välttämätön pääsuoritteesta nauttimiseen.

Ratkaisussaan Unionin tuomioistuim totesi, etteivät kyseessä olevat vakuutusasuoritus ja leasingsuoritus objektiivisesti tarkasteltuna liity niin läheisesti yhteen, jotta niiden voitaisiin katsoa olevan yksi suorite ja siten sisältyvän saman veron perusteeseen.⁶⁹ Ratkaisusta on tulkittavissa, että jakamisperiaatetta on arvonalisäverodirektiivin mukaan pidettävä pääsääntönä. Tämä tarkoittaa sitä, että suoritteita on lähtökohtaisesti pidettävä erillisinä ja itsenäisinä.

2.4 Pääsuorite ja liitännäinen suorite

Jakamisperiaatetta pidetään arvonalisäverodirektiivin mukaan suoritekokonaisuuksien arvonalisäverotuksen lähtökohtana, mutta pääsääntöön poikkeuksen tekee liittymisperiaate. Tätä päätelmää tukee myös kotimainen oikeuskäytäntö

⁶⁵ C-224/11, BGŻ Leasing, kohdat 35–36.

⁶⁶ C-118/11, Eon Aset Menidjmont OOD, kohta 33, arvonalisäverodirektiivin 24 artikla 1. kohta.

⁶⁷ Neuvoston direktiivi 2006/112/EY, 135 artikla, 1 kohta, a alakohta.

⁶⁸ C-224/11, BGŻ Leasing, kohta 42–43, ks. myös esim. Määttä, 2015, s. 13.

⁶⁹ C-224/11, BGŻ Leasing, kohta 49.

suoritekokonaisuuksien verokohtelua määriteltäessä.⁷⁰ Liittymisperiaate tarkoittaa sitä, että suoritekokonaisuuksissa pääsuoritteen verollisuus tai verottomuus määrää sivusuoritteenkin verokohtelun, eli kokonaisuudessaan arvonlisävero maksetaan pääsuoritteen verokannan mukaan.⁷¹ Poikkeusta tulee kuitenkin tulkita suppeasti.⁷² Liittymisperiaatetta sovellettaessa huomiota kiinnitetään muodollisen ja oikeudellisen merkityksen lisäksi myös taloudelliselle ja realistiselle näkökulmalle. Sen soveltamista voidaan puoltaa verotuksen hallinnollisten seikkojen helpottamisella tilanteissa, joissa useita toisiinsa liittyviä suorituksia verotetaan yhdessä. Muissa tapauksissa voisi syntyä arvostusongelmia eri verokannan alaisten liitännäisten suoritteiden määrittelyssä.⁷³ Liittymisperiaatteen käsitteen taikka sen soveltamisen yksiselitteinen määrittely on haastavaa, sillä se ei saa tukea lainsäädännöstä.

Oikeuskäytännön mukaan suoritusta pidetään yhtenä ainoana liiketoimena pääasialliselle suoritteelle liitännäisenä silloin, kun asiakkaan näkökulmasta liitännäispalvelun avulla asiakas voi nauttia pääasiallisesta palvelusta parhaissa mahdollisissa olosuhteissa.⁷⁴ Kenties tähänastisen oikeuskäytännön merkittävin liittymisperiaatetta koskeva ratkaisu on asia C-349/96, Card Protection Plan. Asiassa oli kyse siitä, katsottiinko yhtiön luottokortin haltijoille myydyin suojeluohjelman, joka sisälsi vakuutuksen ja kortin rekisteröintiä koskevan palvelun, olevan kaksi erillistä palvelua. Nämä palvelut olisivat nollaverokannan alainen vakuutuspalvelu sekä verollinen kortin rekisteröintiä koskeva palvelu. Arvioitavana oli se, onko jompikumpi edellä mainituista palveluista pääasiallinen suoritus, jolloin toinen palvelu katsottaisiin liitännäiseksi palveluksi ja siten kohdeltaisiin verotuksellisesti samoin kuin pääasiallista suoritusta. Toisaalta asiassa tarkasteltiin myös sitä, voiko suorite olla osittain tai kokonaan vakuutustoimintaan sovellettavien arvonlisäverovapautusten piirissä.⁷⁵

⁷⁰ Määttä, 2015, s. 536.

⁷¹ Hyttinen ja muut, 2015, s. 197.

⁷² Määttä, 2015, s. 538.

⁷³ Streng, 2018, s. 294–295.

⁷⁴ C-224/11, BGŻ Leasing, kohta 41, ks. myös asia C-349/96, CPP, kohta 30 & ja asia C-425/06 Part Service, kohta 52.

⁷⁵ Laitinen & Pokkinen, 2013, s. 263–263.

Ratkaisussaan Euroopan unionin tuomioistuin totesi, että vaikka vakuutuksen myyjä ei ole vakuutuksen antaja, eikä sillä ollut lupaa toimia vakuutuksen antajana, voitiin vakuutusten verovapautta siitä huolimatta soveltaa. Tuomioistuin katsoi, että liittymisperiaatteen soveltamisen arviointi tulee tehdä tapauksittain ja kansallisten tuomioistuinten tulee selvittää, onko pääasiassa kyseessä kaksi erillistä suoritetta, vai pää- ja liitännäinen suorite.⁷⁶ Huomionarvoista on se, että liiketoimen luonteenomaiset tekijät ovat tärkeää selvittää, jotta voidaan määritellä se, tarjoaako verovelvollinen keskivertona pidettävälle kuluttajalle suoritekokonaisuuden vai useita erillisiä pääsuoritteita.⁷⁷ Asiassa ei ollut merkitystä sillä, että palvelusta oli laskutettu ainoastaan yksi hinta.

Ratkaisu on merkittävä, sillä siihen on viitattu myöhemmin useissa liittymisperiaatteen soveltamiseen liittyvissä ratkaisuissa. Unionin tuomioistuin kuitenkin totesi, että tyhjentävää vastausta liittymisperiaatteen soveltamiseen on mahdotonta antaa, sillä huomioon on otettava kaikki ne olosuhteet, joissa tarkasteltava liiketoimi suoritetaan. Tarkastelussa on huomioitava yhtäältä se, että jokaista palvelun suoritusta on tavallisesti pidettävä erillisenä ja itsenäisenä, mutta toisaalta se, ettei yhdestä ainoasta palvelusta koostuvaa suoritusta pidä jakaa keinotekoisesti osiin.⁷⁸

Asiassa C-17/18, Mailat, oli kyse kiinteistön sekä ravintolan pitämiseen liittyvistä tuotantotavaroiden ja kulutustavaroiden vuokrasopimuksesta. Ratkaistavana asiassa oli se, pidetäänkö palvelua kiinteän omaisuuden vuokrausta pääsuoritteena ja tuotanto- sekä kulutustavaroiden vuokrausta siihen liittyvinä sivusuoritteina.⁷⁹ Ratkaisussaan Unionin tuomioistuin muistutti, että muodollisesti erillisiä suorituksia, jotka voidaan

⁷⁶ Laitinen & Pokkinen, 2013, s. 264–265.

⁷⁷ C-349/96, Card Protection Plan, kohta 29.

⁷⁸ Laitinen & Pokkinen, 2013, s. 265–266.

⁷⁹ C-17/18 Mailat, kohdat 7 & 11.

tehdä erikseen, on pidettävä tietyissä olosuhteissa yhtenä ainoana liiketoimena silloin, kun ne eivät ole itsenäisiä.⁸⁰

Arvioidessaan suoritteiden erillisyyttä, Unionin tuomioistuin totesi, ettei irtaimiston vuokraus näytä olevan erotettavissa kiinteistön vuokrauksesta. Osa irtaimistosta oli lisäksi kiinteästi yhdistettynä kiinteistöön, joten niiden oli katsottava kuuluttavan kiinteistöön erottamattomasti. Kulutustarvikkeita käytettiin ravintolatoimintaan samalla tavalla kuin kiinteistöä, joten niillä ei katsottu olevan itsenäistä tarkoitusta palvelussa. Niiden katsottiin olevan ainoastaan keino nauttia pääasiallisesta palvelusta, eli kiinteistön vuokrauksesta parhaissa olosuhteissa.⁸¹ Kiinteistön vuokrausta oli siis pidettävä pääasiallisena suorituksena, johon muut suoritukset ovat liitännäisessä suhteessa. Ratkaisu jälleen vahvisti sen, että suoritetta on pidettävä pääsuoritteelle liitännäisenä silloin, kun se ei sinällään ole asiakkaan tavoite, vaan keino nauttia toimijan tarjoamasta pääasiallisesta palvelusta parhaissa olosuhteissa.

2.5 Objektiiivisesti tarkasteltuna yksi jakamaton taloudellinen kokonaisuus

Liittymisperiaatteesta erillisenä tilanteena tulee tarkastella tilannetta, jossa suoritekokonaisuuden yksikään suorite ei muodosta pääsuoritetta, jolle muut olisivat liitännäisiä, mutta suoritteet muodostavat yhtenäisen taloudellisen kokonaisuuden⁸². Kun liiketoimi sisältää useita osatekijöitä, tulee arvioitavaksi, katsotaanko liiketoimen muodostavan yhden ainoan suoritteen vai useita erillisiä suoritteita, joita arvioidaan arvonlisäverotuksessa erikseen. Mikäli muodollisesti erilliset sivusuoritteet ovat epäitsenäisiä, tulee niitä tietyissä tilanteissa pitää yhtenä ainoana liiketoimena⁸³. Näin on esimerkiksi silloin, kun suoritukset eivät ole asiakkaan kannalta tavoite itsessään, vaan

⁸⁰ C-17/18 Mailat, kohta 32.

⁸¹ C-17/18, Mailat, kohdat 38–39.

⁸² Äärilä ja muut, 2023, luku 14., 21.3.2023.

⁸³ C-425/06, Part Service, kohta 51.

keino nauttia pääsuoritteesta parhaissa olosuhteissa.⁸⁴ Suorite katsotaan yhdeksi jakamattomaksi kokonaisuudeksi silloin, kun osasuoritteet muodostavat objektiivisesti tarkasteltuna yhden jakamattoman taloudellisen kokonaisuuden, jonka jakaminen osiin olisi keinotekoista⁸⁵.

Suoritusta on pidettävä yhtenä kokonaisuutena myös silloin, kun yhden tai useamman osatekijän katsotaan muodostavan pääasiallisen suorituksen ja muut suoritteet ovat suhteessa pääsuoritteeseen liitännäisiä. Toisaalta yhtenä kokonaisuutena pidettävän suorituksen osatekijät voivat olla samanarvoisia, jolloin niitä ei voida katsoa sivu- tai pääsuoritteiksi.⁸⁶ Verrattuna tilanteeseen, jossa yksi suorite katsotaan pääsuoritteeksi ja toinen tai useampi suorite sille liitännäiseksi, ero voidaan nähdä keskivertokuluttajan näkökulmassa. Pääsuorite voidaan nähdä asiakaskunnan tavoitteena ja liitännäinen suoritus sille tukea antavana, muttei tavoitteena sinänsä. Kun kyseessä on yksi jakamaton taloudellinen suorite, ei keskivertokuluttajan näkökulmasta osasuoritteista erikseen olisi hyötyä.

Asiassa C-392/11, Field Fisher Waterhouse, oli kysymys siitä, koostuuko liiketoimi yhdestä ainoasta suorituksesta vai useista itsenäisistä suorituksista. Arvioinnissa Unionin tuomioistuin nosti esiin kysymyksen siitä, voidaanko liiketoimen katsoa käsittävän vain yhden suoritteen vai useita suorituksia, jotka käsitellään myös arvonlisäverotuksellisesti erikseen. Tietyissä olosuhteissa muodollisesti erillisiä suorituksia, jotka voidaan tehdä tai verottaa erikseen, tulee käsitellä yhtenä ainoana liiketoimena, mikäli ne eivät ole itsenäisiä.⁸⁷

Ratkaisussaan Unionin tuomioistuin totesi, että suoritusta tulee pitää yhtenä kokonaisuutena, mikäli verovelvollisen tarjoamat osasuoritteet liittyvät niin läheisesti yhteen, että niiden jaottelu osiin olisi keinotekoista. Tällainen tilanne on kyseessä silloin,

⁸⁴ C-392/11, Field Fisher Waterhouse, kohdat 15 & 23. Ks. myös C-463/16, Stadion Amsterdam, kohta 23.

⁸⁵ C-463/16, Stadion Amsterdam, kohta 22.

⁸⁶ C-231/19, Blacrock Investment Management, kohdat 28 & 29.

⁸⁷ C-392/11, Field Fisher Waterhouse, kohta 15, ks. myös asia C-425/06, Part Service, kohta 51.

kun pääsuoritteen lisänä olevia muita sivusuoritteita kohdellaan verotuksellisesti samoin, kuin pääsuoritetta. Sivusuoritusta on pidettävä ratkaisun mukaan pääsuoritteelle liitännäisenä esimerkiksi silloin, kun asiakkaan näkökulmasta tavoitteena on nauttia pääasiallisesta suoritteesta parhaissa olosuhteissa.⁸⁸ Tapauksissa, joissa sivusuorite ymmärretään pääsuoritteelle liitännäiseksi, voidaan se verottaa taikka vapauttaa verosta pääsuoritteen mukaan.

Kyseisessä ratkaisussa huomioitiin myös se, että liiketoiminnallisesti yhdestä suoritteesta koostuvaa liiketoimea ei tule jakaa keinotekoisesti osiin, jottei arvonlisäverojärjestelmän toimivuutta vaarannettaisi. Lisäksi ratkaisussa korostettiin, että merkityksellistä on selvittää juuri kyseisen liiketoimen luonteenomaiset osatekijät, jotta voidaan selvittää, onko kyseessä yksi vai useampi suorite. Suoritteen laajuuden määrittelemiseksi ei kuitenkaan ole ehdotonta sääntöä, joten kaikki olosuhteet on otettava sen määrittelemisessä huomioon. Asian ratkaisussa Unionin tuomioistuin totesi, että kiinteän omaisuuden vuokraukseen liittyvät palvelusuoritukset voivat muodostaa yhden ainoan suoritteen arvonlisäverotuksen kannalta.⁸⁹ Tällöin sovellettavaksi tulee liittymisperiaate, eli suorite katsotaan liiketoiminnallisesti yhdeksi ainoaksi suoritteeksi. Merkittävää asiassa kuitenkin oli se, liittyvätkö kyseiset liiketoimet toisiinsa niin läheisesti, että niiden katsotaan muodostavan edellä mainitun yhden ainoan suoritteen. Asiassa tulee lisäksi huomioida pää- ja sivusuoritteiden määrittäminen.

Asiassa C-41/04, Levob Verzekeringen, oli kyse yhtenä kokonaisuutena pidettävästä suoritteesta. Vakuutusyhtiö oli tehnyt sopimuksen yhdysvaltalaisen yhtiön kanssa tietokoneohjelmiston ostamisesta, mukauttamisesta sekä muiden tiettyjen liitännäisten palvelujen hankinnasta, kuten asennuksesta ja koulutuksesta⁹⁰. Asiassa oli ratkaistavana, pidetäänkö suorituksia kahtena erillisenä vai yhtenä ainoana suorituksena.

⁸⁸ C-392/11, Field Fisher Waterhouse, kohdat 16–17, ks. myös C-349/96, Card Protection Plan, kohta 30, jossa todetaan, että suoritusta on pidettävä pääasialliselle suoritukselle liitännäisenä, kun se ei ole asiakaskunnan kannalta tavoite sinällään, vaan keino nauttia toimijan tarjoamasta pääasiallisesta palvelusta parhaissa olosuhteissa.

⁸⁹ C-392/11, Field Fisher Waterhouse, kohdat 18–28.

⁹⁰ C-41/04, Levob Verzekeringen, kohdat 7–11.

Ratkaisussaan Unionin tuomioistuin katsoi, että kysymyksessä oli arvonlisäverotuksen kannalta yksi suoritus, kun vakuutusyhtiö luovutti kuluttajalle aikaisemmin kehitetyn ja markkinoille tuodun sekä tietovälineelle tallennetun vakio-ohjelmiston sekä sen muokkaamisen. Näin oli siitä huolimatta, että näistä oli sovittu maksettavan erilliset vastikkeet.⁹¹ Unionin tuomioistuin muistutti liiketoimen laajuudella olevan erityinen merkitys arvonlisäveron osalta. Lisäksi se muistutti, että sen selvittämiseksi, oliko kyseessä yksi suorite vai useampi erillinen suorite, tulee huomioida kaikki ne olosuhteet, joissa liiketoimi suoritetaan.⁹² Ratkaisussa katsottiin liiketoimen taloudellisena kohteena olleen kuluttajan tarpeisiin mukautetun ohjelmiston toimittaminen. Näin ollen ei voitu katsoa, että liiketoimi olisi voitu jakaa osiin ilman, että se olisi keinotekoista.⁹³

Ratkaisussa todettiin, ettei liittymisperiaatteen soveltamiseksi ole tarpeen määrittää pääsuoritetta. Ratkaisun perusteella sitä voidaan soveltaa myös tilanteisiin, joissa kokonaisuus muodostuu rinnakkaisista suoritteista. Ratkaisussa viitattiin keskivertokuluttajan tavoitteeseen, eli silloin kun kaksi osasuoritetta tai useampi osasuorite muodostavat keskivertokuluttajan näkökulmasta objektiivisesti tarkasteltuna yhden taloudellisen kokonaisuuden, jonka jakaminen osiin olisi keinotekoista, katsotaan suorite yhdeksi⁹⁴. Tapauksessa suoritteiden erottamatonta yhteyttä puolsi se, ettei ohjelmistoa voitu ottaa käyttöön ilman sen mukauttamista ja asentamista.⁹⁵

Yhtenä kokonaisuutena pidettävälle suoritukselle on ominaista näin ollen sen osatekijöiden jakamattomuus. Lisäksi tällaisessa yhtenä kokonaisuutena pidettävässä moniosaisessa suorituksessa osasuoritteiden voidaan nähdä sulautuvan uudeksi itsenäiseksi suoritukseksi, jolloin keskivertona pidettävän kuluttajan näkökulmasta kyseessä on yksi ainoa suorite.⁹⁶ Tilanteissa, joissa on kyseessä yksi jakamaton

⁹¹ C-41/04, Levob Verzekeringen, kohta 43.

⁹² C-41/04, Levob Verzekeringen, kohdat 18 & 19.

⁹³ C-41/04, Levob Verzekeringen, kohta 24.

⁹⁴ C-41/04, Levob Verzekeringen, kohta 43. Ks. myös asia C-349/96, CPP, kohta 29.

⁹⁵ Laitinen & Pokkinen, 2013, s. 271–272.

⁹⁶ Julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus asiassa C-581/19, kohta 25.

taloudellinen suorite, ei siis ole pääasiallista suoritetta, jota seuraisi toissijainen suorite⁹⁷. Ratkaisun lopputulema on käytännössä sama, kuin mikäli asiassa olisi määritelty pääsuorite ja sille liitännäinen suorite, sillä ratkaisussa määriteltiin hallitseva osasuorite, jonka mukaan muiden osasuoritteiden arvonlisäverokohtelu määräytyi.

Liittymisperiaatteen katsottiin siis voitavan soveltaa myös tilanteeseen, jossa rinnakkaiset osasuoritukset muodostavat yhden kokonaisuuden. Kuitenkin tapauksissa, joissa objektiivisesti tarkasteltuna kyseessä on yksi jakamaton taloudellinen kokonaisuus, tulee arvonlisäverokohtelun määräytymistä tarkastella tapauskohtaisesti. Mikäli yksikään suoritteista ei ole hallitseva, ovat ne samanarvoisia ja siten katsotaan yhdeksi jakamattomaksi taloudelliseksi kokonaisuudeksi. Poikkeussäännösten suppean tulkinnan periaatteen mukaan verosta ei tällaisissa tilanteissa voida kaikkia suoritteita vapauttaa.

⁹⁷ C-231/19, Blacrock Investment Management, kohta 42.

3 EU-oikeuden muodostama viitekehys

3.1 EU-oikeuden vaikutukset kansalliseen arvonlisäverotukseen

Arvonlisäverotus on Euroopan unionissa yhdenmukaistettua, eli harmonisoitua verotusta. Harmonisointi perustuu Sopimuksen Euroopan unionin toiminnasta (SEUT) 113 artiklaan.⁹⁸ Liittyessään Euroopan unionin jäseneksi Suomi sitoutui noudattamaan unionin lainsäädäntöä, joka koskee myös arvonlisäverodirektiivissä säädettyä arvonlisäverojärjestelmää. Lojaliteettiperiaatteen mukaan jäsenvaltioiden tulee toteuttaa kaikki yleis- tai erityistoimenpiteet, joilla varmistetaan unionin velvoitteiden täyttäminen.⁹⁹ SEUT 288 artiklan 3 kohdan mukaan direktiivit velvoittavat jäsenvaltioita, joille direktiivi on osoitettu. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 288 artiklan ensimmäisen alakohdan mukaan toimielimet hyväksyvät asetuksia, direktiivejä ja päätöksiä, sekä antavat lausuntoja ja suosituksia. Direktiivi velvoittaa jokaista jäsenvaltiota saavutettavaan tulokseen nähden, mutta se antaa kansallisten viranomaisten valittavaksi keinot ja muodot direktiivin säännösten implementointiin.¹⁰⁰ Direktiivejä ei ole tarkoitettu jäsenvaltioihin sellaisenaan voimassa olevaksi oikeudeksi¹⁰¹. Suomessa arvonlisäverodirektiivi on saatettu voimaan kansallisella arvonlisäverolailla (1501/1993). Etusijaperiaatteen mukaan EU-normia sovelletaan kansallisen normin sijasta, mikäli ne ovat ristiriidassa keskenään¹⁰².

Arvonlisäverodirektiivi perustuu SEUT 113 artiklaan. Artiklan mukaan neuvosto antaa säännökset liikevaihtoveroa, valmisteveroja ja muita välillisiä veroja koskevan lainsäädännön yhdenmukaistamisesta siltä osin, kun sisämarkkinoiden toteuttamisen ja toiminnan varmistamisen osalta se on tarpeen. Lisäksi tavoitteena on välttää kilpailun vääristymistä.¹⁰³ Arvonlisäverodirektiivissä on säädetty, että arvonlisäveroa sovelletaan

⁹⁸ Äärilä ja muut, 2023, luku 3., 21.2.2023.

⁹⁹ Hokkanen, 2013, s. 10.

¹⁰⁰ Äärilä, 2020, s. 578.

¹⁰¹ Äärilä ja muut, 2023, luku 3., 21.2.2023.

¹⁰² Puumalainen, 2019, s. 234.

¹⁰³ Hokkanen, 2013, s. 14–15.

kaikkiin verovelvollisen EU:n alueella tehtyihin toimiin. Verollisiin liiketoimiin kuuluvat EU:n sisällä tehdyt tavaroiden luovutukset ja palveluiden suoritukset, sekä niiden hankinta jäsenvaltioiden välillä ja maahantuonti EU:n ulkopuolisista maista. Arvonlisävero veloitetaan tavaroiden luovutuksen tai palvelun suorittamisen jälkeen.¹⁰⁴

Direktiivit ovat usein vaikeaselkoisia ja tulkinnanvaraisia¹⁰⁵. Direktiivin tulkintavaikutus tulee usein sovellettavaksi, mikä tarkoittaa jäsenvaltioiden kansallisten tuomioistuinten velvollisuutta tulkita kansallista oikeutta direktiivin tavoitteen ja sanamuodon valossa. Tulkintavaikutus perustuu SEUT 4 artiklassa olevaan lojaliteettivelvollisuuteen, jonka tarkoituksena on toteuttaa direktiivin päämäärä.¹⁰⁶ SEUT 267 artiklan mukaan Euroopan unionin tuomioistuimella on toimivalta antaa ennakkoratkaisu perussopimuksen tulkinnasta ja unionin toimielimen, elimen tai laitoksen säädöksen pätevydestä taikka tulkinnasta. Kansalliset tuomioistuimet voivat pyytää Unionin tuomioistuinta ratkaisemaan asian, mikäli kansallisessa tuomioistuimessa esillä oleva asia nostaa kysymyksen unionin primääri- taikka sekundäärilainsäädännön tulkinnasta.¹⁰⁷ Ennakkoratkaisumenettelyn tavoitteena on, että saatuaan Unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisun, kansallinen tuomioistuin antaa asiassa päätöksen, jossa direktiivin säännösten osalta noudatetaan saatua Unionin tuomioistuimen ratkaisua.¹⁰⁸

Arvonlisäverodirektiivissä ei ole järjestelmää, joka olisi tarkoitettu liiketoimen osatekijöiden erittelyyn. Liitännäisyydestä direktiivissä on kuitenkin mainittu esimerkiksi palvelujen myyntimaasäännösten määrittelyn yhteydessä, kuten kuljetuksen liitännäispalveluissa ja vähennyskelpoisten ostojen suhdelukujen laskemisen yhteydessä, jolloin huomioon ei oteta liitännäisiä kiinteistö- tai rahoitusliiketoimia.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Neuvoston direktiivi, 2006/112/EY.

¹⁰⁵ Äärilä ja muut, 2023, luku 3., 21.2.2023.

¹⁰⁶ Äärilä ja muut, 2023, luku 3., 21.2.2023.

¹⁰⁷ Hokkanen, 2013, s. 16.

¹⁰⁸ Äärilä ja muut, 2023, luku 3., 21.2.2023.

¹⁰⁹ Laitinen & Pokkinen, 2013, s. 258.

3.2 Erillinen ja itsenäinen suorite

Arvonlisäverodirektiivin mukaan jokaista suoritetta on lähtökohtaisesti pidettävä erillisenä ja itsenäisenä, mikä tarkoittaa jakamisperiaatteen soveltamista. Tällöin jokaisen suoritteen arvonlisäverokanta määräytyy itsenäisesti. Erillisiin sivusuoritteisiin, jotka ovat myös itsenäisiä, ei voida soveltaa liittymisperiaatetta. Toisaalta liiketoimea ei tule jakaa keinotekoisesti osiin, joten sivusuoritteen luonteen määrittely on erityisen tärkeää. Tällöin arvioitava on se, muodostaako suoritekokonaisuus yhden suoritteen vai useita erillisiä ja itsenäisiä suorituksia.¹¹⁰

Unionin tuomioistuin on oikeuskäytännössään arvioinut suoritusten erillisyyttä sekä itsenäisyyttä. Luvussa 2.4 tarkemmin käsitellyssä asiassa C-349/96 Card Protection Plan oli kyse siitä, katsottiinko asiakkaalle tarjotun palvelun sisältävän kaksi erillistä palvelua. Ratkaisussa nostettiin esille se, että jotta liittymisperiaatteen soveltamista voidaan arvioida, tulee tapauskohtaisesti arvioida sitä, onko pääasiassa kyseessä pää- ja liitännäinen suorite vai kaksi erillistä suoritetta¹¹¹. Tärkeää on selvittää liiketoimen luonteenomaiset osatekijät sekä keskivertokuluttajan näkökulma tämän arvioimiseksi. Unionin tuomioistuin korosti ratkaisussa sitä, että lähtökohtaisesti jokaista suoritetta on pidettävä erillisenä ja itsenäisenä, mutta yhdestä ainoasta palvelusta koostuvaa suoritusta ei toisaalta myöskään pidä jakaa osiin.

Suoritteiden erillisyyttä ja itsenäisyyttä on arvioitu myös asiassa C-44/11, Deutsche Bank AG, jossa oli kyse siitä, muodostavatko salkunhoitopalvelut, joissa yhtiö päätti korvausta vastaan oman harkintansa mukaan arvopapereiden ostosta ja myynnistä sekä arvopapereiden osto- ja myyntitapahtumien toteuttamisesta, objektiivisesti tarkasteltuna yhden taloudellisen suorituksen.¹¹² Unionin tuomioistuin huomautti, että edellä kuvattu salkunhoidon kaltainen toiminta käsittää useita osatekijöitä. Pääsääntöisesti liiketoimea on pidettävä yhtenä suorituksena muun muassa silloin, kun

¹¹⁰ Lindgren Zucchini, 2020, s. 15.

¹¹¹ Laitinen & Pokkinen, 2013, s. 264–265.

¹¹² C-44/11, Deutsche Bank, kohta 16.

tiettyä osatekijää on pidettävä pääasiallisena suoritteena ja toista tekijää liitännäisenä, jolloin sitä kohdellaan verotuksellisesti samalla tavoin kuin pääsuoritetta. Unionin tuomioistuin kuitenkin muistutti, että arvonlisäveron kannalta yksi yhtenäinen suoritus voi olla kyseessä myös muissa olosuhteissa.¹¹³ Tällainen tilanne on myös silloin, kun verovelvollisen keskivertokuluttajalle tarjoamat osatekijät liittyvät niin läheisesti yhteen, että niiden voidaan objektiivisesti tarkasteltuna katsoa olevan yksi jakamaton taloudellinen suorite, jonka paloittelu osiin olisi keinotekoista.¹¹⁴

Unionin tuomioistuin katsoi, että salkunhoitopalvelussa on kyse sijoittajan omaisuuden analysoinnin ja seurannan sekä arvopaperien osto- ja myyntisuoritusten yhdistelmästä. Lisäksi katsottiin, etteivät kyseiset salkunhoitopalvelut olleet ainoastaan erottamattomia, vaan myös saman arvoisia.¹¹⁵ Ratkaisussa palvelujen katsottiin liittyvän niin läheisesti yhteen, että ne tuli katsoa yhdeksi taloudelliseksi suoritukseksi, jolloin yhtiön myymää salkunhoitopalvelua ei pidetty verottomana rahoituspalveluna.¹¹⁶

Arvonlisäverodirektiivin mukaan arvopapereita koskevat liiketoimet, sekä sijoitusrahastojen hallinnointi ovat nollaverokannan alaisia. Tapauksessa oli arvioitavana, voidaanko salkunhoitopalvelu katsoa verosta vapautetuksi. Salkunhoitopalvelu sisälsi useita osasuoritteita, joten asiassa tarkasteltiin myös pääasiallisen ja liitännäisten suoritteiden tulkintaa. Ratkaisussaan Unionin tuomioistuin katsoi, että verovelvollinen päättää vastiketta vastaan oman harkintansa mukaan arvopapereiden myynnistä ja ostosta, jolloin palvelun ostaja hakee suoritekokonaisuutta. Täten nämä kaksi osatekijää eivät ole erottamattomia, sillä molemmat ovat välttämättömiä kokonaissuoritteen toteutumiseksi. Suoritteita ei siis katsottu pääsuoritteeksi ja liitännäiseksi suoritteeksi, jolloin paloittelu osiin olisi keinotekoista ja salkunhoitoa ei voida katsoa arvonlisäverosta vapautetuksi.¹¹⁷

¹¹³ C-44/11, Deutsche Bank, kohdat 17–20.

¹¹⁴ C-44/11, Deutsche Bank, kohta 21. Ks. myös asia C-41/04, Levob Verzekeringen, kohta 22.

¹¹⁵ C-44/11, Deutsche Bank, kohdat 23–27.

¹¹⁶ Laitinen & Pokkinen, 2013, s. 283.

¹¹⁷ Laitinen & Pokkinen, 2013, s. 284.

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella tilanteissa, joissa sivusuoritteen katsotaan olevan erotettavissa pääsuoritteesta ja siten erillinen ja itsenäinen suhteessa pääsuoritteeseen, ei sitä voida pitää pääsuoritteelle liitännäisenä. Kun epäitsenäiseen sivusuoritteeseen sovelletaan liittymisperiaatetta, sovelletaan erilliseen ja itsenäiseen sivusuoritteeseen vastaavasti jakamisperiaatetta. Erillisyyttä voidaan tarkastella muun muassa siitä näkökulmasta, onko sivusuorite välttämätön pääsuoritteen toteuttamiseksi.

3.3 Keskivertokuluttajan käsite

Keskivertokuluttajan näkökulmaa on tarkasteltu sekä Euroopan Unionin tuomioistuimen ratkaisuisa, että kansallisessa oikeuskäytännössä. Sekä Korkein hallinto-oikeus että keskusverolautakunta ovat viitanneet ratkaisuisaan käsitteeseen. Aiemmin tutkimuksessa käsitellyssä asiassa C-349/96, Card Protection Plan, Unionin tuomioistuin korosti tavallisen kuluttajan näkökulmaa ja otti käyttöön keskivertokuluttajan käsitteen. Ratkaisussa katsottiin, että merkityksellistä on selvittää liiketoimen luonteenomaiset tekijät, jotta voidaan ratkaista, tarjoaako verovelvollinen keskivertona pidettävälle kuluttajalle useita suoritteita, vai yhden yksittäisen suoritteen¹¹⁸. Vaikka Unionin tuomioistuin viittaa keskivertokuluttajan käsitteeseen ratkaisuisaan, se ei kuitenkaan ole määritellyt käsitteen sisältöä. Haasteellisen käsitteestä tekee lisäksi se, että kuluttajat lienevät usein yksilöitä ja siten erilaisia. Tällöin kuluttajilla on myös erilaisia käsityksiä ja tavoitteita.¹¹⁹

Unionin tuomioistuin on viitannut keskivertokuluttajan käsitteeseen muun muassa asiassa C-219/13, K Oy. Kyseessä oli yhtiö, joka harjoitti kustannustoimintaa, johon kuuluivat yleisen kirjallisuuden kirjat sekä oppikirjat. Lisäksi yhtiö kustansi myös ääni- ja e-kirjoja. Asiassa ratkaistavana oli se, voidaanko verotuksen neutraalisuuden puitteissa alennettua verokantaa soveltaa vain paperille painettuihin kirjoihin.¹²⁰ Asian

¹¹⁸ Laitinen & Pokkinen, 2013, s. 266.

¹¹⁹ Jääskeläinen & Ruohola, 2021, s. 66.

¹²⁰ C-219/13, K Oy, kohdat 11 & 20.

tarkastelussa EUT totesi, että huomioon on ensisijaisesti otettava keskivertokuluttajan näkökulma, kun tarkastellaan sitä, ovatko tavarat tai palvelut keskenään samankaltaisia. Tavarat tai palvelut katsotaan samankaltaisiksi, mikäli niillä on toisiaan vastaavia ominaisuuksia ja ne vastaavat kuluttajien samoihin tarpeisiin. Tätä arvioidaan sen perusteella, missä määrin tavaroiden tai palvelujen käyttötavat ovat rinnastettavissa toisiinsa. Lisäksi tarkastelussa huomioidaan se, vaikuttavatko tavaroiden tai palvelujen väliset erot merkittävästi keskivertokuluttajan päätökseen käyttää jompaakumpaa näistä tavaroista taikka palveluista.¹²¹

Ratkaisussa todettiin, että lähtökohdaksi tilanteessa on otettava kunkin jäsenvaltion keskivertokuluttaja. Keskivertokuluttajan arviointi on omiaan vaihtelevaan sen mukaan, miten uusia teknologioita tulee käyttöön eri kansallisille markkinoille (eriaikaisuus), ja miten keskivertokuluttajalla on käytössään teknisiä laitteita, joilla hän voi lukea tai kuunnella sähköisessä muodossa olevia kirjoja. Täten kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on sen määrittely, voiko keskivertokuluttaja pitää paperille painettuja kirjoja, sekä erilaisia sähköisessä muodossa olevia kirjoja samankaltaisina ja vaikuttaako se keskivertokuluttajan päätökseen valita jompikumpi vaihtoehdoista.¹²² Tuomiossa EUT siis määritteli keskivertokuluttajan käsitteen olevan jäsenvaltiokohtainen. Tarkastelussa merkitystä lienee olevan myös sillä, mitä keskivertokuluttaja kussakin tilanteessa tavoittelee.

Kansallisessa oikeuskäytännössä ohjattua tennisiikuntatoimintaa koskeva ratkaisu KHO 19.1.2012/52 liittyi keskivertokuluttajan määrittelyyn. Ratkaisussa Korkein hallinto-oikeus katsoi esimerkiksi, että ohjatussa liikuntatoiminnassa lajin ohjauksella ja opetuksella on asiakkaan kannalta oleellinen merkitys, jolloin alennettua verokantaa ei

¹²¹ C-219/13, K Oy, kohta 25. Ks. myös C-259/10, The Rank Group, kohdat 43 & 44. Asiassa EUT totesi, että huomioon on ensisijaisesti otettava keskivertokuluttajan näkökulma kun arvioidaan kahden palvelun samankaltaisuutta. Ratkaisussa todettiin, että kaksi palvelua ovat samanlaisia, jos niillä on toisiaan vastaavia ominaisuuksia ja jos ne vastaavat kuluttajan samoihin tarpeisiin, kun arvioidaan palvelujen rinnastettavuutta ja sitä, vaikuttaako eroavaisuudet keskivertokuluttajan päätökseen käyttää jompaakumpaa kyseisistä palveluista.

¹²² C-219/13, K Oy, kohdat 25–31.

voitu soveltaa.¹²³ Ratkaisu korostaa objektiivisen tarkastelun haasteita, sillä esimerkiksi kyseisessä tapauksessa on varmasti tenniksen pelaajia, jotka kokevat tenniskentän käyttömahdollisuuden olennaisesti lajin ohjausta tärkeämmäksi. Käytännössä asian objektiivinen ratkaiseminen edellyttäisi henkilökohtaista kokemusta samanlaisista tennistunneista.¹²⁴ Merkityksellistä ratkaisussa näin ollen oli kuitenkin keskivertokuluttajana pidettävän kuluttajan tavoite.

Keskivertokuluttajan käsitettä on myös käsitelty muilla oikeusaloilla kuin verotuksessa. Vaikka eri oikeusalojen käsitteet eivät ole suoraan rinnastettavissa toisiinsa, voi niitä vertailemalla ymmärtää käsitettä paremmin.¹²⁵ Euroopan komissio onkin ohjeessaan sopimattomista kaupallisista menettelyistä todennut, että kansallisten tuomioistuinten ja viranomaisten on käytettävä omaa harkintakykyään, kun arvioidaan keskivertokuluttajan tilannekohtaista reaktiota ja käyttäytymistä. Keskivertokuluttaja ei siis ole tilastollinen mittapuu. EUT:n oikeuskäytännön valossa keskivertokuluttaja on kriittinen ja markkinakäyttäytymisestään tietoinen henkilö.¹²⁶ Viime kädessä keskivertokuluttajan käsite on kuitenkin kansallisten tuomioistuinten määriteltävissä perustuen arvioon jäsenvaltioiden keskimääräisistä kuluttajista.¹²⁷

Unionin tuomioistuin on keskivertokuluttajaa koskevissa ratkaisuissaan lisäksi huomionnut kuluttajan tavoitteen sekä kyseisen liiketoimen taloudellisen tavoitteen. Asiassa C-208/15, Stock '94, oli kyse integroiduksi yhteistoiminnaksi kutsutusta liiketoimesta ja siitä, katsotaanko integroijan ja integroidun tuottajan välisen sopimuksen mukaisesti tavaran luovutus sekä lainan myöntäminen arvonlisäverotuksessa toisistaan erillisiksi ja itsenäisiksi liiketoimiksi, vai katsotaanko niiden muodostavan vain yhden liiketoimen.¹²⁸ Yhtiö toimi integroijana Unkarin maatalousjärjestelmän omassa

¹²³ KHO 19.1.2012/52.

¹²⁴ Laitinen & Pokkinen, 2013, s. 266.

¹²⁵ Jääskeläinen & Ruohola, 2021, s. 199.

¹²⁶ Euroopan Komissio, 2016, s. 44–45. Ks. myös asia C-210/96, Gut Springenheide ja Tusky, kohta 31. Asiassa EUT totesi keskivertokuluttajan olevan valistunut, kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen.

¹²⁷ Jääskeläinen & Ruohola, 2021, s. 199.

¹²⁸ C-208/15, Stock '94, kohdat 2 & 22.

oikeudellisessa instituutiossa, jota kutsuttiin integroiduksi yhteistoiminnaksi. Yhtiö, eli integroija, teki maanviljelijän eli integroidun tuottajan kanssa sopimuksen, jolla myönnettiin integroidulle tuottajalle laina, jolla integroitu hankki toimintaansa tarvittavia tarvikkeita, joita se osti integroijalta. Integroitu tuottaja myi myöhemmin tuottamansa tuotteet integroijalle, taikka ne myytiin integroijan välityksellä markkinoilla.¹²⁹

Ratkaisussa Unionin tuomioistuin totesi, että jotta voidaan ratkaista, onko kyseinen liiketoimi arvonlisäverotuksen kannalta vain yksi ainoa liiketoimi, tulee kyseisen liiketoimen taloudellinen tavoite ottaa huomioon¹³⁰. Lisäksi todettiin, että myös suoritusten vastaanottajien intressit tulee asiassa huomioida¹³¹. Ratkaisussa huomioitiin, ettei lainojen myöntämiseen liity integroitujen tuottajien kannalta erillistä intressiä, koska saatua lainaa ei saatu käyttää vapaasti, vaan se tuli käyttää ainoastaan vaihto-omaisuuteen kuuluvien hyödykkeiden ostamiseen integroijalta¹³². Yhtiöllä ei kuitenkaan ollut lupaa toimia luottolaitoksena, joten se pystyi myöntämään lainoja integroiduille tuottajille vain siten, että lainat tuli käyttää tuottajien vaihto-omaisuuteen kuuluvien hyödykkeiden ostamiseen. Unionin tuomioistuin totesi, että vaihto-omaisuuteen kuuluvien hyödykkeiden luovutuksella ja lainalla oli sama taloudellinen tavoite. Tavoitteena nähtiin ottaa käyttöön maanviljelijöille tuleva rahoituksellinen ja logistinen tuki, jonka avulla he kykenivät harjoittamaan maataloustuotantoa. Asiassa todettiin, että hyödykkeiden luovutus oli pääasiallinen suorite ja lainan antaminen hyödykkeiden hankkimiseen ei ollut tavoite itsessään, vaan keino, jonka avulla he kykenivät hankkimaan vaaditut hyödykkeet maataloustuotantaan varten.¹³³

¹²⁹ C-208/15, Stock '94, kohta 15.

¹³⁰ C-208/15, Stock '94, kohta 29. Ks. myös asia C-392/11, Field Fisher Waterhouse, kohta 23, jossa todettiin, että merkitystä on kuluttajan tavoitteella nauttia pääsuoritteesta parhaissa olosuhteissa liittyvien suoritteiden avulla.

¹³¹ C-208/15, Stock '94, kohta 29. Ks. myös asia C-42/14, Wojskowa Agencja Mieszkaniowa w Warszawie, kohta 35, jossa viitattiin asiaan C-392/11 ja todettiin, että kuluttajan taloudellisena perusteena ei ollut ainoastaan yksi suorite, vaan palvelukokonaisuuden saaminen, jolloin kyseisessä vuokrasopimuksessa katsottiin sovittavan vain yhdestä ainoasta suoritteesta.

¹³² C-208/15, Stock '94, kohdat 32 & 33. Ks. myös asia C-276/09, Everything Elsewhere, kohta 27, jossa huomioitiin asiakkaan tavoitteet sekä intressit.

¹³³ C-208/15, Stock '94, kohdat 33–35.

Liiketoimen taloudelliseen tavoitteeseen Unionin tuomioistuin otti kantaa myös asiassa C-461/08, Don Bosco Onroerend Goed BV. Asiassa oli kyseessä tilanne, jossa yhtiö osti tontin, jolla sijaitsi kaksi rapistunutta rakennusta. Yhtiön aikomuksena oli purkaa huonokuntoiset rakennukset ja rakentaa tilalle uudet. Myyjän ja yhtiön välisen sopimuksen mukaan sovittiin, että myyjä hakee purkulupaa, tekee urakoitsijan kanssa purkusopimuksen sekä maksaa purkamiseen liittyvät laskut. Myyjän ja yhtiön välisessä sopimuksessa yhtiö kuitenkin vastasi kaikista muista kustannuksista, paitsi asbestinpoistosta aiheutuneista, ja ne lisättiin kauppasummaan.¹³⁴ Asiassa oli ratkaistavana se, pidetäänkö tällaista kiinteän omaisuuden luovutusta kahtena erillisenä ja itsenäisenä liiketoimena, vai yhtenä useista osista koostuvana monitahoisena liiketoimena¹³⁵.

Ratkaisussaan Unionin tuomioistuin totesi, että myyjä on arvonlisäverotuksen kannalta luovuttanut kiinteää omaisuutta, sekä suorittanut olemassa olevien rakennusten purkamiseen liittyvän palvelun¹³⁶. Tuomioistuin huomautti, että useita muodollisesti erillisiä liiketoimia on tietyissä olosuhteissa pidettävä yhtenä ainoana liiketoimena silloin, kun ne eivät ole itsenäisiä.¹³⁷ Asiassa tuli huomioida mahdolliset lisäsuoritukset, jotka kiinteän omaisuuden myyjä mahdollisesti tarjoaa. Kyseisessä tapauksessa myyjän toteuttamat toiminnot liittyivät arvonlisäverotuksen kannalta läheisesti toisiinsa. Purkutyön sekä tontin luovuttamisen taloudelliseksi tavoitteeksi katsottiin rakennuskelpoisen maa-alueen luovuttaminen, joten suoritteiden katsottiin kyseisissä

¹³⁴ C-461/08, Don Bosco Onroerend Goed BV, kohdat 10–11.

¹³⁵ C-461/08, Don Bosco Onroerend Goed BV, kohta 34. Ks. myös asia C-41/04, kohta 20, jossa todettiin, että on tärkeää selvittää liiketoimen luonteenomaiset osatekijät, jotta voidaan määrittää, tarjoaako verovelvollinen keskivertokuluttajana pidettävälle kuluttajalle yhden ainoan suorituksen vai erillisiä pääasiallisia suorituksia.

¹³⁶ C-461/08, Don Bosco Onroerend Goed BV, kohta 33.

¹³⁷ C-461/08, Don Bosco Onroerend Goed BV, kohta 34. Ks. myös vastaavasti asia C-425/06, Part Service, kohdat 48–51, jossa todettiin, että kun liiketoimi kattaa useita suorituksia, on arvioitava erikseen näistä jokaista, jotta voidaan määritellä, pidetäänkö sitä yhtenä liiketoimena, vai useina erillisinä ja itsenäisinä liiketoimina. Jokaista suoritusta on tavallisesti pidettävä erillisenä ja itsenäisenä, mutta useita muodollisesti erillisiä suorituksia, jotka voidaan tehdä erikseen ja joita voidaan kulloinkin joko verottaa tai jotka voidaan vapauttaa, on tietyissä olosuhteissa katsottava yhdeksi ainoaksi liiketoimeksi, kun ne eivät ole itsenäisiä.

olosuhteissa muodostavan arvonlisäverotuksen kannalta yhden ainoan liiketoimen. Kokonaisuutena tarkasteltuna liiketoimen kohteena ei ollut olemassa olevien purkukuntoisten rakennusten luovuttaminen, vaan rakentamattoman maan luovutus yhtiölle. Asiassa ei ollut merkitystä sillä, mihin vaiheeseen purkutyöt olivat edenneet maa-alueen tosiasiallisen luovutuksen hetkellä, eikä luovutukseen sovellettu verosta vapautusta.¹³⁸

Kuluttajan sekä liiketoimen tavoitetta on siis käsitelty liittymisperiaatteen soveltamista koskevassa oikeuskäytännössä. Esimerkiksi asiassa C-41/04, Levob Verzekeringen, Unionin tuomioistuin totesi, että keskivertosijoittaja hakee tietynlaisilta salkunhoitopalveluilta juuri omaisuuden analysoinnin ja seurannan sekä arvopaperien osto- ja myyntisuoritusten yhdistelmää¹³⁹. Myös tämän voidaan nähdä kuvastavan kuluttajan tavoitteita. Aina kuitenkin kuluttajan tavoite ei liene täysin selvä, ja tavoite voi vaihdella yksilön mukaan. Tällöin sen objektiivinen arviointi, mikä painoarvo suoritekokonaisuuden suoritteilla keskiverona pidettävälle kuluttajalle on, voi olla haastavaa, sillä kuluttajilla on erilaisia tavoitteita. Tällöin merkitystä lienee myös sillä, mitä keskivertokuluttaja kokee ostavansa.

3.4 Laskutuksen ja sopimuksen merkitys

Laskutuksen merkitystä on myös tarkasteltu liittymisperiaatteen soveltamiseen liittyvissä tilanteissa ja se onkin soveltamisperiaatteena suoraviivaisempi, kuin edellä käsitelty keskivertokuluttajan käsite.¹⁴⁰ EUT on asiassa Card Protection Plan Ltd todennut, ettei suoritusten liitännäisyyttä arvioitaessa ratkaisevaa merkitystä ole sillä, että palvelusta on laskutettu vain yksi hinta¹⁴¹. Suoritteiden on katsottu muodostavan arvonlisäveron kannalta yhden suoritteen myös tilanteissa, joissa suoritteista olisi sovittu maksettavaksi erilliset vastikkeet.¹⁴²

¹³⁸ C-461/08, Don Bosco Onroerend Goed BV, kohdat 38–41.

¹³⁹ C-41/04, Levob Verzekeringen, kohta 25.

¹⁴⁰ Jääskeläinen & Ruohola, 2021, s. 199.

¹⁴¹ C-349/96, Card Protection Plan, kohta 31.

¹⁴² C-41/04, Levob Verzekeringen, kohta 30.

Jo aiemmin tässä tutkimuksessa käsitellyssä asiassa C-244/11, BGŻ Leasing, Unionin tuomioistuin muistutti, että laskutus- ja hinnoittelumenettelystä voidaan saada viitteitä siitä, onko kyseessä yksi ainoa suoritus vai useampia erillisiä ja itsenäisiä suoritteita¹⁴³. Ratkaisussa todettiin, että vaikka suoritusten erillinen laskuttaminen sekä niiden erillinen hinnoittelu tukevat näkemystä siitä, että suoritteet olisivat itsenäisiä, ei niillä kuitenkaan ole ratkaisevaa merkitystä asiassa.¹⁴⁴

Lisäksi asiassa C-117/11, Purple Parking Ltd ja Airparks Services Ltd, Unionin tuomioistuin huomioi erityisesti kyseessä olevien palvelujen hinnoittelua. Asiassa oli kyse yhtiöstä, joka tarjosi lentokenttäpysäköintiä lentokentän ulkopuolella. Lisäksi yhtiö tarjosi kuljetusta asiakkaille sekä matkatavaroille linja-autolla pysäköintipaikalta lentokentälle ja sieltä takaisin. Palvelun hinta perustui nimenomaan siihen aikaan, jolloin ajoneuvo oli pysäköitynä parkkipaikalla. Matkustajien määrällä ei ollut merkitystä palvelun hintaan, eikä kuljetuksesta veloitettu erikseen.¹⁴⁵ Asiassa oli ratkaistavana, onko kyseessä yksi yhtenäinen suorite, vai kaksi erillistä ja itsenäistä suoritetta, eli ajoneuvon pysäköinti sekä matkustajien henkilökuljetus lentokentälle.¹⁴⁶

Unionin tuomioistuin katsoi, että on aiheellista tarkastella suoritteiden hinnoittelua. Asiassa todettiin, että asiakkailta peritty yksi hinta voi olla osoitus myös siitä, että useammat suoritteet katsotaan liiketaloudellisesti vain yhdeksi suoritteeksi. Painoarvoa oli sillä, että maksettava hinta laskettiin ainoastaan sen perusteella, kuinka pitkäksi aikaa ajoneuvo on pysäköity.¹⁴⁷ Kyseisessä tilanteessa palvelun hinnoittelumalli heijastelee osapuolten etuja. Asiakkaan tavoite on ennen kaikkea pysäköidä edulliseen hintaan ja

¹⁴³ Ks. vastaavasti asia C-349/96, Card Protection Plan, kohta 31.

¹⁴⁴ C-244/11, BGŻ Leasing, kohta 44.

¹⁴⁵ C-117/11, Purple Parking Ltd ja Airparks Services Ltd, kohdat 12–16.

¹⁴⁶ C-117/11, Purple Parking Ltd ja Airparks Services Ltd, kohta 22.

¹⁴⁷ C-117/11, Purple Parking Ltd ja Airparks Services Ltd, kohta 34. Ks. myös asia C-453/05, Ludwig, kohta 19. Asiassa todettiin, että kun luotonantajina olevat laitokset maksavat palkkion tarjotuista palveluista ainoastaan sillä edellytyksellä, että asiakkaat ovat tehneet luottosopimuksen, johtaa siihen, että kyseessä olevaa neuvontapalvelua pidetään liitännäisenä suoritteena välityspalvelulle, joka katsottiin pääasialliseksi suoritteeksi.

kuljetuspalvelu on seuraus siitä, että parkkipaikan sijainti on tietyn etäisyyden päässä lentokentältä. Tietty etäisyys kuitenkin mahdollistaa matalamman hinnan asiakkaalle. Toisaalta yhtiö tarjosi lentokenttäkuljetusta matkustajille sekä heidän matkatavaroilleen, jotta he voivat pysäköintipaikan etäisyydestä huolimatta kilpailla lentoaseman pysäköintialueen kanssa.¹⁴⁸

Myös asiassa C-392/11, Field Fisher Waterhouse, Unionin tuomioistuin otti kantaa tilanteisiin, joissa eri palvelut suoritetaan yhtä kokonaismaksua vastaan. Ratkaisussa Unionin tuomioistuin toteaa, että kun palvelut on suoritettu yhtä kokonaismaksua vastaan, mutta osa palveluista on pääsuoritteiden tavoin vapautettu arvonlisäverosta ja osa taas itsenäisinä suoritteina arvonlisäveron alaisia, on nämä maksut eriteltävä. Erittely tulee tehdä eri palvelusuorituksiin liittyvistä maksuista, jotta on mahdollista nähdä sekä arvonlisäveroton että arvonlisäveron alainen osuus.¹⁴⁹ Laskutus voi siis antaa tietyissä määrin suuntaa osapuolten tavoitteille. Mikäli laskutus kuitenkin puoltaa erillisiä suoritteita, mutta tosiasiallisesti suoritteet katsotaan pää- ja liitännäissuoritteiksi, ei laskutukselle anneta oikeudellista merkitystä asian suhteen, vaan liittymisperiaate tulee sovellettavaksi.

Unionin tuomioistuin on laskutuksen lisäksi kiinnittänyt huomiota sopimusasiakirjojen muotoon suoritteiden hinnoitteluun liittyvissä asioissa. Asiassa C-276/09, Everything Everywhere Ltd, oli yhtenä ennakkoratkaisukysymyksenä, voidaanko asiakkaalta perittävästä maksusta tietyn maksutavan käyttämisestä verovelvolliselle suorittamissa maksuissa, joka on erikseen määritelty sopimusasiakirjoissa ja eritelty asiakkaalle lähetetyissä laskuissa, pitää erillisenä suorituksena. Ratkaisussaan Unionin tuomioistuin totesi, ettei sopimusasiakirjassa yksilöity erillinen hinta väitetyille rahoituspalveluille eikä se, että hinta on eritelty asiakkaalle lähetetyissä laskuissa, ole sellaisenaan ratkaisevaa. Tuomioistuin viittaa aikaisempaan oikeuskäytäntöön ja katsoo, ettei vain yhden hinnan laskuttamisella tai erillisten hintojen määräämisellä sopimuksella ole ratkaisevaa

¹⁴⁸ C-117/11, Purple Parking Ltd ja Airparks Services Ltd, kohta 35.

¹⁴⁹ C-392/11, Field Fisher Waterhouse, kohta 28.

merkitystä tarkasteltaessa sitä, onko kyseessä erillisiä ja itsenäisiä liiketoimia, vai onko olemassa vain yksi ja ainoa liiketoimi.¹⁵⁰

Myös asiassa C-392/11, Field Fisher Waterhouse LLP, oli kyse sopimuksen merkityksestä liittymisperiaatteen soveltamisessa. Asia koski arvonlisäveron palautusta vuokrattuihin liiketiloihin liittyvistä palvelujen suorituksista ja Unionin tuomioistuin otti kantaa vuokrasopimuksen merkitykseen. Ratkaisussaan Unionin tuomioistuin totesi, että vuokrasopimuksen sisältöä voidaan pitää viitteenä, kun arvioidaan suorituksen yhtenäisyyttä. Tuomioistuin katsoi, että vuokrasopimuksen taloudellisena perusteena ei ole vain tilan käyttöoikeuden luovutus, vaan joukko palveluita. Vuokrasopimuksella oli sovittu yhdestä yhtenäisestä suorituksesta ja Unionin tuomioistuin totesi, että kiinteän omaisuuden vuokrauksen ja siihen liittyvien palvelujen, kuten sähkö tai vesi, voidaan objektiivisesti tarkasteltuna katsoa muodostavan yhden itsenäisen suoritteen. Liittyvien palvelujen ei voida katsoa olevan tavoite sinällään, vaan ne ovat keino nauttia pääsuoritteesta parhaissa olosuhteissa. Ratkaisussa todettiin, että koska vuokrasopimuksessa on mahdollisuus vuokranantajan osalta irtisanoa sopimus, mikäli vuokralainen ei suorita palvelumaksuja, tukee tämä näkemystä siitä, että kyseessä on yksi ainoa suoritus. Tätä ei kuitenkaan voida välttämättä pitää ainoana ratkaisevana seikkana, kun arvioidaan samankaltaisen suoritteen olemassaoloa.¹⁵¹

Asiassa C-42/14, Wojskowa Agencja Mieszkaniowa w Warszawie, Unionin tuomioistuin tarkasteli myös sopimuksen merkitystä. Wojskowa Agencja Mieszkaniowa oli julkisoikeudellinen oikeushenkilö, jonka tehtäviin kuului muun muassa sille uskottujen valtion kiinteistöjen vuokralle otto. Toimintaan kuului suoritusten jälleenlaskuttaminen, joka sisälsi tietyt perushyödykkeet, kuten sähkön, veden sekä jätehuollon. Vuokralaiselle siirrettiin ne kustannukset, jotka olivat aiheutuneet tavaroiden ja palvelujen hankinnasta kolmansilta osapuolilta. Asiassa oli ratkaistavana, voitiinko edellä mainitut perushyödykkeet sekä kolmannelta osapuolelta hankittu jätehuolto katsoa liitännäisinä

¹⁵⁰ C-279/09, Everything Everywhere Ltd, kohdat 17 & 29.

¹⁵¹ C-392/11, Field Fisher Waterhouse,, kohdat 7 & 23–28.

suoritteina kiinteistöjen vuokraukseen nähden.¹⁵² Asiassa katsotaan, että nimenomaan vuokranantaja toimittaa kyseiset suoritukset vuokralle ottajalle, koska tavaroiden luovutukset ja palvelujen suoritukset ovat vuokranantajan ostamia, vaikka esimerkiksi jätehuollon palvelun suorittaa kolmas osapuoli.¹⁵³

Ratkaisussaan Unionin tuomioistuin jälleen muistutti, että arvonlisäverotuksessa jokaista suoritusta on tavallisesti pidettävä erillisenä ja itsenäisenä. Oikeuskäytännöstä kuitenkin ilmenee, että muodollisesti erillisiä suorituksia on tietyissä olosuhteissa pidettävä yhtenä liiketoimena, mikäli ne eivät ole erillisiä. Esimerkiksi kun verovelvollisen tarjoamat osasuoritteet liittyvät niin läheisesti yhteen, että ne muodostavat objektiivisesti tarkasteltuna jakamattoman taloudellisen suorituksen, olisi niiden jaottelu osiin keinotekoista. Lisäksi ratkaisussa muistutettiin, että kun asiakkaan kannalta tavoite on nauttia pääsuorituksesta parhaalla tavalla, tulee oheissuoritteita katsoa pääsuoritteelle liitännäisinä. Jälleen kerran ratkaisussa todettiin, että nimenomaan kyseisen liiketoimen luonteenomaiset osatekijät tulee selvittää, jotta edellä mainittu voidaan määrittää.¹⁵⁴

Liiketoimen luonteenomaisia osatekijöitä määriteltäessä on merkityksellistä huomioida sopimuspuolten intressejä kuvaavia seikkoja, kuten hinnoittelu- ja laskutusmenettelyjä. Ratkaisussa korostetaan, että sopimusta on tutkittava ja tarkasteltava, ilmeneekö siitä, että vuokralaisen ja vuokranantajan tarkoituksena on ensisijaisesti ottaa ja antaa kyseinen kiinteistö vuokralle. Lisäksi on tarkasteltava, onko sopimuspuolten toissijaisena intressinä muut suoritteet, vaikka ne olisivatkin kiinteistön käytön kannalta tarpeellisia.¹⁵⁵ Ratkaisussa Unionin tuomioistuin toteaa, että tavaroihin ja palveluihin liittyviä suorituksia voidaan lähtökohtaisesti pitää itse vuokrauksesta erillisinä, mikäli vuokralaisella on mahdollisuus valita tavaroiden luovuttajat, palvelujen suorittajat ja niiden käyttötavat. Kyseisessä tapauksessa se, että vuokranantajalla oli mahdollisuus

¹⁵² C-42/14, Wojskowa Agencja Mieszkaniowa w Warszawie, kohta 11.

¹⁵³ C-42/14, Wojskowa Agencja Mieszkaniowa w Warszawie, kohta 27.

¹⁵⁴ C-42/14, Wojskowa Agencja Mieszkaniowa w Warszawie, kohdat 30–32.

¹⁵⁵ C-42/14, Wojskowa Agencja Mieszkaniowa w Warszawie, kohta 37.

irtisanoa vuokrasopimus, mikäli liittyviä kustannuksia ei makseta, ei ollut esteenä kustannusten perusteen olevien suoritusten katsomiseksi vuokrauksesta erillisiksi suoritteiksi.¹⁵⁶

Asian ratkaisusta kuitenkin ilmenee, että vuokralaisen vapaus päättää siitä, miten paljon se kuluttaa haluamiaan perushyödykkeitä, on merkityksellistä sopimuksen tulkinnassa. Unionin tuomioistuimien katsoi, että esimerkiksi erillisten mittareiden olemassaolo sekä määrään perustuva laskutus ovat merkittäviä viitteitä, tarkasteltaessa sitä, katsotaanko nämä palvelut erillisiksi suoritteiksi. Jos jätehuoltopalvelun osalta vuokralainen voi valita suorittajan tai tehdä sopimuksen suoraan tämän kanssa, vaikkei se mukavuussyistä kyseistä valinta- tai sopimuksetekomahdollisuutta käyttäisikään, voidaan palvelua katsoa vuokrauksesta erilliseksi suoritteeksi. Ratkaisussa lisäksi todettiin, että on syytä tulkita vuokranantajan tarjoamaa kokonaisuutta erillisiksi suoritteiksi, mikäli jätehuollosta ja vuokrauksesta perittävien maksujen määrä on laskulle merkitty erillisille momenteille.¹⁵⁷ Ratkaisussa korostuu nimenomaan kuluttajan valinnan mahdollisuus, josta on voitu esimerkiksi sopimuksella sopia.

Sopimuksen merkitystä on korostettu myös asiassa C-453/05, Ludwig. Asiassa oli kyse yhtiöstä, joka harjoitti kauppaedustajasopimuksen perusteella itsenäisen sijoitusneuvojan ammattia toisen yhtiön lukuun. Sijoitusneuvoja etsi potentiaalisia asiakkaita yhtiön nimissä ja kutsui heitä tapaamisiin, joissa tarkoituksena oli kartoittaa heidän omaisuutensa sekä määrittää millaisia sijoitustarpeita heillä mahdollisesti oli. Sijoitusneuvojan tehtävänä oli tarjota kyseiselle henkilölle tämän tarpeisiin sopivia finanssituotteita. Jos asiakas valitsi tietyn luoton, sijoitusneuvoja valmisteli sitovan sopimustarjouksen, joka asiakkaan allekirjoitettua välitettiin yhtiölle, joka varmisti tarjouksen olevan sääntöjenmukainen. Yhtiö lähetti sopimustarjouksen luotonantajana olevalle laitokselle, joka joko hyväksyi tai hylkäsi sen, taikka teki siihen muutoksia. Mikäli sopimus tehtiin, yhtiö sai luotonantajana olevalta laitokselta provision ja maksoi

¹⁵⁶ C-42/14, Wojskowa Agencja Mieszkaniowa w Warszawie, kohta 40.

¹⁵⁷ C-42/14, Wojskowa Agencja Mieszkaniowa w Warszawie, kohta 45.

sijoitusneuvojalle sopimuksen tekemiseen osallistumisesta provision. Asiakas ei maksanut provisiota sijoitusneuvojalle tai yhtiölle.¹⁵⁸ Asiassa oli ratkaistavana se, pidetäänkö neuvontapalvelua liitännäisenä suoritteena välityspalvelulle.

Ratkaisussaan Unionin tuomioistuin totesi yhtäältä, että koska luotonantajina olevat laitokset maksoivat palkkion tarjotuista palveluista vain, mikäli sijoitusneuvojan hankkimat asiakkaat tekivät luottosopimuksen, on välityspalvelua pidettävä pääasiallisena suoritteena. Tällöin neuvontapalvelu katsottiin ainoastaan liitännäiseksi palveluksi. Tuomioistuin katsoi toisaalta, että luottojen välitys oli luotonsaajien ja luotonantajana olevien tahojen kannalta ratkaiseva palvelu ja sijoitusneuvontaa harjoitettiin alkuvaiheessa, jotta asiakas pystyi valitsemaan eri finanssituotteista hänen tilanteeseensa ja tarpeeseensa parhaiten sopivat.¹⁵⁹

¹⁵⁸ C-453/05, Ludwig, kohdat 6–11.

¹⁵⁹ C-453/05, Ludwig, kohta 19. Ks. myös kohta 41, jossa todettiin, että se seikka, ettei verovelvollinen ole ollut sopimussuhteessa luottosopimuksen kumpaakaan osapuoleen ja että hän ei ole suorassa yhteydessä yhteen näistä osapuolista ei ole esteenä sille, että verovelvollinen tarjoaa luottojen välitystä koskevan verosta vapautetun palvelun.

4 Liittymisperiaate eri toimialoilla

4.1 Rahoitus- ja vakuutuspalvelut

4.1.1 Rahoituspalvelut

Arvonlisäveron soveltaminen rahoituspalveluihin on haastavaa ja arvonlisäverojärjestelmässä onkin kehitetty monimutkaisia menetelmiä rahoituspalveluiden arvonlisäverokäsittelyyn¹⁶⁰. Rahoituspalvelujen taloudellista lisäarvoa on vaikeaa laskea, eikä rahoituspalvelujen arvonlisäverotukseen ole tarkkaa menetelmää, joten ne on useimmissa valtioissa vapautettu arvonlisäverosta. Merkittävimpinä perusteluina arvonlisäverosta vapauttamiselle on yhtäältä esitetty se, että arvonlisäveron soveltaminen rahoituksen välityskuluihin voi johtaa siihen, että osa rahoituksen tuotosta verotetaan kaksinkertaisesti. Toisaalta verotettavat palkkiot eivät ole transaktiokohtaisesti helposti havaittavissa taikka mitattavissa, nimenomaan taloudellisen lisäarvon tuoton osalta.¹⁶¹

Rahoituspalvelut ovat myös Suomessa säädetty arvonlisäverottomiksi¹⁶², eli ne kuuluvat niin sanottuun nollaverokantaan, sillä niiden verottamiseen on huomattu liittyvän verotusteknisiä ongelmia. Verottomaksi toiminnaksi on kansallisessa lainsäädännössä säädetty muun muassa talletustoiminta, arvopaperikauppa, maksuliike, luotonanto, takaustoiminta ja valuutanvaihto. Verottomuus koskee kaikkia rahoituspalveluja myyviä yrityksiä.¹⁶³ Verottomina rahoituspalveluina pidetään myös rahoituspalveluiden tuottamiseen välittömästi liittyviä asiantuntija- ja tukipalveluita silloin, kun myyjänä toimii pankkien yhteenliittymä¹⁶⁴.

¹⁶⁰ Altenburger, 2022.

¹⁶¹ Lopez-Laborda & Pena, 2018, s. 155–157.

¹⁶² AVL 41 §.

¹⁶³ Anttila ja muut, 2022, luku 3.

¹⁶⁴ HE 88/1993 vp, s. 21.

Kuluttajakaupassa arvonlisäverolla on suora yhteys suoritteen hinnoitteluun ja yksinomaan tästä näkökulmasta tarkasteltuna voidaan palvelun tarjoajalla nähdä olevan veroetu. Nollaverokanalla voidaan näin ollen nähdä myös olevan haittapuolia, sillä se voi mahdollisesti lisätä petosten määrää sekä verosuunnittelun riskiä¹⁶⁵. Unionin tuomioistuin on oikeuskäytännössään linjannut, että rahoituspalvelut voidaan vapauttaa verosta, mikäli ne ovat kokonaisuutena arvioiden erillinen kokonaisuus ja mikäli ne täyttävät kyseisissä säännöksissä kuvatun palvelun erityisiä ja olennaisia tehtäviä¹⁶⁶. Tuomioistuimen ratkaisua voidaan tulkita niin, että mikäli palvelulla on erillinen ja itsenäinen merkitys rahoituspalvelun tuottamisessa, voidaan se vapauttaa arvonlisäverosta.

Asiassa KHO 2014/122 oli kyseessä yhtiö, joka myi omaisuudenhoitopalveluja, joilla asiakas valtuutti yhtiön hoitamaan asiakkaan omaisuutta itsenäisesti sopimusehtojen puitteissa. Yhtiö analysoi sijoitusomaisuutta ja valitsi sijoituskohteet, sekä teki osto- ja myyntitoimeksiannot itse valitsemalleen arvopaperinvälittäjälle. Palkkio oli prosenttiperusteinen ja sidoksissa tuottoon, minkä lisäksi yhtiö peri asiakkailtaan erillisen palkkion suoritetuista arvopaperin osto- ja myyntitapahtumista. Korkein hallinto-oikeus katsoi kyseessä olevien suoritusten, eli sijoituskohteiden analysoinnin ja sijoituksista päättämisen sekä arvopaperikauppojen toteuttamisen, olevan yksi taloudellinen kokonaisuus, joista oli suoritettava arvonlisäveroa. Arvonlisäveroa tuli suorittaa myös asiakkailta perityistä palkkioista. Ratkaisussa huomioitiin Unionin tuomioistuimen ratkaisu asiassa C-44/11, Deutsche Bank, jossa kysymyksessä oli palvelujen yhdistelmä ja jakamaton taloudellinen kokonaisuus, jossa suoritteet olivat samanarvoisia keskenään. Yhtiön saamia palkkioita arvopaperikauppojen toteutumisesta ei siis pidetty rahoituspalvelun myynnistä saatuina vastikkeina, vaan suoritteet katsottiin yhdeksi kokonaisuudeksi.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Gordon, 2016.

¹⁶⁶ C-2/95, Skatteministeriet, kohta 66.

¹⁶⁷ KHO 2014/122.

Asiassa KHO 3.5.2010 T 997 oli kyse tilanteesta, jossa kahden yhtiön välisessä yhteistyösopimuksessa oli sovittu rahoittajan tarjoamien hallinnointi- ja rahoituspalvelujen käytöstä asiakkaan autokannan hoidossa ja rahoituksessa. Sopimuksen mukaan asiakas osoitti kaikki autoihin liittyvät laskut rahoittajan maksettavaksi. Rahoittaja laskutti asiakkaalta rahoitettujen ajoneuvojen maksuerät, muut kulut sekä sopimuksessa mainitut palvelupalkkiot kuukausittain koontilaskulla. Rahoittaja peri lisäksi hallinnointipalveluista autokohtaisen päivittäisen hoitopalkkion, joka oli määritelty palveluhinnastossa. Hallinnointipalveluja olivat käyttäjien palvelu, polttoainekortit/rekistereiden ylläpito ja tilaukset, polttoainelaskujen tarkistus, olemassa olevan sopimuskannan/omistusautojen hallinta sekä rengaspalvelun hoitopalkkio.¹⁶⁸

Ratkaisussaan KHO katsoi, että rahoittajan ja asiakkaan välinen autokannan rahoitus- ja hallintopalveluja koskeva yhteistyösopimus oli yksi kokonaisuus. Ratkaisua perusteltiin siten, että hallinnointipalvelut liittyivät olennaisesti ja kiinteästi henkilöautojen ja niiden käyttöön liittyvien tavaroiden ja palvelujen hankkimiseen¹⁶⁹. Hallinnointipalvelut katsottiin epäitsenäiseksi sivusuoritteeksi suhteessa pääsuoritteeseen, eli henkilöautojen luovutukseen ja käyttöön nähden. Asiassa ei ollut merkitystä laskutuksella.¹⁷⁰

Keskusverolautakunnan asiassa KVL:1/2010 oli kyse varojen siirrosta toiselle palveluntarjoajalle osana pitkäaikaissäästämistä. Kyseessä oli tilanne, jossa asiakas teki pankin kanssa säästämissopimuksen ja pankki avasi asiakkaalle säästämistilin, johon asiakas talletti rahaa haluamissaan erissä. Pankki veloitti prosenttiosuutena säästämispalkkion säästämistilille talletetuista varoista, millä katettiin järjestelmän rakentamisesta johtuneita kuluja. Lisäksi pankki veloitti asiakkaalta hallinnointipalkkion. Mikäli asiakas vaihtoa palveluntarjoajaa, pankki peri siirrosta aiheutuneista

¹⁶⁸ KHO 3.5.2010/997.

¹⁶⁹ AVL 114§ 1 momentti, 5 kohta.

¹⁷⁰ KHO 3.5.2010/997.

kustannuksista kiinteän siirtopalkkion. Tarkoituksena oli varoja siirrettäessä säilyttää varat pitkäaikaissäästämisyjärjestelmän piirissä. KVL katsoi ratkaisussaan varojen siirron toiselle palveluntarjoajalle olevan olennainen ja epäitsenäinen osa verovapaata säästämistä.¹⁷¹ Näin ollen liittymisperiaatetta sovellettiin varojen siirrossa, eikä pankin tullut suorittaa näistä arvonlisäveroa.

Asiassa KHO:2022:17 oli kyse niin sanottua epäaitoa factoringtoimintaa harjoittavasta A Oy:stä. Tapauksessa yhtiön asiakas siirsi yhtiölle myyntisaamisensa, jolloin yhtiö maksoi asiakkaalleen siirrettyä myyntisaamista vastaavan summan, josta vähennettiin palvelusta peritty vastike. Näin ollen myyntisaamiset toimivat vakuutena. Luottotappioriski säilyi kuitenkin asiakkaalla, ja mikäli myyntisaamisia ei olisi maksettu määräpäivään mennessä, oli yhtiöllä oikeus periä saaminen asiakkaalta. Asiassa oli kysymys siitä, pidettiinkö asiakkaalta veloitetua provisiota kokonaisuudessaan vastikkeena verollisen perintäpalvelun myynnistä, vai katsottiinko sen sisältävän korvausta rahoituspalvelun myynnistä, joka on verovapaata.¹⁷²

Epäaitoon factoringiin sisältyvällä saamisten perimisellä ja yhtiön asiakkaan myyntisaamisten määrään perustuvalla rahoituksella oli yhtiön asiakkaalle itsenäinen merkitys, jolloin molempia pidettiin asiakkaan tavoitteena sinänsä. Luoton antaminen ei ollut välttämätöntä saamisten perinnän suorittamisen kannalta. Verovapaa rahoituspalvelu, eli tässä tapauksessa luoton antaminen asiakkaalle oli erotettavissa myyntisaamisten hallinnointiin ja perintään liittyvistä palveluista. Ratkaisussaan Korkein hallinto-oikeus katsoi, että tätä luotonantoa ei pidetty saamisten perimistä koskevan palvelun liitännäisenä palveluna. Myöskään luotonantoa ja saamisten perintää sisältävää epäaitoa factoringpalvelua ei tullut käsitellä arvonlisäverotuksen kannalta yhtenä jakamattomana taloudellisena suorituksena. Näiden palvelujen verokohtelun tuli siis määräytyä erikseen ja itsenäisesti.¹⁷³

¹⁷¹ KVL:1/2010.

¹⁷² KHO:2022:17.

¹⁷³ Määttä, 2022, s. 4 & KHO:2022:17. Ks. myös KHO:2013:129, jossa oli kyse aidosta factoringtoiminnasta.

4.1.2 Vakuutuspalvelut

Arvonlisäverodirektiivin 135 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on vapautettava verosta muun muassa vakuutus- ja jälleenvakuutustoiminnat¹⁷⁴. Arvonlisäverotuksessa vakuutuspalveluilla tarkoitetaan vakuutusyhtiöiden harjoittamaa vakuutustoimintaa, mutta myös esimerkiksi vakuutusyhdistysten, vakuutuskassojen, työttömyyskassojen sekä eläkesäätiöiden harjoittamaa vakuutustoimintaa. Jälleenvakuutustoiminnan lisäksi vakuutusten välitys on arvonlisäverosta vapautettua. Myös tiettyjä vakuutusteknisiä palveluja, kuten vakuutuksen voimassaoloaikana vakuutuksen hoitoon välittömästi liittyvät palvelut tai vakuutuskorvauksiin liittyvät palvelut, pidetään arvonlisäverosta vapautettuna palveluna.¹⁷⁵

Asiassa C-907/19, Q-GmbH, oli kyseessä yhtiö, joka myi ja välitti vakuutustuotteita. Yhtiö teki toimintansa puitteissa sopimuksen vakuutuksenantajan kanssa, ja sopimuksen mukaan yhtiön oli tarjottava kolmea erityyppistä palvelua. Ensimmäinen näistä oli palvelu, jossa yhtiö antoi käyttölisenssillä vakuutuksenantajan käyttöön erityisten riskien kattamiseen kehitetyn vakuutustuotteen. Lisäksi se välitti vakuutuksenantajan puolesta vakuutussopimuksia, minkä lisäksi se tarpeen mukaan mukautti niitä ja arvioi niiden riskit. Vakuutussopimukset solmittiin suoraan vakuutuksenantajan sekä vakuutuksenottajien välillä. Näiden lisäksi yhtiö hallinnoi vakuutussopimuksia sekä hoiti vahingonselvitystoiminnan. Yhtiö sai vakuutuksenantajalta palkkion välityspalkkiona.¹⁷⁶ Asiassa oli ratkaistavana se, oliko kyseessä verovapaa vakuutus- ja jälleenvakuutustoimintoihin liittyvä vakuutuksen välittäjän palvelujen suoritus, kun vakuutusyhtiön lukuun välitystoimintaa harjoittava verovelvollinen asetti välittämänsä vakuutustuotteen vakuutusyhtiön käyttöön¹⁷⁷.

¹⁷⁴ Mukaan lukien vakuutusliiketoimiin liittyvät vakuutusvälittäjän ja vakuutusasiamiehen palvelujen suoritukset.

¹⁷⁵ Verohallinto, 2020b, luku 10.

¹⁷⁶ C-907/19, Q-GmbH, kohdat 6–7.

¹⁷⁷ C-907/19, Q-GmbH, kohta 17.

Unionin tuomioistuin katsoi, että vakuutustuotteen käyttölisenssi antaa vakuutuksenantajalle mahdollisuuden tarjota tuotetta potentiaalisille asiakkaille, joten yhtiön käyttöön asettamia välityspalveluja ei katsottu välttämättömiksi vakuutustuotteen myymiseksi, vaan niissä on kyse erillisestä ja itsenäisestä toiminnasta. Lisäksi ratkaisussa todettiin, ettei erityisesti vaikuttanut siltä, että vakuutuksenantaja voisi käyttää yhtiön myöntämää lisenssiä paremmin sen takia, että yhtiö hoiti vakuutusten välityksen. Ratkaisussa katsottiin myös, että yhtiö ei voinut välityspalveluillaan taata sitä, että vakuutuksenantaja voisi nauttia lisenssistä parhaissa olosuhteissa. Välityspalveluita ja lisenssin myöntämistä vakuutuksenantajalle vakuutuksen käyttöä varten ei katsottu yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi suoritteeksi.¹⁷⁸

Ratkaisussa katsottiin, että lisenssin myöntäminen vakuutustuotteen käyttöä varten oli yhtiön tarjoama pääasiallinen suoritus, mutta muistutettiin samalla suppean tulkinnan periaatteesta. Yhtiön tarjoamaa palvelua ei kuitenkaan pidetty vakuutustoimintana, koska lisenssinantaja oli sopimussuhteessa vain vakuutuksenantajan kanssa. Unionin tuomioistuin totesi ratkaisussa, että arvonlisäverodirektiivissä oleva säännös vakuutusliiketoimiin liittyvistä vakuutuksenvälittäjän ja vakuutusasiamiehen palvelujen suorittamisesta ja niiden arvonlisäverosta vapauttamisesta riippuu ensinnäkin siitä, että palvelujen on liityttävä vakuutustoimintoihin ja toisaalta siitä, että niiden on oltava vakuutuksenvälittäjän ja vakuutusasiamiehen suorittamia.¹⁷⁹

Ratkaisussa kuitenkin todettiin, ettei ole poissuljettua, että lisenssin, jonka avulla vakuutuksenantaja voi käyttää kolmannen osapuolen suunnittelemaa vakuutustuotetta ja tehdä vakuutussopimuksia, myöntäminen voisi olla vakuutustoimintaan liittyvä suoritus. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että palvelun suorittajan tulee olla yhteydessä vakuutuksenantajaan sekä vakuutettuun. Yhteys voi olla välillinen, mikäli palvelun suorittaja toimii vakuutuksenvälittäjän taikka vakuutusasiamiehen alihankkijana.

¹⁷⁸ C-907/19, Q-GmbH, kohdat 22–24.

¹⁷⁹ C-907/19, Q-GmbH, kohdat 30–34.

Lisäksi toiminnan on katettava vakuutusasiamiehen tehtävän olennaiset seikat. Näitä ovat muun muassa potentiaalisten asiakkaiden etsiminen ja se, että nämä potentiaaliset asiakkaat saatetaan yhteen vakuutus sopimuksen tekemiseksi vakuutusenantajan kanssa.¹⁸⁰

Asiassa C-42/2, Generali Seguros, oli kyseessä vakuutusyhtiö, joka hankki asiakkaidensa onnettomuuksissa mukana olleita vaurioituneita ajoneuvoja ja myi ne edelleen kolmansille ilman, että suoritti myynnistä arvonlisäveroa. Asiassa oli ratkaistava, käsittääkö arvonlisäverodirektiivissä mainittu käsite ”vakuutus- ja jälleenvakuutustoiminnot” arvonlisäverovapautuksen kannalta liitännäisen tai täydentävän toiminnan.¹⁸¹ Unionin tuomioistuin totesi, että verosta vapautuksen tarkoitus kytkeytyy nimenomaan riskin kattamiseen liittyvien vakuutusmaksujen arvonlisäveron määräytymisperusteen määrittelemisen haastavuuteen¹⁸².

Ratkaisussa Unionin tuomioistuin katsoi, että kyseessä olevat vaurioituneiden ajoneuvojen myynnit tapahtuivat vakuutus sopimuksista erillisten sopimusten perusteella, koska tavaran myynnin ei katsottu liittyvän riskin kattamiseen. Unionin tuomioistuin totesi, että tällaista myyntiä ei voitu pitää erottamattomana suhteessa vakuutus sopimukseen, eikä sitä voitu arvonlisäverotuksessa kohdella samalla tavoin kuin vakuutus sopimusta.¹⁸³ Ratkaisussa muistutettiin, että vakuutus toiminta ja muu samaa kohdetta koskeva toiminta liittyvät tietyllä tavalla vakuutus toiminnan luonteen vuoksi toisiinsa. Tämä liityntä ei kuitenkaan yksin ole riittävä sen määrittämiseksi, onko kyseessä arvonlisäverotuksen kannalta yksi monitahoinen suoritus.¹⁸⁴ Vaurioituneiden ajoneuvojen myynnin ei siis katsottu liittyvän objektiivisesti tarkasteltuna niin läheisesti vakuutus palveluun, että niiden jakaminen osiin olisi ollut keinotekoista.

¹⁸⁰ C-907/19, Q-GmbH, kohdat 35–37. Ks. myös asia C-40/15, Aspiro, kohdat 37 & 39.

¹⁸¹ C-42/22, Generali Seguros, kohdat 12 & 20.

¹⁸² C-42/22, Generali Seguros, kohta 32. Ks. myös asia C-235/19, United Biscuits, kohta 32.

¹⁸³ C-42/22, Generali Seguros, kohdat 36–39.

¹⁸⁴ C-42/22, Generali Seguros, kohta 41. Ks. myös esim. asia C-224/11, BGŻ Leasing, kohta 36.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa 4.6./2021/H2004 oli kyse vakuutusmeklaritoimintaa harjoittavasta yhtiöstä, joka selvitti asiakkaan riskit ja vakuutustarpeet sekä kilpailutti ja välitti asiakkaalle vakuutuksen. Toimeksiantosopimus sisälsi asiakkaan avustamisen vahinkoasioissa, kuten vahingonkorvauspalveluun liittyvien palvelujen tarjoamisen, vahinkoilmoituksen tekemisen sekä niiden toimittamisen vakuutuksenantajalle. Yhtiö veloitti asiakkailta yhden prosentuaalisen kokonaispalkkion tai kiinteän vuosimaksun. Ratkaistavana oli, pidettiinkö asiakkaan avustamista vahinkoasioissa vakuutuspalvelun välityksenä, kun palvelu myytiin vakuutusmeklarin palvelukokonaisuuden osana.¹⁸⁵

Verosta vapautetussa vakuutuksen välityksessä olennaista on, että palvelussa on kysymys vakuutuksenottajan ja -antajan yhteen saattamisesta vakuutus sopimuksen tekemiseksi. Ratkaisussa KHO katsoi, ettei vakuutus sopimuksen solmimisen jälkeen avustaminen vahinkoasioissa ollut asiakkaalle keino nauttia pääsuoritteesta parhaissa olosuhteissa. Vahinkotapahtumassa avustamista pidettiin asiakkaan kannalta tavoitteena itsessään, joten se katsottiin erilliseksi ja itsenäiseksi suoritteeksi.¹⁸⁶

Keskusverolautakunnan ratkaisussa KVL:2019/03 oli kyse tilanteesta, jossa yhtiö otti vakuutusyhtiöltä useita ajoneuvoja koskevan vakuutuksen. Yhtiö veloitti vakuuttamisen kustannuksista ajoneuvojen omistajia tai haltijoita ja kustannuksen suuruuteen vaikutti asiakkaan ajotapa. Tämä korvaus sisälsi vakuutusmaksut, kulut ajotapaseurannasta, laskutuskustannukset, kulut vakuutuksen markkinoinnista ja muut jakelukulut sekä yhtiön katteen. Ratkaisussa katsottiin, että yhtiön omistajalta tai haltijalta veloittama korvaus oli vastiketta ajoneuvon vakuuttamisesta. Muut korvauksen sisältävät suoritteet katsottiin vakuutusmaksun lisäsuoritteiksi ja korvausta oli pidettävä kokonaisuudessaan vastikkeena arvonlisäverottoman vakuutuspalvelun myynnistä.¹⁸⁷

¹⁸⁵ KHO 4.6.2021/H2004.

¹⁸⁶ KHO 4.6.2021/H2004.

¹⁸⁷ KVL:2019/03.

4.2 Majoitus- ja ravintolapalvelut

4.2.1 Majoituspalvelujen arvonlisäverotus

Majoitustoiminnan arvonlisäverollisuudesta on säädetty arvonlisäverodirektiivissä. Direktiivin mukaan jäsenmaiden tulee vapauttaa verosta kiinteän omaisuuden vuokraus¹⁸⁸, mutta kiinteän omaisuuden vuokrauksen vapautusta ei sovelleta hotellialalla taikka muulla vastaavalla alalla harjoitettavaan jäsenvaltion lainsäädännössä määriteltyyn majoitustoimintaan. Tähän luetaan mukaan leirintätarkoitukseen varustetuilla alueilla tapahtuva majoitustoiminta.¹⁸⁹ Majoitustoiminnan määrittely on täten jätetty jäsenvaltioiden lainsäädännössä määriteltäväksi.

Kansallisessa lainsäädännössä kiinteistön vuokraus on vapautettu arvonlisäverosta¹⁹⁰, mutta hotelli- ja leirintäaluetoiminnassa taikka niihin verrattavassa majoitustoiminnassa tapahtuvasta huoneiden, leirintäpaikkojen, mökkien ja muiden vastaavien tilojen luovuttamisesta tulee suorittaa veroa. Majoitustilan luovuttamiseen sovelletaan alennettua 10 prosentin verokantaa AVL 85 a §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti.¹⁹¹ Hotelli- ja leirintäaluetoimintaa on lähtökohtaisesti ainakin sellainen toiminta, joka kuuluu majoitustoimintaa yleisesti sääntelevien lakien soveltamisalaan. Arvonlisäverotuksen näkökannalta huomionarvoista on, että myös näihin verrattavissa oleva toiminta voi arvonlisäverotuksen kannalta olla arvonlisäverolaisissa tarkoitettua majoitustoimintaa.¹⁹² Alennettua verokantaa ei puolestaan sovelleta muun kuin majoitustilan myyntiin. Näitä muita luovutuksia ovat muun muassa tilojen luovuttaminen kokous- tai juhlakäyttöön, saunatilojen maksullinen käyttö, hotellin ravintolassa tapahtuva tarjoilu (myös aamiainen ja huonetarjoilu), minibaareista tapahtuva myynti, hotelliasukkaiden vaatteiden pesu- ja silityspalvelu sekä välineiden

¹⁸⁸ Neuvoston direktiivi 2006/112/EY, 135 artiklan 1 kohdan I alakohta.

¹⁸⁹ Neuvoston direktiivi 2006/112/EY, 135 artiklan 2 kohdan a alakohta.

¹⁹⁰ AVL 27§.

¹⁹¹ Verohallinto, 2018, luku 1.1.

¹⁹² Hyttinen ja muut, 2019, s. 632–633.

vuokraus. Tilanteissa, joissa hotelli myy hotellihuoneita kokonaishinnalla, tulee tämä kokonaishinta jakaa eri verokannan alaisiin muihin palveluihin.¹⁹³

Verottoman kiinteistön käyttöoikeuden luovutuksen ja verollisen majoitustoiminnan raja on ollut tulkinnanvarainen, erityisesti lomamökkien vuokrauksen osalta¹⁹⁴. Asunnon taikka huoneiston vuokraamista tilapäistä tarvetta varten on katsottava verolliseksi hotelli- ja leirintäaluetoimintaan verrattavana majoitustoiminnassa tapahtuvana huoneiden ja muiden sellaisten tilojen käyttöoikeuden luovuttamisena¹⁹⁵. Tilapäisen ja lyhyen vuokraustoiminnan tunnusmerkkinä pidetään muun muassa sitä, että vuokrauksesta peritään päivä- tai viikkovuokraa. Lisäksi arvioinnissa huomioidaan se, pyritäänkö toiminnassa pidempiaikaisen vuokrasopimusten aikaansaamiseen. Myös sopimusehdot huomioidaan ja merkitystä on sillä, onko vuokrauksessa tosiasiallisesti kysymys tilapäisluonteisesta majoitustilan luovutuksesta. Esimerkiksi sellaisessa vuokrasopimuksessa, jossa irtisanomisaika on pitkä, ei vuokrauksen katsota olevan vaihtoehto hotellimajoitukselle. Majoitustoiminnassa katsotaan lisäksi olevan kysymys kalustettujen huoneiden tai majoitustilojen tarjoamisesta, ja kalustamattoman huoneiston taikka muun tilan vuokraaminen lyhytaikaisestikin on lähtökohtaisesti muuta kuin majoitustoimintaa.¹⁹⁶ Tilapäiseen majoitustoimintaan tarjottavan tilan tulee siis olla tarkoituksenmukaisesti kalustettu.

Tilapäistä majoitustarvetta tukevien oheispalvelujen voidaan katsoa liittyvän tilapäisen majoituksen tarjoamiseen. Näitä oheispalveluja ovat esimerkiksi siivouspalvelut ja liinavaatteiden vaihto. Kuitenkaan näiden oheispalvelujen puuttuminen ei kaikissa tilanteissa tarkoita sitä, etteikö toimintaa voitaisi katsoa majoituspalveluksi. Toisaalta oheispalveluja voidaan tarjota myös pysyvemmän majoituksen yhteydessä.¹⁹⁷

¹⁹³ Hyttinen ja muut, 2019, s. 393–394.

¹⁹⁴ Juanto, 2019, s. 201.

¹⁹⁵ KVL 13/2012.

¹⁹⁶ Verohallinto, 2018, luku 2.2.

¹⁹⁷ Verohallinto, 2018, luku 2.2.

Huomioon otetaan myös toiminnan liikevaihto ja hinnoittelun taso sekä kilpailutilanne muun majoitustoiminnan kanssa ja suhde omistajien yksityiskäytön kanssa¹⁹⁸.

4.2.2 Majoituksen oheispalvelujen arvonlisäverotus

Liittymisperiaatteen soveltamiseen on otettu kantaa majoituspalveluiden tarjoamisen yhteydessä tarjottavien oheispalvelujen osalta¹⁹⁹. Oheispalvelujen osalta arvioitavana on, ovatko ne erillisiä palvelun suorituksia, vai onko majoituspalveluiden sekä oheispalveluiden tarjoamisessa kysymys yhdestä ainoasta palvelusta. Tällä on vaikutusta oheispalvelun arvonlisäverokohteluun sekä siihen, tuleeko oheispalvelut eritellä palvelun ostajalle annettavalla tositteella.²⁰⁰

Oheispalvelut katsotaan majoituspalvelusta erillisiksi itsenäisiksi palvelun suorituksiksi, kun majoituspalvelun ostajalla on mahdollisuus itse päättää missä määrin hän niitä kuluttaa ja kun palveluista maksetaan käytön mukaan. Määrään perustuvan laskutuksen rinnalla myös erilaisten mittareiden olemassaolo voi osoittaa, että suoritetta on pidettävä erillisenä. Mikäli oheispalvelut liittyvät majoituspalvelun tarjoamiseen kiinteästi, voidaan niiden katsoa muodostavan yhden ainoan suoritteen majoituspalvelun kanssa. Liittymisperiaatteen soveltamista tällöin puoltaa, ettei asiakkaalla ole mahdollisuutta vaikuttaa siihen, miten paljon hän tavaroita tai palveluja käyttää ja missä suhteessa hän tällöin suoritteista joutuu maksamaan. Asiaa arvioidaan majoitusta koskevien sopimusten perusteella. Kiinteästi majoitukseen liittyviä palveluiden suorituksia ovat yleensä siivous sekä liinavaatteiden vaihto, joten näihin sovelletaan majoituspalveluita koskevaa alennettua arvonlisäverokanta, kun palvelut

¹⁹⁸ Hyttinen ja muut, 2019, s. 632–634.

¹⁹⁹ Määttä, 2022, s. 14.

²⁰⁰ Määttä, 2022, s.7. Asialla merkitystä oheispalvelun arvonlisäverokantaan, sillä majoituspalvelun arvonlisäverokanta on 10 prosenttia, kun taas esimerkiksi ravintolapalveluiden arvonlisäverokanta on 14 prosenttia.

myydään yhdessä majoituksen kanssa.²⁰¹ Aamiaista tai muuta ruokailua ei katsota majoituksen liitännäiseksi suoritukseksi²⁰².

Leirintä- ja mökkimatkailuun liittyvien oheispalvelujen osalta lakanoiden, sähkön ja muiden kiinteästi majoitukseen liittyvien suoritteiden arvonlisäverokanta on majoituksen alennetun arvonlisäverokannan mukaisesti 10 prosenttia, vaikka oheispalveluista laskutettaisiinkin erikseen.²⁰³ Kuitenkin esimerkiksi soutuveneeseen, taikka muun tavaran vuokraamiseen sovelletaan yleistä 24 prosentin verokantaa, jos tämä tavara laskutetaan erillisenä. Tämä johtuu siitä, että veneen taikka muun tavaran vuokraaminen ei liity samalla tavoin läheisesti ja tyyppillisesti majoitustoimintaan, toisin kuin esimerkiksi sähkö. Mikäli majoitusasiakas maksaa saunan käytöstä erikseen, verotetaan se yleisen verokannan mukaan.²⁰⁴

Yhdistetyissä asioissa C-308/96 ja C-94/97, Howden Court Hotel, oli kyseessä tilanne, jossa kaksi henkilöä harjoittivat hotellitoimintaa Howden Court Hotel-nimisessä hotellissa. Yhtiö myi matkapaketteja kiinteään hintaan, mikä sisälsi majoituksen puolihoidolla, kuljetuksen linja-autolla eri paikkakunnilta sekä hotellista tehtävän kokopäiväretken linja-autolla. Kuljetuspalvelut yhtiö hankki kolmansilta osapuolilta. Noin 90 prosenttia hotellin asiakkaista ostivat kyseisen paketin ja muut asiakkaat vastasivat itse meno- ja paluumatkoistaan. Muut asiakkaat eivät myöskään osallistuneet turistirekeen ja he maksoivat palveluista eri hinnan.²⁰⁵ Käsiteltäväksi tuli marginaaliverojärjestelmän soveltamisalan laajuuteen liittyviä kysymyksiä, joiden ennakkokysymyksenä ratkaistavaksi tuli liittymisperiaatetta koskeva kysymys²⁰⁶. Liittymisperiaatteen soveltamisen osalta ratkaistavana oli se, voidaanko linja-autokuljetusta sekä kokopäiväretkeä pitää majoitustoiminnalle liitännäisenä palveluna.

²⁰¹ Verohallinto, 2018, luku 3.3.1.

²⁰² Verohallinto, 2018, luku 3.3.2. Ravintolapalveluita käsitellään myöhemmässä luvussa 4.2.3. Ks. myös Laitinen & Pokkinen, 2013, s. 262, jossa todetaan verotuskäytännön olevan jopa sattumanvaraista, koska vastaavaa erottelua hotellimajoituksen ja saunan tai kuntosalin osalta ei tehdä.

²⁰³ Määttä, 2022, s. 15.

²⁰⁴ Verohallinto, 2018, luku 3.3.3.

²⁰⁵ Yhdistetyt asiat C-308/96 & C-94/97, kohta 9.

²⁰⁶ Laitinen & Pokkinen, 2013, s. 261.

Ratkaisussaan Unionin tuomioistuin totesi, että sellaisia palveluita, jotka poikkeavat perinteisesti elinkeinonharjoittajalle kuuluvista tehtävistä ja joiden toteuttamisella on merkittävä vaikutus kokonaishintaan, ei voida pitää majoituspalvelulle liitännäisinä suoritteina²⁰⁷. Mikäli linja-autokuljetusta ja kokopäiväretkeä olisi pidetty majoituspalvelulle liitännäisinä palveluina, majoitustoiminta olisi määrittänyt niiden arvonlisäverokäsittelyn. Ratkaisussa käsiteltiin sekä liittymisperiaatteen puolesta että vastaan puhuvia seikkoja²⁰⁸.

Unionin tuomioistuin korosti ratkaisussaan asiakkaiden tavoitteita, palvelun hintaa sekä satunnaisuutta. Asiakkaiden tavoitteiden osalta Unionin tuomioistuin totesi, etteivät kolmansilta osapuolilta hankitut palvelut ole asiakaskunnan tavoite itsessään, vaan keino nauttia pääasiallisesta palvelusta parhaissa olosuhteissa, jolloin liitännäiset palvelut vastaisivat pienempää osaa kokonaishinnasta suhteessa varsinaiseen pääsuoritteeseen²⁰⁹. Tämän voidaan toisaalta katsoa edellyttävän sitä, että asiakaskunnan tavoitteet eivät ole yksilöllisiä ja palvelun tarjoaja tietää ne. Koska kyseiset oheispalvelut vaikuttivat matkan hintaan merkittävästi, ei niitä voitu pitää liitännäisinä palveluina.²¹⁰ Verovelvollisen kannalta hallinnollisesti tehokkaampaa olisi kuitenkin ollut liittymisperiaatteen soveltaminen, sillä kyseisessä asiassa yksinkertaisemmat raportointivelvoitteet olisivat tällöin riittäneet.

4.2.3 Ravintolapalvelujen arvonlisäverotus

Ravintola- ja ateriapalveluihin sovelletaan alennettua 14 prosentin verokantaa²¹¹. Ravintolapalveluksi katsotaan myyjän tiloissa tapahtuva tarjoilu, kun vastaavasti

²⁰⁷ Yhdistetyt asiat C-308/96 & C-94/97, kohta 26.

²⁰⁸ Yhdistetyt asiat C-308/96 & C-94/97, ks. esim. kohta 25., jossa todettiin, että tällaisessa tilanteessa kolmansilta hankitut palvelut ovat puhtaasti lisäpalveluja varsinaiseen palveluun nähden.

²⁰⁹ Yhdistetyt asiat C-308/96 & C-94/97, kohdat 24–26.

²¹⁰ Laitinen & Pokkinen, 2013, s. 260–261. Vähäiselle arvolle on annettu myös kansallisessa oikeuskäytännössä merkitystä. Ks. esim. asia KVL 53/2009, jossa oli kyseessä autojen myynnin yhteydessä luovutettavista tavaroista ja palveluista, jotka olivat suhteessa auton hintaan vähäarvoisia.

²¹¹ AVL 85.1 § 2k. Alennettu 14 prosentin verokanta koskee lisäksi elintarvikkeiden ja rehujen myyntiä.

ateriapalveluksi katsotaan ostajan osoittamissa tiloissa tapahtuva tarjoilu²¹². Esimerkiksi ravintolavierailu voi olla yksi kokonaisuus, johon kuuluu ruoan lisäksi myös muiden palvelujen tarjoaminen, kuten esimerkiksi vieraiden neuvominen ja tarjoilu ravintolavierailun yhteydessä. Mikäli alennettua verokantaa sovelletaan vain elintarvikkeisiin, voi tämän kokonaisuuden arvonlisäverokohtelua olla vaikea määrittellä.²¹³ Tällöin merkitystä on sillä, katsotaanko muut palvelut liitännäisiksi palveluiksi suhteessa itse ateriaan.

Kun majoituspalvelun hintaan sisältyy majoituksen lisäksi aamiainen, myy majoitustoimintaa harjoittava yritys kahta erillistä palvelua ja hinnasta laskettava veron peruste jaetaan näiden eri verokannan palvelujen kesken.²¹⁴ Aamiainen tai muu ruokailu ei näin ollen ole majoituksen liitännäinen suoritus, vaan siihen tai muuhun ruokailuun sovelletaan ravintola- ja ateriapalveluita koskevaa 14 prosentin verokantaa²¹⁵ ja sen osuus on eriteltävä laskulla tai tositteella. Aamiaisen tai muun ruokailun veron peruste tulee vastata veloitettoa todellista myyntihintaa, eli listahintaa. Pääsääntö on, että aamiaisen tai muun ruokailun veron perusteena käytetään listahintaa silloin, kun kyseessä on majoituspalvelun myyjän normaali myyntituote, jota myydään muutoin kuin satunnaisesti. Mikäli aamiaiselle taikka ruokailulle ei ole todellista myyntihintaa, tulee myyjän selvittää veron peruste kustannuslaskelman avulla. Tällöin huomioidaan sekä välilliset että välittömät kustannukset, sekä näille laskettava normaali kate. Majoituspalvelun myyjän on kuitenkin mahdollista käyttää veron perusteena Verohallinnon vuosittain vahvistettavaa ravintoedun arvoa.²¹⁶

Asiassa KHO:2022:58 oli kyse lastenateriasta ja sen yhteydessä luovutettavasta lelusta. Pikaruokaravintolana toiminut yhtiö myi ruoka-annoksia ateriakokonaisuuksina, joista kysymyksessä oli lastenateria. Lastenateria sisälsi hampurilaisen, ranskalaiset perunat,

²¹² Hyttinen ja muut, 2019, s. 365. Myös tarjoilutilassa itsepalveluna tapahtuva tarjoilu ja pitopalvelu sekä henkilöstöruokailu katsotaan tarjoilupalveluiksi.

²¹³ Lindgren Zucchini, 2020, s. 207.

²¹⁴ Hyttinen ja muut, 2015, s. 196.

²¹⁵ AVL 85§ 2 kohta.

²¹⁶ Verohallinto, 2018, luku 3.3.2.

juoman sekä kausittain vaihtuvan lelun. Vuonna 2015 kyseinen lastenateria maksoi 4,95 euroa. Vastaava ateriakokonaisuus ilman lelua maksoi 4 euroa, ja lelun hinta erikseen myytynä oli 2 euroa. Yhtiö oli käsitellyt lastenateriat ruoka- ja juomatuotteiden osalta alennetun 14 prosentin verokannan alaisena myyntinä ja lelun yleisen verokannan alaisena myyntinä. Yhtiö antoi kuitenkin myöhemmin korvaavan veroilmoituksen, jossa lelu käsiteltiin alennetun 14 prosentin verokannan mukaisena myyntinä.²¹⁷ Asiassa ratkaistavana oli se, pidetäänkö lastenateriaa arvonlisäverotuksessa yhtenä suorittekokonaisuutena, johon sovelletaan alennettua 14 prosentin verokantaa, vai pidetäänkö lelua aterialta erillisenä suoritteena, johon sovelletaan yleistä 24 prosentin verokantaa.

Yhtiön käsityksen mukaan vähäarvoiset lelut ovat vakiintuneesti katsottu osaksi elintarvikkeiden luovutusta. Niiden tarkoituksena yhtiö piti sitä, että lapsi on ruokailun ajan kiinnostunut lelusta, jolloin myös muulla seurueella on mahdollista nauttia aterialta parhaissa mahdollisissa olosuhteissa. Yhtiön mukaan lelua ei siis voitu pitää tavoitteena sinänsä.²¹⁸ Yhtiö siis piti lelua epäitsenäisenä sivusuoritteena suhteessa pääsuoritteeseen, jotka muodostaisivat yhden jakamattoman taloudellisen suorituksen.

Korkein hallinto-oikeus viittasi ratkaisussaan Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön siitä, että liiketoimen koostuessa useista eri osatekijöistä ja toiminnoista tulee kaikki ne olosuhteet huomioida, joissa liiketoimi suoritetaan, jotta voidaan selvittää, onko kyseessä arvonlisäverotuksen kannalta yksi suoritus vai useampi erillinen suoritus²¹⁹. Ratkaisussa korostettiin, että kyseessä on yhtenä kokonaisuutena pidettävä suoritus silloin, kun osasuoritteet liittyvät niin läheisesti yhteen, että objektiivisesti tarkasteltuna muodostavat yhden jakamattoman taloudellisen suorituksen, jonka paloittelu osiin olisi keinotekoisista²²⁰. Ratkaisussa viitattiin myös asiakaskunnan tavoitteeseen sekä

²¹⁷ KHO:2022:58, kohdat 1–4.

²¹⁸ KHO:2022:58, kohdat 10 & 11.

²¹⁹ KHO:2022:58, kohta 20. Ks. myös C-907/19, Q-GmbH, kohta 19 & C-463/16, Stadion Amsterdam CV, kohta 21 oikeuskäytäntöviittauksineen.

²²⁰ KHO:2022:58, kohta 24. Ks. myös C-907/19, Q-GmbH, kohta 20 & C-231/19, kohta 23 oikeuskäytäntöviittauksineen.

keskivertokuluttajana pidettävään kuluttajaan liiketoimen luonteenomaisia osatekijöitä selvitettyä²²¹ ja laskutuksen sekä hinnoittelun antamiin viitteisiin²²².

Ratkaisussa tarkasteltiin suorituksen luonnetta erityisesti keskivertokuluttajan kannalta. Lelun käsitteleminen alennetun verokannan mukaisena myyntinä edellyttäisi sitä, että ruoka- ja juoma-annos sekä lelu liittyisivät niin läheisesti yhteen, että ne objektiivisesti tarkasteltuna muodostaisivat keskivertokuluttajana pidettävälle kuluttajalle taloudelliselta kannalta tarkasteltuna yhden ainoan kokonaisuuden, jonka jakaminen osiin olisi keinotekoisista²²³. Vastaavaa ateriakokonaisuutta ilman lelua kuitenkin myytiin edullisemmin kuin lelun sisältävää ateriaa. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan tämä viittasi siihen, että keskivertona pidettävä kuluttaja valitsee kalliimman lastenaterian sen sisältämän lelun vuoksi. Asiassa huomioitiin myös se, että asiakkaalla oli mahdollisuus pitää lelu itsellään aterioinnin jälkeen sekä ostaa kyseinen lelu erillisenä tuotteena.²²⁴ Lisäksi ratkaisussa painoarvoa annettiin sille, että lelun osuus on huomioitu yhtiön aterioiden tarjonnassa sekä lastenateriasta perityssä vastikkeessa, jolloin lelun ei voitu katsoa olleen aterian oston yhteydessä annettu kylkiäinen, eikä lelun osuutta lastenaterian hinnassa pidetty vähäisenä. Korkein hallinto-oikeus totesi, että lelu ja sen vastikkeen osuus on erotettavissa muusta osuudesta, eikä suoritteen jakamista osiin voida pitää keinotekoisena.²²⁵

Lelun luovuttamista ei siis pidetty epäitsenäisenä sivusuoritteena taikka sellaisena lisäsuoritteena, jota olisi ainoastaan keino nauttia aterialta parhaissa olosuhteissa. Keskivertokuluttajan näkökulmasta lelun katsottiin olevan tavoite itsessään. Korkein hallinto-oikeus katsoi, ettei lastenateriaa ja sen yhteydessä luovutettua lelua voitu

²²¹ KHO:2022:58, kohdat 25 & 26. Ks. myös esim. C-581/19, Frenetikexito, kohta 39.

²²² KHO:2022:58, kohta 28. Ks. myös C-224/11, BZG Leasing, kohta 44. Laskutuksella ei kuitenkaan ole ratkaisevaa merkitystä kun tarkastellaan suoritteiden itsenäisyyttä.

²²³ KHO:2022:58, kohta 29.

²²⁴ KHO:2022:58, kohta 30.

²²⁵ KHO:2022:58, kohta 31.

katsoa arvonlisäverotuksessa yhdeksi kokonaisuudeksi, joten leluun tuli soveltaa 24 prosentin arvonlisäverokantaa.²²⁶

4.3 Kiinteistöpalvelut

4.3.1 Kiinteistöpalvelujen arvonlisäverotus

Arvonlisäverotuksessa kiinteistöksi katsotaan maa-alueet, rakennukset ja pysyvät rakennelmat sekä niiden osat. Lisäksi kiinteistönä pidetään pysyvästi rakennukseen tai rakennelmaan asennettua konetta taikka laitetta, joka palvelee erityisen toiminnan harjoittamista, ja jota ei voida siirtää tuhoamatta taikka merkittävästi muuttamatta rakennusta tai rakennelmaa.²²⁷ Pääsääntöisesti kiinteistön käyttöoikeuden luovuttaminen on arvonlisäverotonta²²⁸. Kiinteistön käyttöoikeuden luovuttamisella tarkoitetaan yleensä maa-alueen, rakennuksen, huoneiston taikka rakennuksen osan vuokraamista arvonlisäverolliseen tai arvonlisäverottomaan käyttöön. Kiinteistön verottoman käyttöoikeuden luovutuksen yhteydessä myöskään sähköstä, kaasuta, lämmöstä, vedestä taikka muun vastaavan hyödykkeen luovuttamisesta ei suoriteta veroa.²²⁹ Hallituksen esityksessä HE 88/1993 vp kiinteistön myynnin verottomuutta perusteltiin muun muassa sillä, että ne ovat usein kertaluontoisia, yksityishenkilöiden välillä tehtyjä kauppvoja, joten niiden arvonlisäverotus ei ole tarkoituksenmukaista. Kiinteistökaupasta puuttuu usein siis liiketoiminnalle tyypillinen jatkuvuus.²³⁰

²²⁶ KHO:2022:58, kohta 32. Vähemmistö toisaalta katsoi, että lastenaterian myynnissä on sen tyypillisen ostajan, eli keskivertokuluttajan kannalta kysymys kahdesta osatekijästä koostuvasta yhdestä suoritteesta. Pääasialliseksi suoritteeksi vähemmistö katsoi aterian ja lelun liitännäiseksi epäitsenäiseksi sivusuoritukseksi. Vähemmistö viittasi asiassa siihen, ettei Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan merkitystä ole suoritusten erillisellä hinnoittelulla. Tämän vuoksi sillä, ettei lelua luovutettu täysin vastikkeetta osana aterialla, ei tulisi olla merkitystä arvioinnissa.

²²⁷ Verohallinto, 2017, luku 2.

²²⁸ AVL 27 §. Veroa ei suoriteta kiinteistön myynnistä eikä maanvuokraoikeuden, huoneenvuokraoikeuden, rasiteoikeuden tai muun niihin verrattavan kiinteistöön kohdistuvan oikeuden luovuttamisesta.

²²⁹ Verohallinto, 2021b, luku 1.

²³⁰ Määttä, 2017, s. 1.

Arvonlisäverodirektiivissä on määritelty tiettyjen liiketoimien arvonlisäverovapautukset. Näitä ovat rakennuksen tai rakennuksen osan luovutus siihen liittyvine maapohjineen²³¹, rakentamattoman kiinteän omaisuuden luovutus²³² sekä kiinteän omaisuuden vuokraus²³³. Vapautusta ei kuitenkaan sovelleta hotellialalla tai vastaavalla alalla harjoitettavasta majoitustoiminnasta, leirintätoiminta mukaan lukien. Myöskään alueiden vuokraukseen kulkuneuvojen paikoitusta varten, pysyvästi asennettujen laitteiden ja koneiden vuokraukseen taikka säilytyslokeroiden vuokraukseen ei vapautusta sovelleta.²³⁴ Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan verottomuutta on kuitenkin tarkasteltava suppean tulkinnan mukaisesti, minkä lisäksi huomioida tulee kaikki ne olosuhteet, joissa kyseinen liiketoimi suoritetaan.

4.3.2 Kiinteistön käyttöoikeuden luovutus

Kiinteistön käyttöoikeuden luovuttaminen on pääsääntöisesti arvonlisäverotonta. Unionin tuomioistuin on perustellut verovapautta sillä, että tavallisesti kiinteän omaisuuden vuokraus on luonteeltaan passiivista, eli siinä ei synny merkittävää arvonlisää. Toiminta tulee erottaa sellaisista kaupallisista tai teollisista toiminnoista, joiden tarkoituksena on muu kuin ainoastaan omaisuuden käyttöön antaminen.²³⁵ Kiinteän omaisuuden vuokraus on Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoittanut sitä, että kiinteistön omistaja antaa vuokralaiselle oikeuden vastiketta vastaan tietyksi ajaksi hallita kiinteistöä omistajan tavoin ja sulkea muut henkilöt oikeuden käyttämisen ulkopuolelle²³⁶.

Asiassa C-392/11, Field Fisher Waterhouse, jossa oli kyse asianajotoimiston tilojen vuokraukseen liittyvästä sopimuksesta, Unionin tuomioistuin katsoi, että jokaista

²³¹ Pl. 12 artiklan 1 kohdan a alakohdassa mainitut tapaukset.

²³² Pl. 12 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettu rakennusmaa.

²³³ Neuvoston direktiivi 2006/112/EY, 135 artikla 1 momentti.

²³⁴ Neuvoston direktiivi 2006/112/EY, 135 artikla 2 momentti.

²³⁵ Sainio, 2021, s. 71.

²³⁶ C-278/18, Sequira Mesquita, kotha 18. Ks. myös esim. C-451/06, Walderdorff, kohta 17 oikeuskäytäntöviittauksineen.

suoritusta voidaan tavallisesti pitää erillisenä ja itsenäisenä²³⁷. Ratkaisussa katsottiin myös, että vuokrasopimuksen sisältöä voidaan pitää merkittävänä viitteenä suorituksen yhtenäisyyttä arvioitaessa²³⁸. Tapauksessa vuokrasopimuksen tekemisen taloudellisena perusteena oli, että vuokralainen hankkii palvelukokonaisuuden²³⁹. Kiinteistön vuokrauksen ja näiden oheispalvelujen katsottiin voivan muodostavan objektiivisesti tarkasteltuna yhden taloudellisen kokonaisuuden, koska niiden ei voitu katsoa olevan vuokralaisen tavoite itsessään. Vaikka nämä oheispalvelut eivät välttämättä kuulu kiinteän omaisuuden vuokrauksen käsitteen piiriin, ei se tarkoita sitä, ettei niitä voitaisi pitää liitännäissuorituksina taikka mainittuun vuokraukseen jakamattomasti liittyvinä suorituksina.²⁴⁰ Tapauksen oheissuoritteiden voidaan katsoa olevan vuokralaiselle tarpeellisia, ottaen huomioon esimerkiksi veden jakelun. Niiden voidaan katsoa liittyvän erottamattomasti kiinteistön vuokraukseen siten, että ne muodostavat yhden suorituksen. Näin ollen tietyissä olosuhteissa kiinteistön vuokraukseen liittyviä palveluja voidaan pitää liitännäissuorituksina pääsuoritteelle, eli kiinteistön käyttöoikeuden luovutukselle.

Kiinteään omaisuuteen liittyviä suoritteita on arvioitu myös asiassa C-215/19, A Oy, jossa yhtiön toimintaan kuului muun muassa konosalipalveluiden tarjoaminen asiakkailleen, jotka käyttivät omia servereitä tietoliikenneyhteyksien tarjoamiseen heidän asiakkailleen. Konesalipalveluun kuului lukittavalla ovella varustettu laitekaappi, sähkö sekä palvelut optimaalisen käyttöympäristön varmistamiseksi asiakkaan tarpeisiin. Näitä olivat muun muassa lämpötilan seuraaminen, sähkön syötön katkosten havainnointi sekä yleissiivous ja lamppujen vaihto. Laitekaapit, johon asiakkaat toivat omat laitteistonsa, olivat kiinnitetty vuokratun kiinteistön lattiaan. Asiakkaiden laitteisto oli irrotettavissa laitekaapeista nopeasti.²⁴¹ Asiassa oli ratkaistavana, pidetäänkö konosalipalvelua verosta

²³⁷ C-392/11, Field Fisher Waterhouse, kohta 14.

²³⁸ C-392/11, Field Fisher Waterhouse, kohta 23.

²³⁹ C-392/11, Field Fisher Waterhouse, kohdat 24 & 8, jossa liitännäisiksi palveluiksi katsottiin mm. veden jakelu, rakennuksen lämmitys, yleisten tilojen siivous ja rakennuksen vartiointi.

²⁴⁰ C-392/11, Field Fisher Waterhouse, kohta 24.

²⁴¹ C-215/19, A Oy, kohdat 15–19.

vapautettuna kiinteistön vuokrauksena ja muita palveluita sille liitännäisinä oheispalveluina.

Unionin tuomioistuin katsoi, että vapautusta ei sovelleta sellaiseen toimintaan, johon ei kuulu ainoastaan passiivista kiinteän omaisuuden käytön luovuttamista, vaan myös tietty määrä kaupallista toimintaa. Ratkaisussa korostettiin lisäksi, että asiakkailta ei ollut oikeutta valvoa taikka rajoittaa pääsyä siihen osaan kiinteistöä, johon laitekaapit oli asennettu.²⁴² Unionin tuomioistuin kuitenkin totesi ratkaisussa, että jotta palvelun suorituksen voitaisiin katsoa liittyvän kiinteään omaisuuteen, tulee tämän palvelun liittyä määritettyyn kiinteään omaisuuteen ja palvelun kohteena olla kiinteä omaisuus itsessään. Näin on erityisesti tilanteissa, joissa nimenomaisesti määritetty kiinteä omaisuus katsotaan osaksi palvelun keskeistä sisältöä sen olennaisuuden ja välttämättömyyden vuoksi.²⁴³ Jotta oheissuoritteet voitaisiin katsoa kiinteistön käyttöoikeuden luovutuksen liitännäisiksi suorituksiksi, tulisi niillä siis olla suora yhteys kiinteään omaisuuteen²⁴⁴.

Asiassa C-572/07, RLRE Tellmer Property oli kyseessä tilanne, jossa yhtiön omistamissa kerrostaloissa oli vuokra-asuntoja, ja vuokralaiset maksoivat yhtiölle vuokran lisäksi korvauksen erikseen laskutettavasta kiinteistön tilojen siivouksesta²⁴⁵. Asiassa ratkaistavana oli se, voidaanko vuokraus ja edellä mainitut siivouspalvelut katsoa itsenäisiksi ja toisista erotettavissa oleviksi verollisiksi liiketoimiksi²⁴⁶. Ratkaisussa Unionin tuomioistuin katsoi, että rakennusten yleisten tilojen siivous voidaan suorittaa eri tavoin, esimerkiksi kolmannella osapuolella teettäen, joka voi laskuttaa palvelun suoraan asukkailta taikka siten, että vuokranantaja teettää palvelun siivousyrityksellä

²⁴² C-215/19, A Oy, kohdat 43–46.

²⁴³ C-215/19, A Oy, kohta 59.

²⁴⁴ C-215/19, A Oy, kohta 60, jossa todettiin, että näin on esimerkiksi silloin, kun palvelut johtuvat kiinteästä omaisuudesta, kiinteällä omaisuus on välttämätön osatekijä palvelussa ja, kun se on olennainen ja keskeinen osa suoritettavien palvelujen kannalta. Näin on myös silloin, kun palvelujen kohteena on kiinteä omaisuus tai kun ne on suunnattu kiinteään omaisuuteen tarkoituksena muuttaa sitä joko oikeudellisesti taikka fyysisesti.

²⁴⁵ C-572/07, RLRE Tellmer Property, kohta 7.

²⁴⁶ C-572/07, RLRE Tellmer Property, kohta 13.

taikka omilla työntekijöillään. Koska vuokraus ja siivouspalvelu voitiin erottaa toisistaan, ei niitä voitu pitää yhtenä ainoana suorituksena.²⁴⁷

Kiinteistöön liittyvien palvelukokonaisuuksien arvonlisäverotus on tullut ratkaistavaksi myös kansallisessa oikeuskäytännössä. Asiassa KHO:2020:99 oli kyse tilanteesta, jossa yhtiö tarjosi yhteistoimistopalveluista, joissa asiakkaalla oli mahdollisuus varata käyttöönsä yksi tai useampi nimetty taikka nimeämätön työpiste avotilasta. Nimeämätön työpiste oli mahdollista varata päivä- tai kuukausimaksua vastaan, kun nimetty oli mahdollista varata kuukausimaksua vastaan. Työpisteen käyttöoikeuden lisäksi palvelukokonaisuuteen sisältyi muun muassa turvallisuus- ja siivouspalvelut, internetyhteys, tulostus- ja kopiointipalvelut sekä ilta- ja aamiaistapahtumia. Osa palveluista sisälsi myös henkilökohtaisten tavaroiden säilytyksen ja postiosoitteen sekä -lokeron. Yhtiö tarjosi lisäksi palvelua, jossa asiakas sai käyttöönsä kalustetun ja lukollisen toimiston edellä mainittujen palvelujen lisäksi. Ratkaisussa Korkein hallinto-oikeus katsoi kyseisen palvelukokonaisuuden muodostavan yhden jakamattoman taloudellisen suorituksen. Pääsuoritteeksi ratkaisussa katsottiin kiinteistön käyttöoikeuden luovuttaminen ja muut mainitut palvelut olivat asiakkaan keino nauttia pääsuoritteesta parhaissa olosuhteissa, eli ne katsottiin liitännäisiksi suoritteiksi.²⁴⁸ Yhteistoimistopalvelu katsottiin siis arvonlisäverovelvolliseksi palveluksi, mutta kun kyseessä on erillinen lukollinen tila ja siihen liittyvät oheispalvelut, katsotaan oheispalvelut pääsuoritteelle liitännäisiksi palveluiksi ja siten arvonlisäverottomaksi.

4.3.3 Pysäköintitoiminnan arvonlisäverotus

Kulkuneuvojen paikoitusta varten vuokrattavien alueiden arvonlisäverotus on ollut viime vuosina esillä oikeuskäytännössä ja pysäköinnin arvonlisäverotus onkin ollut kansallisesti kiistelty aihe²⁴⁹. Arvonlisäverotuksessa pysäköintitoiminta asettuu pää- ja poikkeussäännöksen väliin, sillä lähtökohtaisesti kaikki liiketoiminnan muodossa

²⁴⁷ C-572/07, RLRE Tellmer Property, kohdat 22 & 24.

²⁴⁸ KHO:2020:99.

²⁴⁹ Ruohola, 2020, s. 359.

tapahtuva palvelun luovutus on arvonlisäverovelvollista ja verottomat palvelut, kuten kiinteistön käyttöoikeuden luovutus, tästä poikkeus. Rajanvetoon arvonlisäverollisen ja -verottoman pysäköintitoiminnan välillä tarkasteltavaksi nousee liittymisperiaate ja se, milloin pysäköintipaikkojen luovutus tapahtuu muun kiinteistönluovutuksen yhteydessä ja milloin se on erillistä pysäköintiliiketoimintaa.²⁵⁰

Hallituksen esityksessä HE 88/1993 vp pysäköintipaikoista esitettiin, että verollisuuden edellytyksenä olisi se, että luovuttaja harjoittaa pysäköintitoimintaa. Verotonta olisi asuin- tai liikehuoneiston luovutukseen liittyvä autotallin taikka pysäköintipaikan luovuttaminen.²⁵¹ Lain sanamuotoa muutettiin vastaamaan arvonlisäverodirektiivin sanamuotoa, ja hallituksen esityksen 110/2016 vp perustelujen mukaan arvonlisäveroa suoritetaan pysäköintitoiminnassa tapahtuvasta pysäköintipaikkojen luovuttamisesta²⁵². Pysäköintiä varten tarkoitettut alueet voivat olla asuin- tai liikehuoneistoihin liittyvissä autotalleissa tai -halleissa, piha-alueilla sijaitsevilla paikoilla taikka kadun varsilla²⁵³. Edellytyksinä arvonlisäverovelvolliselle pysäköintipaikan vuokraukselle on, että alueen luovutus tapahtuu kulkuneuvojen paikoitusta varten, pysäköitävänä on kulkuneuvo, vuokraus tapahtuu tietyksi ajaksi ja vastike kertyy ajan kulumisen perusteella. Kyse voi olla muun muassa arvonlisäverosta vapautetusta kiinteistön käyttöoikeuden luovuttamisesta, mikäli edellä mainitut ehdot eivät täyty.²⁵⁴

Lähtökohtana näin ollen on, että pysäköintipaikkojen vuokraus sekä yrityksille että yksityishenkilöille katsotaan pysäköintitoiminnaksi²⁵⁵, mikäli sen ei katsota liittyvän kiinteistön vuokraukseen. Mikäli sen katsottaisiin liittyvän kiinteistön vuokraukseen, muodostaisivat ne yhdessä taloudellisen kokonaisuuden.²⁵⁶ Pysäköintipaikan luovutuksen voidaan katsoa liittyvän arvonlisäverosta vapautettuun kiinteistön

²⁵⁰ Urpilainen, 2019, s.1.

²⁵¹ HE 88/1993 vp, s.56.

²⁵² HE 110/2016 vp, luku 2.2.

²⁵³ Verohallinto, 2022, luku 2.1.

²⁵⁴ Verohallinto, 2022, luku 2.2.

²⁵⁵ AVL 29.1 § 5 kohta.

²⁵⁶ Määttä, 2022, s. 15. Ks. myös C-173/88, Henriksen, kohta 15.

vuokraukseen muun muassa silloin, kun kyseinen pysäköintipaikka sijaitsee samalle taholle vuokrattavan kiinteistön yhteydessä. Muissa tapauksissa pysäköintipaikan luovuttaminen on lähtökohtaisesti arvonlisäverovelvollista, eli mikäli pysäköintipaikka vuokrataan ilman liityntää vuokrattavaan kiinteistöön. Pysäköintipaikan vuokraajan ollessa eri taho kuin kiinteistön vuokraaja, katsotaan toiminta lähtökohtaisesti arvonlisäverovelvolliseksi.²⁵⁷

Pysäköintipaikan vuokraus on siis arvonlisäverotonta, kun pysäköintipaikan sekä arvonlisäverosta vapautetun kiinteistön vuokraus muodostavat taloudellisen kokonaisuuden. Tämän taloudellisen kokonaisuuden muodostumisen arviointi voi kuitenkin olla haastavaa, mutta sitä voidaan arvioida muun muassa asemakaavamääräysten, vuokrauksen keston sekä maksutavan perusteella. Pysäköintipaikkojen ei katsota muodostavan taloudellista kokonaisuutta asuin- tai liikehuoneistojen arvonlisäverottoman vuokrauksen kanssa ainoastaan sillä perusteella, että asemakaavamääräyksien perusteella on määrä järjestää pysäköintipaikkoja²⁵⁸. Vaikka asemakaavassa veloitettaisiin pysäköintipaikkojen järjestämistä, ei veloitteen toteuttamistavasta ole useinkaan määrätty. Pysäköintipaikkojen vuokra-ajan kestolla ei ole katsottu olevan merkitystä arvioinnissa. Arvioinnissa on tarkasteltu hinnoitteluperustetta ja silloin, kun pysäköijä maksaa pysäköinnistä markkinaehtoisen hinnan pysäköintiin käytetyn ajan perusteella, on toiminta katsottu arvonlisäverovelvolliseksi. Arvonlisäverovelvollisuuden arvioinnissa ei ole merkitystä sillä, onko kyseessä nimetty vai nimeämätön pysäköintipaikka, jolloin ajoneuvon voi pysäköidä mihin tahansa vapaaseen pysäköintipaikkaan.²⁵⁹

Pysäköintipaikan vuokraus on arvonlisäverotonta myös silloin, kun liikehuoneistojen yhteydessä saman vuokranantajan luovuttamat autopaikat ovat erillisen kiinteistöosakeyhtiön omistamasta, lähellä sijaitsevasta autopaikkarakennuksesta.

²⁵⁷ Verohallinto, 2022, luku 3.1.

²⁵⁸ Ks. esim. KHO:2016:38, jossa huomioitiin asemakaavamääräykset, mutta arvioinnissa kyse oli siitä, muodostuuko asuntoa ja pysäköintiä koskevasta järjestelystä yksi taloudellinen kokonaisuus.

²⁵⁹ Määttä, 2022, s. 15–16 & Verohallinto, 2022, luku 3.2.

Tällaisessa tilanteessa pysäköintipaikan luovuttamisen katsotaan liittyvän läheisemmin liikehuoneiston hallintaan kuin pysäköintitoimintaan. Myös Unionin oikeuskäytännön mukaan kiinteän omaisuuden vuokraus käsittää myös kaiken liitännäisomaisuuden vuokrauksen.²⁶⁰ Kansallisessa oikeuskäytännössä myös neutraliteettiperiaate on huomioitu pysäköinnin arvonlisäverotukseen liittyvissä kysymyksissä²⁶¹. Pysäköintipaikan luovutuksen voidaan katsoa olevan arvonlisäverotonta silloin, kun sillä on liitänä asuin- tai liikehuoneiston luovutukseen.

4.4 Viihde- ja muut palvelut

4.4.1 Liikuntapalvelut

Arvonlisäverolain mukaan liikuntapalveluihin voidaan soveltaa alennettua verokantaa, mikäli kyseinen palvelu mahdollistaa liikunnan harjoittamisen²⁶². Alennettua verokantaa voidaan soveltaa myös sellaisiin liikuntapalveluihin, joissa käyttöoikeutta ei luovuteta mihinkään tiettyyn tilaan, mutta se ei koske urheilutavaroiden myyntiä tai vuokrausta. Alennettua verokantaa ei myöskään voida soveltaa esimerkiksi liikunnan opetukseen taikka ajanvietepalveluun, koska direktiivin mukaisesti sitä voidaan soveltaa vain urheilulaitosten käyttöoikeuteen. Liikuntapalvelun sisältö on avainasemassa, kun tarkastellaan sitä, katsotaanko myynti alennetun verokannan alaiseksi.²⁶³

Liikunnan käsitettä ei ole määritelty arvonlisäverolaissa, mutta laissa tarkoitettun liikunnan määrittelyssä voidaan huomioida esimerkiksi se, harjoitetaanko liikuntaa valtakunnallisesti organisoitujen urheilu- ja lajiliittojen puitteissa²⁶⁴. Arvonlisäverolain tarkoittama liikunta on kansallisen oikeuskäytännön perusteella toimintaa, jonka päämääränä on nimenomaisesti liikkuminen, eikä esimerkiksi tietyn urheilulajin taitojen opetus. Mikäli palvelu on enemmän ohjausta, kuin liikunnan mahdollistamista, ei sitä

²⁶⁰ Verohallinto, 2022, luku 4. Ks. myös C-173/88, Henriksen, kohta 16.

²⁶¹ Ks. esim. KVL:2012/23.

²⁶² AVL 85 a § 1 momentti 3 kohta.

²⁶³ Verohallinto, 2021b, luku 1.

²⁶⁴ Verohallinto, 2021b, luku 1.

voida katsoa alennetun verokannan alaiseksi.²⁶⁵ Sellaiset palvelut, joiden pääasiallinen tarkoitus on opetus taikka valmennus (tai sen osuus palvelusta on tavanomaista suurempi) katsotaan koulutuspalveluiksi, joihin sovelletaan yleistä 24 prosentin verokantaa²⁶⁶. Olennaista määrittelyssä lienee myös palvelun pääasiallisen tavoitteen tarkastelu.

Sekä kansallisesta että Unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännöstä ilmenee, että liikuntapalveluita tarkastellaan mahdollisuuksien mukaan kokonaisuutena ²⁶⁷ ja liittymisperiaatteen soveltamista on käsitelty asioissa, joissa liikuntapalvelun tarjoaminen on ollut arvioitavana. Asiassa KHO 19.1.2012 t. 52 oli kyseessä arvonlisäverovelvollinen yhtiö, joka harjoitti ohjattua tennisliikuntatoimintaa muun toiminnan ohella. Harjoitusryhmiin varattiin harjoitusajat kevät- tai syyskaudeksi aina kauden ajaksi, ja pelaajakohtainen harjoitusmaksu maksettiin kertamaksuna. Maksu oli samansuuruinen siitä riippumatta, kuinka monta osallistujaa ryhmässä. Harjoitusryhmiin osallistuvilla oli mahdollisuus hyödyntää tenniksen ohjaajaa, jonka tehtävänä oli perehdyttää aloittelijoita oikeaan tekniikkaan sekä ohjeistaa teknisissä asioissa ja motivoida sekä kannustaa pelaajia. Lisäksi yhtiö järjesti tennisleiriä lapsille ja nuorille. Ohjaaja ei antanut harjoitusryhmissä eikä leireillä yksityisopetusta tennikseen tai valmentanut pelaajia kilpaurheiluun.²⁶⁸

Yhtiö siis tarjosi asiakkailleen tenniksen ohjausta ja opetusta sisältävän palvelun, mutta myös mahdollisuuden liikunnan harrastamiseen tenniksen pelaamisen muodossa. Palvelun verokohtelua ei tällöin voitu jakaa, vaan verokohtelun määritti se, oliko pääpaino tenniksen ohjauksella ja opetuksella vai liikunnan harrastamisella. Ratkaisussa Korkein hallinto-oikeus katsoi, että tenniksen ohjausta ja opetusta oli vähäistä suurempi määrä, joten palvelun pääpainon katsottiin olleen sillä. Ratkaisussa myös todettiin, että

²⁶⁵ Barakas, 2019, s. 102 & 110. Ks. myös esim. KHO 30.6.2015 (koirien agility), jossa todettiin, ettei kysymyksessä ollut palvelu, jolla annetaan mahdollisuus liikunnan harjoittamiseen.

²⁶⁶ Barakas, 2019, s. 110.

²⁶⁷ Verohallinto, 2021b, luku 1.

²⁶⁸ KHO 19.1.2012/52.

tenniksen ohjauksella ja opetuksella katsottiin olevan asiakkaan kannalta oleellinen merkitys verrattaessa tilanteeseen, jossa tennistä harjoitettaisiin siihen varatussa tilassa ilman ohjaajaa, joten palveluun ei voitu soveltaa alennettua verokantaa.²⁶⁹ Ratkaisussa siis katsottiin liittymisperiaatetta sovellettavan, eli ohjauksen sekä liikunnan mahdollistamisen katsottiin muodostavan yhden kokonaisuuden, jota ei voitu jakaa osiin ilman, että se olisi keinotekoista. Lisäksi ratkaisu kuvastaa liittymisperiaatteen suppeaa tulkintaa poikkeussääntönä, kun arvioitavana on matalampi arvonlisäverokanta.

Vastaava tulkinta oli myös asiassa KHO 25.10.2002/2698, jossa kyseessä oli hiihtokoulutoimintaa harjoittava yhtiö. Yhtiö tarjosi sekä laskettelun että lumilautailun opetusta yksityistunteina yksittäisille henkilöille ja ryhmätunteja useammalle henkilölle. Yhtiö siis hiihtokoulutoimintaa harjoittaessaan tarjosi koulutusta, jossa samalla mahdollistettiin liikunnan harjoittaminen. Korkein hallinto-oikeus katsoi, ettei palvelun verokohtelua voitu jakaa, vaan se määräytyi sen mukaan, oliko pääpaino opetuksella vai liikunnalla. Ratkaisussa todettiin, että palvelun pääasiallisena tarkoituksena oli liikuntamuotojen teknisten valmiuksien antaminen, jolla oli asiakkaalle oleellinen merkitys, eikä alennettua verokantaa voitu soveltaa.²⁷⁰ Asiassa katsottiin vastaavasti hiihtokoulutoiminnan sekä liikunnan harjoittamisen mahdollistamisen muodostavan yhden kokonaisuuden, jota ei voitu jakaa osiin.

Urheilupalvelun liitännäissuorituksista oli kyse myös asiassa C-581/19, Frenetikexito, jossa ratkaistavana oli kysymys siitä, oliko urheilulaitoksessa suoritettava ravitsemusohjauspalvelu liitännäinen palveluihin, jotka sisälsivät hyvinvointi- ja liikuntapalveluita. Yhtiön toimintaan kuului urheilulaitosten hallinnointi- ja ylläpitotoimintaa, hyvinvointi- ja liikuntatoimintaa sekä terveyttä edistävää toimintaa, kuten ravitsemusohjausta, ravintovalmennusta sekä fyysisen kunnon kartoitusta²⁷¹. Pääasian kantaja suoritti tiloissaan ravitsemusohjauspalveluita, joista ei laskutettu

²⁶⁹ KHO 19.1.2012/52.

²⁷⁰ KHO 25.10.2002/2698.

²⁷¹ C-581/19, Frenetikexito, kohta 7.

arvonlisäveroa. Urheilulaitoksissa tarjottiin erilaisia ohjelmia, joista osa sisälsi ainoastaan hyvinvointi- ja liikuntapalveluja, kun osaan sisältyi niiden lisäksi ravitsemusohjaus. Asiakkaalla oli mahdollisuus valita ohjelma, jonka puitteissa hänellä oli mahdollisuus joko käyttää tai olla käyttämättä valittuja palveluja. Mikäli asiakas valitsi ravitsemisohjauksen sisältävän palvelun, se laskutettiin riippumatta siitä, oliko asiakas käyttänyt palvelua ja kuinka monta kertaa. Ravitsemusohjauspalveluita oli mahdollista ostaa myös erillisenä palveluna.²⁷²

Ratkaisussaan Unionin tuomioistuin ensinnäkin totesi, että ravitsemusohjauspalvelu voi kuulua direktiivissä säädetyn vapautuksen soveltamisalaan ²⁷³ . Ratkaisussaan tuomioistuin toisaalta totesi, että vapautuksia on tulkittava suppean tulkinnan mukaisesti ja neutraliteettiperiaatetta noudattaen²⁷⁴. Unionin tuomioistuin katsoi, että keskivertokuluttajan näkökulmasta suorituksella ollut itsenäistä tarkoitusta, vaan se oli keino nauttia pääasiallisesta palvelusta parhaissa mahdollisissa olosuhteissa ²⁷⁵ . Ravitsemusohjauspalvelun katsottiin liittyvän urheilun lisäksi myös terveyteen ja ulkonäköön. Lisäksi huomioon otettiin suoritusten arvo suhteessa toisiinsa²⁷⁶. Unionin tuomioistuin totesi, että ravitsemusohjauspalvelu on erillinen ja itsenäinen palvelu suhteessa liikuntapalveluihin, koska palvelut laskutettiin toisistaan erillään ja asiakas saattoi käyttää yhtä palvelua ilman muita palveluja eli ne eivät liittyneet toisiinsa erottamattomasti.²⁷⁷

Liittymisperiaatteen soveltamista on arvioitu myös asiassa C-18/12, Město Žamberk. Asiassa oli kyse siitä, voitiinko omaehtoista, satunnaista ja muuten kuin urheilukilpailuihin osallistumiseksi harrastettavaa urheilua pitää direktiivissä

²⁷² C-581/19, Frenetikexito, kohdat 8–10.

²⁷³ C-581/19, Frenetikexito, kohta 20.

²⁷⁴ Ks. myös esim. asia C-657/19, Finanzamt, oikeuskäytäntöviittauksineen.

²⁷⁵ C-581/19, Frenetikexito, kohta 41. Ks. myös asia C-231/19, Blackrock Investment Management, kohta 29 oikeuskäytäntöviittauksineen.

²⁷⁶ C-581/19, Frenetikexito, kohta 42. Ks. myös yhdistetyt asiat C-308/96 & C-94/97, Madgett ja Baldwin, kohta 24.

²⁷⁷ C-581/19, Frenetikexito, kohdat 43–36. Ks. myös Verohallinnon ohje, 2021b, luku 6.2. jossa todettiin, että erikseen sovittavien ja veloittavien lisäpalveluiden verokanta määräytyy itsenäisesti.

tarkoitettuna liikuntana ja voitiinko maksullisen pääsyn tarjoamista ulkouimalaan pitää urheiluun liittyvänä suorituksena²⁷⁸. Ulkouimalassa oli lisäksi virkistykseen ja huvitteluun tarkoitettuja palveluja, kuten esimerkiksi vesiliukumäkiä²⁷⁹. Ratkaisussaan Unionin tuomioistuin totesi, että edellä kuvattua toimintaa voidaan pitää direktiivissä tarkoitettuna urheiluna²⁸⁰. Liittymisperiaatteen soveltamista koskeva kysymys oli siitä, voidaanko pääsyn tarjoamista uimalaan, joka tarjoaa urheilun harrastamiseen soveltuvien tilojen lisäksi myös huvittelu- ja virkistystoimintoja, pitää urheiluun läheisesti liittyvänä palvelujen suorituksena²⁸¹.

Unionin tuomioistuin totesi, että jotta voitiin ratkaista, voitiinko pääsyn tarjoamista pitää läheisesti urheiluun liittyvänä palvelun suorituksena siitä huolimatta, että pääsy kattoi myös osia, joilla ei ollut tällaista liitännästä, tuli huomioida kaikki ne olosuhteet, joissa liiketoimi suoritettiin. Tällöin on mahdollista tutkia kyseiselle liiketoimelle tyypillisiä seikkoja sekä yksilöidä sen hallitsevat osatekijät.²⁸² Ratkaisussa korostettiin keskiverokuluttajan näkökulmaa ja tarkastelun kohteena oli osasuoritteiden laadullinen, ei ainoastaan määrällinen merkitys suhteessa vapautuksen soveltamisalaan kuulumattomiin osiin. Tarkasteltaessa, onko kyseessä yksi moniosainen suoritus, jonka paloittelu osiin olisi keinotekoisia, todettiin että yhdentyypinen pääsylippu uimalaan mahdollistaa pääasian tilanteen tavoin pääsyn uimalan eri osiin riippumatta tosiasiaa käytetystä osasta, käyttötavasta ja käytön kestosta, pidettiin tätä viitteenä kokonaisuutena pidettävästä moniosaisesta suorituksesta. Täten pääsyn tarjoamista kyseiseen uimalaan pidettiin läheisesti urheiluun liittyvänä palvelujen suorituksena.²⁸³

²⁷⁸ C-18/12, Město Žamberk, kohta 15.

²⁷⁹ C-18/12, Město Žamberk, kohta 9.

²⁸⁰ C-18/12, Město Žamberk, kohta 25. Ks. myös kohta 22, jossa EUT totesi, että kunhan liikunta ei liity pelkästään virkistykseen ja huvitteluun, ei muut luetellut asiat ole esteenä säännöksen soveltamiseksi.

²⁸¹ C-18/12, Město Žamberk, kohta 26.

²⁸² C-18/12, Město Žamberk, kohta 29. Ks. myös asia C-231/94, kohdat 12 & 14.

²⁸³ C-18/12, Město Žamberk, kohdat 30–38.

4.4.2 Viihdetilaisuudet

Arvonlisäverolain mukaan alennetun 10 prosentin verokannan piiriin kuuluvat myös teatteri-, sirkus-, musiikki- ja tanssiesitysten, elokuvanäytösten, näyttelyjen, urheilutapahtumien, huvipuistojen, eläintarhojen, museoiden sekä muiden vastaavien kulttuuri- ja viihdetilaisuuksien laitosten pääsymaksut²⁸⁴. Nämä kattavat myös huvipuistojen ajolaitteiden sekä muiden vastaavien laitteiden käytöstä perittävät pääsymaksuluonteiset maksut²⁸⁵. Jäljempää on pidetty ilmentymänä lakisääteisestä liittymisperiaatteesta, kun verrataan sitä oikeuskäytännössä muodostuneeseen liittymisperiaatteeseen²⁸⁶. Hallituksen esityksen 283/1994 mukaan lainkohdan luettelo ei ole tyhjentävä ja alennettua 10 prosentin verokantaa sovelletaan siten kaikkiin viihdetilaisuuksiin²⁸⁷.

Liittymisperiaatteen soveltamista viihdetilaisuuksissa on arvioitu muun muassa Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksessä KHO:2017:47, jossa yhtiöllä oli maastossa kevytrakenteisia koluja karhujen sekä muiden eläinten katselu- ja kuvaustoimintaa varten. Palvelu sisältä asiakkaiden kuljetuksen kojulle, eväitä, yöpymisen kojussa ja oppaan palveluita sekä kojussa että matkalla sinne. Ennen asiakkaiden saapumista kojulle yhtiö vei karhuille ruokaa maastoon. Pääsääntöisesti kojulle saavuttiin iltapäivällä ja poistuttiin seuraavana aamuna. Yön aikana koluista poistuminen oli turvallisuussyistä kiellettyä. Asiassa oli ratkaistavana, oliko karhunkatselupalvelu ja siihen liittyviä oheissuoritteita katsottava arvonlisäverotuksessa yhtenä suorituksena, jonka verokohtelu määräytyy pääsuoritteen mukaan. Karhunkatseluretki oli rinnastettavissa näytökseen tai eläintarhaan siten, että siihen voitiin soveltaa alennettua verokantaa.²⁸⁸

²⁸⁴ AVL 85 a § 1 momentti 4 kohta.

²⁸⁵ AVL 85 a § 2 momentti.

²⁸⁶ Määttä, 2015, s. 508.

²⁸⁷ HE 283/1994 vp, luku 8.

²⁸⁸ KHO:2017:47.

Ratkaisussaan Korkein hallinto-oikeus katsoi, että kuluttajan tavoitteena oli päästä katsomaan karhuja, eivätkä siihen liittyvät muut palvelut ole asiakkaan kannalta tavoite itsessään, vaan keino nauttia karhunkatselusta parhaissa olosuhteissa. Näin ollen kaikkien oheispalvelujen katsottiin liittyvän pääsuoritteeseen, eli karhun tai muun eläimen katselupalveluun. Kyseessä oli yksi palvelukokonaisuus, jonka verokohtelu määräytyi pääsuoritteen verokannan mukaan. Perusteluissaan Korkein hallinto-oikeus totesi, ettei karhunkatseluretki ole keskivertokuluttajan näkökulmasta rinnastettavissa luontomatkailuun, koska yhtiön toimenpiteiden vuoksi karhun näkemisen todennäköisyys oli huomattavasti suurempi, kuin vapaassa luonnossa liikuttaessa. Tämän vuoksi palvelu katsottiin rinnastettavaksi näytökseen tai pääsyyn eläintarhaan.²⁸⁹

Myös Unionin oikeuskäytännössä on arvioitu liittymisperiaatteen soveltamista viihdepalveluissa. Vaikka aiemmassa oikeuskäytännössä onkin ratkaistu eri osasuoritteista koostuvien suoritteiden arvonlisäverokohtelua, osoitti asia C-463/16, Stadion Amsterdam, että se on osittain ollut epäselvää²⁹⁰. Asiassa oli kyse palvelusta, joka koostui kahdesta osasuoritteesta. Nämä osasuoritteet olivat opastettu tutustumiskierros stadionilla ja vierailu jalkapalloseura AFC Ajaxin museoon. Museoon oli mahdollista tutustua vain osallistumalla opastetulle tutustumiskierrokselle. Ratkaistavana oli, katsotaanko vierailu museoon stadionin tutustumiskierroksen liitännäiseksi palveluksi, kun osatekijöiden hinta voidaan yksilöidä.²⁹¹

Ratkaisussaan Unionin tuomioistuin muistutti, että kaikki ne olosuhteet, joissa liiketoimi suoritetaan, tulee huomioida ja ettei liiketoimea tule keinotekoisesti jakaa osiin. Vierailu museoon katsottiin stadionin opastetun tutustumiskierroksen liitännäiseksi palveluksi Unionin aikaisemman oikeuskäytännön perusteella.²⁹² Asiassa oli myös kysymyksenä se, voiko yhden ainoan suorituksen muodostavan pää- ja liitännäissuoritteiden arvonlisäverokanta olla eri. Ratkaisussa katsottiin, että eri verokannat olisivat Unionin

²⁸⁹ KHO:2017:47.

²⁹⁰ Boulangé & Van der Noot, 2018, s. 450.

²⁹¹ C-463/16, Stadion Amsterdam, kohdat 10 & 20.

²⁹² C-463/16, Stadion Amsterdam, kohdat 21–25.

tuomioistuimen oikeuskäytännön vastaisia, sillä suoritus olisi tällöin jaettu keinotekoisesti osiin²⁹³. Sillä, että hinta voitiin yksilöidä, ei ollut asiassa ratkaisevaa merkitystä. Liitännäisen suoritteen verokohtelu muodostui siis pääsuoritteen mukaan. Unionin tuomioistuin toisti aiemman ohjeistuksensa liittyen tällaisten suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotukseen.

4.4.3 Muut palvelut

Viime aikaisessa kansallisessa oikeuskäytännössä liittymisperiaatetta on sivuttu muun muassa asiassa KHO:2022:124, jossa oli kyseessä yhtiö, joka tarjosi silmäterveyteen ja näkemiseen liittyviä tavaroita sekä palveluita, kuten silmälaseja, piilolinsejä ja aurinkolaseja. Yhtiön liikkeissä oli myös optikoiden vastaanottotoimintaa, eikä yhtiö veloittanut asiakkailtaan erillistä vastinetta silmä- ja aurinkolaisen myyntiin liittyvistä näöntarkastuksista.²⁹⁴ Asiassa oli kysymys liittymisperiaatteen osalta siitä, liittyivätkö maksuttomat näöntarkastukset silmä- ja aurinkolasien myyntiin.

Ratkaisussaan Korkein hallinto-oikeus totesi, että optikoiden suorittamien maksuttomien näöntarkastuksien tavoitteena oli johtaa verolliseen silmä- tai aurinkolasien myyntiin. Optikoiden suorittamien maksuttomien näöntarkastuksien katsottiin liittyvän objektiivisesti silmä- tai aurinkolaisen verolliseen myyntiin, eikä maksuttoman näöntarkastuksen katsottu muodostavan erillistä arvonlisäveron soveltamisalan ulkopuolista toimintaa. Ratkaisussa todettiin, että koska maksuttomat näöntarkastukset olivat objektiivisesti yhteydessä verolliseen silmä- ja aurinkolasien myyntiin, näöntarkastusten kustannukset olivat silmä- ja aurinkolaisen verolliseen myyntihintaan vaikuttavia osatekijöitä, ja yhtiö sai vähentää hankintoihinsa sisältyvän arvonlisäveron maksuttomien näöntarkastuksien osalta.²⁹⁵

²⁹³ C-462/16, Stadion Amsterdam, kohta 26. Ks. myös esim. asia C-224/11 BGŻ Leasing, kohta 30 oikeuskäytäntöviittauksineen.

²⁹⁴ KHO:2022:124, kohdat 1–3.

²⁹⁵ KHO:2022:124, kohdat 27–33.

Alennettuun 10 prosentin arvonlisäverokantaan kuuluvat myös sanoma- ja aikakauslehdet vähintään kuukauden ajaksi tilattuna²⁹⁶. Alennettua verokantaa sovelletaan myös painettujen julkaisujen kanssa saman lukusisällön tarjoaviin sähköisiin julkaisuihin²⁹⁷. Arvonlisäverotuksessa kirjalla tarkoitetaan kirjallista teosta, joka on julkaistu nimikkeellä ja on yleisön saatavilla sekä on julkisesti myytäväksi tarkoitettu. Kirja voi koostua yhden tai useamman tekijän graafisista elementeistä, kuten tekstistä ja piirustuksista. Sähköisellä kirjalla tarkoitetaan muita fyysisillä alustoilla olevia kirjoja ja sähköisesti luovutettavia kirjoja sekä äänikirjoja.²⁹⁸

Liittymisperiaatteen soveltamista arvioitiin myös keskusverolautakunnan ratkaisussa KVL:2016/39, jossa oli kyse sanomalehteä kustantavasta yhtiöstä. Asiakas, joka tilasi paperisanomalehden, sai tilauksen yhteydessä aina myös paperisanomalehden kanssa lähes identtisen sähköisen näköislehden sekä käyttöoikeuden verkon uutispalveluun. Asiakkailta ei ollut mahdollisuutta tilata paperisanomalehteä ilman mainittuja sähköistä näköislehteä tai uutispalvelun käyttöoikeutta.²⁹⁹ Asiassa oli ratkaistavana se, ovatko sähköinen näköislehti ja käyttöoikeus verkon uutispalveluun liitännäisiä palveluita suhteessa paperisanomalehteen.

KVL katsoi, ettei kyseessä ole sellainen suoritekokonaisuus, joka olisi muodostanut yhden jakamattoman kokonaisuuden siten, että liittymisperiaatetta olisi voitu soveltaa. Sähköinen näköislehti ja käyttöoikeus uutispalveluun eivät olleet kuluttajan kannalta liitännäinen epäitsenäinen suorite. Ratkaisussa KVL totesi lisäksi, että verotuksen neutraalisuus edellytti, ettei liittymisperiaatetta tulkittu laajentavasti, vaan oheissuoritteet katsottiin itsenäisiksi palveluiksi eikä niihin voitu soveltaa alennettua verokantaa. Palvelun hinnoittelulla ei ollut ratkaisussa merkitystä.³⁰⁰

²⁹⁶ AVL 85 a § 1 momentti 8 kohta.

²⁹⁷ Verohallinto, 2019, luku 1. Ks. myös luku 3.2 välineneutraaliuden osalta.

²⁹⁸ Verohallinto, 2019, luku 3.2. Äänikirjan edellytyksenä tosin on, että siitä voisi olla tarjolla saman lukusisällön tarjoava painettu taikka sähköinen kirja. Ks. myös HE 303/2018 vp. Painetun kirjan olemassaolo ei kuitenkaan edellytä sitä, että painettu kirja olisi olemassa.

²⁹⁹ KVL:2016/39.

³⁰⁰ KVL:2016/39.

Koska alennettua arvonlisäverokantaa on myöhemmin laajennettu koskemaan myös sähköisiä kirjoja ja lehtiä, ei tässä yhteydessä ole tarkoituksenmukaista huomioida paperisen ja sähköisen kirjan tai sanomalehden arvonlisävero kohtelua ratkaisun ajankohtana. Ratkaisussa kuitenkin huomioitiin muun muassa kaikki ne olosuhteet, joissa liiketoimi suoritettiin. Asian suoritteiden ei voitu katsoa liittyvän niin läheisesti yhteen, että ne objektiivisesti tarkasteltuina olisivat muodostaneet yhden jakamattoman taloudellisen suorituksen, jonka paloittelu osiin olisi keinotekoisia. Täten liittymisperiaatetta ei voitu kyseisessä tilanteessa soveltaa.

5 Johtopäätökset

Tutkimuksessa tarkastelun kohteena on liittymisperiaatteen soveltaminen arvonlisäverotuksessa. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, milloin ja millä perustein liittymisperiaatetta sovelletaan arvonlisäverotuksessa. Toisaalta tarkoituksena on myös selvittää, miten oikeuskäytännössä on määritelty pääasialliselle suoritteelle liitännäinen suorite. Lisäksi tarkastelun kohteena on suoritteiden väliset suhteet ja se, milloin suhde on sellainen, että toinen osasuorite jakaa toisen verokohtelun, jolloin liittymisperiaatteen sijasta sovelletaan jakamisperiaatetta.

Suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotuksessa luonnollisestikaan tulkintaongelmia ei synny silloin, kun suoritteet ovat saman arvonlisäverokannan alaisia. Kun taas suoritekokonaisuuden osasuoritteet ovat eri arvonlisäverokantojen alaisia, voi haasteelliseksi muodostua, miten osasuoritteiden verokohtelun tulisi määräytyä. Tällöin rajanveto liittymisperiaatteen ja jakamisperiaatteen välillä on merkityksellinen. Liittymisperiaatetta onkin pidetty arvonlisäverotuksessa haastavana alueena, sillä sen soveltamisalasta ei ole säädetty laissa.

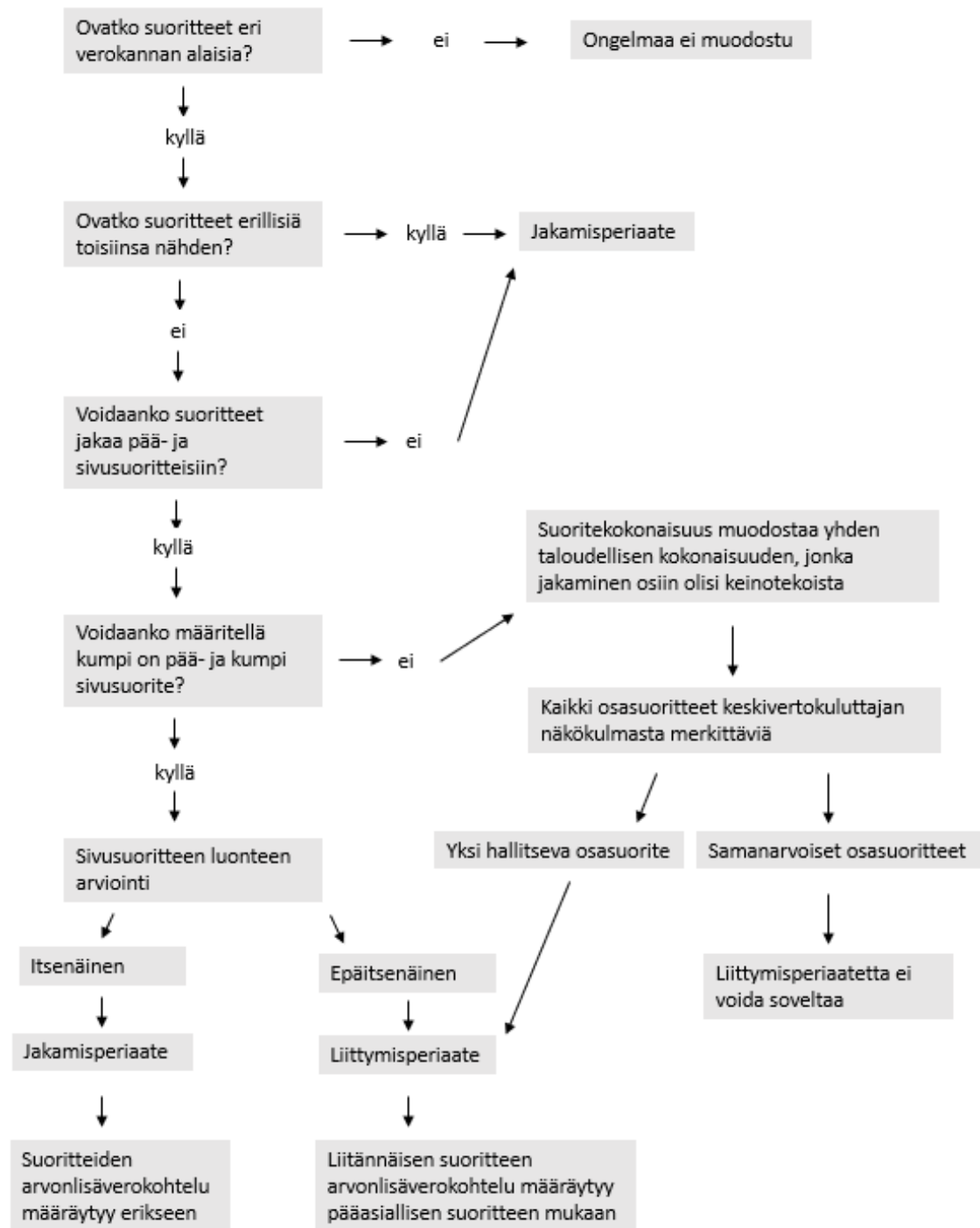
Koska liittymisperiaatteesta ei ole säädetty laissa, on Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö ollut ratkaisevassa asemassa muodostamassa liittymisperiaatteen soveltamisalan viitekehystä, ja soveltamisala onkin muovautunut pitkälti Unionin tuomioistuimen ratkaisujen perusteella. Unionin tuomioistuimen liittymisperiaatetta koskeva oikeuskäytäntö on muodostanut viitekehyksen suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotukselle, jonka perusteella liittymisperiaatteen soveltamisalaa on tutkimuksessa pyritty selvittämään. Ratkaisuista voidaan erottaa suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotukselle kolme eri ratkaisuvaihtoehtoa, jotka ovat jakamisperiaate, pääasiallinen suorite ja liitännäinen suorite, sekä objektiivisesti tarkasteltuna yksi jakamaton taloudellinen kokonaisuus.

Suoritekokonaisuuksien arvonlisäverokohtelun arvioinnissa ensimmäisenä tarkastellaan, ovatko suoritteet eri verokantojen alaisia. Mikäli suoritteet ovat eri verokantojen alaisia,

tulee seuraavaksi tarkastella, ovatko suoritteet erillisiä toisiinsa nähden. Mikäli näin on, sovelletaan jakamisperiaatetta. Jos suoritteet eivät ole erillisiä toisiinsa nähden, tarkastellaan, voidaanko suoritteet jakaa pää- ja sivusuoritteisiin. Toisinaan tilanteissa, joissa ei voida määrittellä kumpi on pää- ja kumpi sivusuorite, katsotaan suoritekokonaisuuden muodostavan yhden taloudellisen kokonaisuuden, jonka jakaminen osiin olisi keinotekoisia. Mikäli suoritekokonaisuudesta voidaan eritellä hallitseva osasuorite, määräytyy muiden suoritteiden verokohtelu sen mukaan. Mikäli suoritteet ovat keskenään samanarvoisia, ei liittymisperiaatetta verovapautusten suppean tulkinnan vuoksi voida soveltaa. Jos suoritteet kuitenkin ovat jaoteltavissa pää- ja sivusuoritteisiin, tulee arvioida, kumpi suoritteista on kumpi. Arvioinnissa on huomioitu muun muassa keskivertokuluttajan tavoite sekä se, kummalla suoritteella painoarvon katsotaan olevan. Tämä tosin on omiaan aiheuttamaan tulkintaongelmia, kuten esimerkiksi asiassa KHO 19.1.2012 t. 52, jossa painoarvo annettiin tenniksen ohjaukselle itse pelaamisen sijasta.

Kun pää- ja sivusuoritteiden määrittely on tehty, tulee sivusuoritteen luonnetta arvioida. Sivusuoritteet voivat olla valmistavia tai täydentäviä pääasiallisen suoritteen toteuttamiseksi, ja ne voivat myös olla tältä osin välttämättömiä. Jaottelua voidaan kuitenkin viedä vielä eteenpäin itsenäisiin ja epäitsenäisiin suoritteisiin. Mikäli kyseessä on pääsuoritteesta erillinen ja itsenäinen sivusuorite, sovelletaan siihen jakamisperiaatetta. Jos kyseessä puolestaan on epäitsenäinen sivusuorite, sovelletaan siihen liittymisperiaatetta, jolloin pääasiallinen suorite määrää sivusuoritteen arvonlisäverokohtelun. Suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotuksen arviointia on havainnollistettu alla olevassa kuviossa.

Suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotus

Kuvio 1. Suoritekokonaisuuksien arvonlisäverotus.

Liittymisperiaatetta sovelletaan siis silloin, kun suoritekokonaisuudessa on määriteltävissä pää- ja sivusuoritteet, ja tämä sivusuorite on epäitsenäinen. Sivusuorite

on pääasialliselle suoritteelle liitännäinen muun muassa silloin, kun se ei ole asiakkaan tavoite sinällään, vaan keino nauttia pääsuoritteesta parhaalla tavalla. Asiaa on arvioitu keskivertokuluttajan näkökulmasta ja tarkastelussa on ollut keskivertokuluttajan tavoite. Pääsuoritteen katsotaan olevan keskivertokuluttajana pidettävän kuluttajan tavoite ja sivusuoritteen ainoastaan liitännäinen sekä tukea antava suhteessa pääasialliseen suoritteeseen, mutta ei tavoitteena itsenään. Liittymisperiaatteen soveltamista on Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä perusteltu myös muun muassa perusteettomien veroetujen hankkimisen minimoinnilla, hallinnollisilla näkökulmilla, osasuoritteiden suhteella ja sillä, onko toinen osasuorite välttämätön toisen suorittamiseksi sekä liiketoimen taloudellisella tavoitteella ja sen osatekijöiden luonteen jakamattomuudella.

Suoritteiden on katsottu muodostavan yhden kokonaisuuden toisaalta myös silloin, kun osasuoritteet liittyvät niin läheisesti yhteen, että ne muodostavat yhden taloudellisen kokonaisuuden, jonka paloittelu osiin olisi keinotekoista. Liiketoimi katsotaan yhdeksi suoritteeksi myös silloin, kun suoritekokonaisuus voidaan jakaa pääsuoritteeseen ja liitännäisiin suoritteisiin, jolloin liitännäisten suoritteiden verokohtelu määräytyy pääsuoritteen mukaan. Keskeisenä erona tilanteeseen, jossa yksi suorite katsotaan pääsuoritteeksi ja toinen tai useampi suorite sille liitännäiseksi, on ero keskivertokuluttajan näkökulmassa. Liitännäinen suorite katsotaan tukea antavaksi suhteessa pääsuoritteeseen, muttei keskivertokuluttajan tavoitteeksi. Kun kyseessä on yksi jakamaton taloudellinen kokonaisuus, ei osasuoritteista erikseen olisi keskivertokuluttajan näkökulmasta hänelle hyötyä.

Suoritekokonaisuuksien arvonlisäverokohtelun arvioinnissa on huomioitava kyseisen liiketoimen luonteenomaiset osatekijät. Koska liiketoimet ovat yksilöllisiä, tulee niitä arvioida tapauskohtaisesti. Jotta voidaan selvittää, onko kyseessä yksi vai useampi suoritus, pitää siis kyseisen liiketoiminnan ominaiset seikat arvioida kokonaisuutena. Tällöin nimenomaan keskivertokuluttajan näkökulma ja tavoite korostuvat. Arvioinnissa tulee lisäksi huomioida sekä neutraliteettiperiaate että suppean tulkinnan periaate,

jotka osaltaan rajaavat liittymisperiaatteen soveltamisalaa. Olennaista arvioinnissa on myös sivusuoritteen luonteen arviointi siltä osin, onko se itsenäinen vai epäitsenäinen. Laskutuksella ja sopimuksella on myös katsottu olevan merkitystä liittymisperiaatteen soveltamista arvioitaessa, sillä niistä voidaan saada viitteitä muun muassa asiakkaan tavoitteesta. Tällöin tarkastelussa on hinnoittelu, sopimuksen sisältö sekä laskutustapa. Nämä eivät kuitenkaan ole arvioinnin kannalta ratkaisevassa asemassa.

Tietty suoritekokonaisuus katsotaan Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan yhdeksi kokonaisuudeksi myös silloin, kun suoritteet ovat keskenään samanarvoisia. Mikäli tietty veronalainen osasuorite on olennainen ja epäitsenäinen osa arvonlisäverosta vapautettua toimintaa, voidaan liittymisperiaatetta kuitenkin soveltaa. Tällöin merkitystä on asiakkaan tavoitteella, mitä arvioidaan keskivertokuluttajan näkökulmasta.

Erinäiset oheispalvelut on katsottu erillisiksi ja itsenäisiksi silloin, kun kuluttajalla on mahdollisuus päättää missä määrin hän niitä kuluttaa, ja kun palvelusta maksetaan käytön mukaan. Tällöin liittymisperiaatteen sijasta sovelletaan jakamisperiaatetta. Toisaalta kun oheispalvelut liittyvät kiinteästi pääsuoritteeseen, katsotaan kyseessä olevan yksi ainoa suorite. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä merkitystä on annettu myös sille, voidaanko palveluja pitää elinkeinonharjoittajalle perinteisesti kuuluvina tehtävinä. Mikäli palvelut poikkeavat merkittävästi tästä, ei suoritetta voida pitää liitännäisenä. Painoarvoa on annettu myös hinnalle ja erityisesti sille, että liitännäisten palvelujen tulisi vastata pienempää hintaa kokonaisuudesta. Lisäksi suoritteen osuudella suhteessa kokonaisuuteen on merkitystä, kun sivusuoritteen liitännäisyyttä on arvioitu.

Unionin tuomioistuimen liittymisperiaatetta koskevassa oikeuskäytännössä keskeinen merkitys on ollut keskivertokuluttajan näkökulmalla. Erityisesti keskivertokuluttajan näkökulma ja tavoitteet ovat ratkaisukäytännössä määrittäneet, onko suoritekokonaisuuden katsottu muodostavan yhden kokonaisuuden vai onko se

muodostunut useammasta erillisestä suoritteesta. Tarkastelua tehdään nimenomaan objektiivisesta näkökulmasta ja olennaisena arviointikriteerinä on pidetty erityisesti sitä, onko suoritteilla keskivertona pidettävälle kuluttajalle itsenäinen merkitys. Ongelmallista keskivertokuluttajan käsitteessä lienee se, että kuluttajat ovat yksilöllisiä ja heidän tavoitteensa voivat vaihdella. Keskivertokuluttajan määrittely on jätetty Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä jäsenvaltioiden vastuulle.

Kun suoritekokonaisuuden suoritteilla on asiakkaalle itsenäinen merkitys, ei liittymisperiaatetta voida soveltaa, vaan suoritteiden arvonlisäverokohtelu määräytyy jakamisperiaatteen mukaisesti. Kun suoritekokonaisuuden suoritteiden välinen suhde on löyhä tai, kun suoritteiden liittymä ei keskivertokuluttajan näkökulmasta ole oleellinen, ei liittymisperiaatetta Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan voida soveltaa. Myös tapauksissa, joissa pää- ja sivusuoritetta on vaikea erottaa toisistaan, sovelletaan liittymisperiaatteen sijasta jakamisperiaatetta.

Tyhjentävää vastausta liittymisperiaatteen soveltamisesta ei voida kuitenkaan antaa, koska suoritekokonaisuudet ovat erilaisia. Sen selvittämiseksi, voidaanko liittymisperiaatetta soveltaa, on huomioitava kaikki ne olosuhteet, joissa kyseinen liiketoimi suoritetaan. Tämän vuoksi liittymisperiaatteen soveltamista tulee arvioida tapauskohtaisesti, eikä soveltamisala jatkossakaan todennäköisesti ole täysin selvä. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö on kuitenkin muodostanut edellä kuvatun viitekehyksen liittymisperiaatteen soveltamisen arvioinnin tueksi.

Lähteet

- Aarnio, A. (2011) Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut.
- Altenburger, O. (2022) Applying VAT to financial services: Is the new "mobile-ratio method" adequate for insurance?. Zeitschrift für die gesamte Versicherungs-Wissenschaft 2022, Vol.111 (3), s. 353–360.
- Anttila, R., Jokinen M., Nieminen, A., Pikkujämsä, M., & Äärilä, L. (2015) Arvonlisäverotus. Alma Talent Oy.
- Anttila, R., Jokinen M., Nieminen, A., Pikkujämsä, M., & Äärilä, L. (2023) Arvonlisäverotus. Alma Talent Oy.
- Barakas, K. (2019) Alennetun arvonlisäverokannan soveltamisedellytykset liikuntapalveluiden myynnissä. Verotus 1/2019, s. 102–111.
- Boulangé, T. & Van der Noot, L. (2018) The CJEU Confirm that Composite Services Cannot be Artificially Split in order to Benefit from a Reduced VAT rate. Intertax 2018, Vol46 (5), s. 450–452.
- Euroopan komissio. (2023) VAT rates. Noudettu 6.2.2023 osoitteesta https://taxation-customs.ec.europa.eu/vat-rates_en.
- Euroopan komissio. (2016) Komission yksiköiden valmisteluasiakirja – ohjeet sopimattomista kaupallisista menettelyistä annetun direktiivin 2005/29/EY täytäntöönpanoa ja soveltamista varten. SDW(2016) 163 final. Noudettu 15.2.2023 osoitteesta <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016SC0163&from=FR>.

Gordon, P. (2016) Policy Forum: Canada's GST and Financial Services – Where Are We Now and Where Could We Be? Canadian tax journal 2016, Vol.64 (2), s. 401–416.

HE 88/1993. Hallituksen esitys Eduskunnalle arvonlisäverolaiksi.

HE 283/1994. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi arvonlisäverolain muuttamisesta.

HE 110/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arvonlisäverolain ja verotusmenettelystä annetun lain 15 c §:n muuttamisesta.

HE 303/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi arvonlisäverolain 85 a §:n muuttamisesta.

Hirvonen, A. (2011) Mitkä metodit?: opas oikeustieteen metodologiaan. Noudettu 6.2.2023 osoitteesta https://issuu.com/arihirvonen/docs/mitk_metodit_paino.

Hokkanen, M. (2013) Arvonlisäverodirektiivi ja muu eurooppaoikeus arvonlisäverolain tulkinnassa. Teoksessa Arvonlisäverotus: EU-tuomioistuimen ratkaisut ja niiden tulkinta. KHT-media Oy.

Hyttinen, P., Lamppu, K., Nyrhinen, R. (2019) Arvonlisäverotus käytännössä. Talentum.

Hyttinen, P., Nyrhinen, R., Äärilä, L. (2015) Arvonlisäverotus käytännössä. Talentum.

Juanto, L. (2019) Jakamistalous ja arvonlisäverotus. Teoksessa Jakamistalousjuridiikan käsikirja. Alma Talent.

Juusela, J. (2018) Legaliiteettiperiaate vero-oikeudessa. Defensor Legis 4/2018, s. 449–467.

Jääskeläinen, T. & Ruohola, T. (2021) Liittymisperiaate arvonlisäverotuksessa ja KHO:n ratkaisu 2020:99. Verotus 2/2021, s. 195–202.

Kaney, M. (2015) VAT and Government Departments. Spirasmus Press Ltd.

Kavonius, P. (2001) Oikeusperiaatekin velvoittaa!. Suomalainen Lakimiesyhdistys.

Knuutinen, R. (2015) Legaliteettiperiaate vero-oikeudessa. Lakimies 6/2015, s. 811–833.

Kolehmainen, A. (2016) Oikeustieteellisen opinnäytteen teoreettis-metodisia näkökulmia. Teoksessa Oikeustieteellinen opinnäyte – artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edita Publishing Oy.

Kulla, H. (2015) Suppea tulkinta korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännössä. Lakimies 2/2015, s. 151–169.

Laitinen, J. & Pokkinen, M. (2013) Liittymisperiaate. Teoksessa Arvonlisäverotus: EU-tuomioistuimen ratkaisut ja niiden tulkinta. KHT-media Oy.

Lindgren Zucchini, G. (2020) Composite Supplies in the Common System of VAT. Örebro Studies in Law 14.

Lopez-Laborda, J. & Pena, G. (2018) A new method for applying VAT to financial services. National tax journal 2018, Vol.17 (1), s. 155-182.

Myrsky, M. (2013) Suomen veropolitiikka. Talentum.

- Määttä, K. (2022) Liittymisperiaate vai jakamisperiaate – kun arvonlisäverolaki ja lain esityöt vaikenivat. *Edilex* 2022/32.
- Määttä, K. (2017) Pysäköintitoiminnan arvonlisäverotus. *Edilex* 2017/11.
- Määttä, K. (2015) Arvonlisäverolain tulkintaongelmat. Kauppakamari.
- Määttä, K. (2014) Verolakien tulkinta. Edita Publishing.
- Määttä, K. (2013) Liittymisperiaate – arvonlisäverotuksen ikuisuusongelma. *Verotus* 4/2013, s. 366–375.
- Niskakangas, H., Viitala, T. & Hokkanen, M. (2020) Johdatus Suomen verojärjestelmään. Alma Talent.
- Niskala, J. (2015) Liittymisperiaate – tulkinnanvarainen ja aina ajankohtainen periaate arvonlisäverotuksessa. *KPMG Tax & Legal View* 2/2015, s. 30–31.
- Nykänen, P. (2020) Verohallinnon ohjeet käytännön verotuksen ja vero-oikeudellisen tutkimuksen oikeuslähteenä. *Verotus* 5/2020, s. 619–629.
- Puumalainen, M. (2019) EU:n etusijaperiaatteesta Suomen valtiosäännössä. *Lakimies* 2/2019, s. 234–239.
- Ruohola, T. (2020) Pysäköinti ja arvonlisäverotus. *Verotus* 3/2020, s. 359–364.
- Sainio, N. (2021) Hakeutuminen arvonlisäverovelvolliseksi kiinteistön käyttöoikeuden luovuttamisesta. *Verotus* 1/2021, s. 71–79.

Streng, A. (2018) Om kringgående av mervärdesskatt, krav på skattefytksregler och tillämpningen av anslutnings- och fördelningsprinciperna. JFT 3–4/2018, s. 285–304.

Urpilainen, M. (2019) Linjamuutos pysäköinnin arvonlisäverokohtelussa - KHO 2018:108. Edilex.

Verohallinnon ohje. (2022) Kulkuneuvojen paikoitusta varten tapahtuva alueiden vuokraus arvonlisäverotuksessa. Verohallinnon syventävä vero-ohje, diaarinumero VH/2076/00.01.00/2022. Noudettu 10.3.2023 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/83374/kulkuneuvojen-paikoitusta-varten-tapahtuva-alueiden-vuokraus-arvonlisaverotuksessa2/>.

Verohallinnon ohje. (2021a) Arvonlisäveron vähennysoikeudesta. Verohallinnon syventävä vero-ohje, diaarinumero VH/3056/00.01.00/2020. Noudettu 28.10.2022 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48359/arvonlis%C3%A4veron-v%C3%A4hennysoikeudesta/#3-arvonlis%C3%A4veroton-toiminta-ja-v%C3%A4hennysoikeus>.

Verohallinnon ohje. (2021b) Liikuntapalvelujen arvonlisäverokanta. Verohallinnon syventävä vero-ohje, diaarinumero VH/8631/00.01.00/2020. Noudettu 13.3.2023 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/60609/liikuntapalvelujen-arvonlis%C3%A4verokanta2/>.

Verohallinnon ohje. (2020) Hakeutuminen arvonlisäverovelvolliseksi kiinteistön käyttöoikeuden luovuttamisesta. Verohallinnon syventävä vero-ohje, diaarinumero VH/8556/00.01.00/2020. Noudettu 9.3.2023 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje->

[hakusivu/47957/hakeutuminen-arvonlis%C3%A4verovelvolliseksi-kiinteist%C3%B6n-k%C3%A4ytt%C3%B6oikeuden-luovuttamisesta3/#:~:text=Kiinteist%C3%B6n%20k%C3%A4ytt%C3%B6oikeuden%20luovuttaminen%20on%20p%C3%A4%C3%A4s%C3%A4nt%C3%B6isesti,s%C3%A4%C3%A4det%C3%A4nC3%A4n%20arvonlis%C3%A4verolain%2030%20C2%A7%3Ass%C3%A4.](https://www.vero.fi/hakusivu/47957/hakeutuminen-arvonlis%C3%A4verovelvolliseksi-kiinteist%C3%B6n-k%C3%A4ytt%C3%B6oikeuden-luovuttamisesta3/#:~:text=Kiinteist%C3%B6n%20k%C3%A4ytt%C3%B6oikeuden%20luovuttaminen%20on%20p%C3%A4%C3%A4s%C3%A4nt%C3%B6isesti,s%C3%A4%C3%A4det%C3%A4nC3%A4n%20arvonlis%C3%A4verolain%2030%20C2%A7%3Ass%C3%A4.)

Verohallinnon ohje. (2020b) Vakuutusmaksuverotus Suomessa. Verohallinnon syventävä vero-ohje, diaarinumero VH/2783/00.01.00/2020. Noudettu 22.3.2023 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47830/vakuutusmaksuverotus-suomessa/>.

Verohallinnon ohje. (2019) Kirjojen ja lehtien arvonlisäverotuksesta. Verohallinnon syventävä vero-ohje, diaarinumero VH/1538/00.01.00/2019. Noudettu 14.3.2023 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48354/kirjojen-ja-lehtien-arvonlis%C3%A4verotuksesta/>.

Verohallinnon ohje. (2018) Majoitustoiminnan arvonlisäverotus. Verohallinnon syventävä vero-ohje, diaarinumero A84/200/2018. Noudettu 7.3.2023 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/67678/majoitustoiminnan-arvonlis%C3%A4verotus/>

Verohallinnon ohje. (2017) Kiinteistöinvestointien arvonlisäverotus. Verohallinnon syventävä vero-ohje, diaarinumero A59/200/2017. Noudettu 9.3.2023 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47984/kiinteist%C3%B6investointien-arvonlis%C3%A4verotus/>

Wikström, K., Ossa, J. & Urpilainen, M. (2015) Vero-oikeuden yleiset opit. Helsingin Kamari Oy.

Wikström, K. (2006) Yleiset opit verotuksessa ja vero-oikeudessa. Magna Carta 1215.

Äärilä, L. (2020) Poimintoja arvonlisäverolain ja arvonlisäverodirektiivinen eroavaisuuksista. Verotus 5/2020, s. 578–585.

Oikeustapaukset

Euroopan unionin tuomioistuin

C-42/22

C-907/19

C-657/19

C-581/19

C-231/19

C-278/18

C-17/18

C-463/16

C-208/15

C-42/14

C-219/13

C-18/12

C-392/11

C-224/11

C-118/11

C-117/11

C-259/10

C-279/09

C-461/08

C-572/07

C-425/06

C-451/06

C-453/05

C-41/04

C-94/97

C-349/96

C-308/96

C-210/96

C-283/95

C-2/95

C-231/94

C-110/94

C-173/88

Korkein hallinto-oikeus

KHO 2022:58

KHO 4.6./2021/H2004

KHO 2017:47

KHO 2016:38

KHO 2015:50

KHO 30.6.2015/1871

KHO 2014:122

KHO 19.1.2012/52

KHO 3.5.2010/997

KHO 25.10.2002/2698

KHO 2000:9

KHO 31.8.1995

Keskusverolautakunta

KVL 2016/39

KVL 13/2012

KVL 1/2010

KVL 53/2009

KVL 2019/03